

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

**«Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ ΣΤΗ
ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΑΠΑΤΗ»**

της

ΡΑΡΡΑ ΕΛΕΝΗΣ

Επιβλέπων Καθηγητής: Παναγιώτης Δ. Ταχυνάκης

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού
Διπλώματος στη
Λογιστική και Χρηματοοικονομική

Δεκέμβριος 2022

ΑΦΙΕΡΩΣΕΙΣ

Στον Σωτήρη, που με βοήθησε με την υπομονή του και που μου έδωσε το κουράγιο να συνεχίσω.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω από τα βάθη της καρδιάς μου την οικογένεια μου, που είναι πάντα δίπλα μου σε κάθε βήμα και απόφαση όλα αυτά τα χρόνια.

Ακόμη, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Παναγιώτη Ταχυνάκη, που μέσα από το μάθημα του, μου έδωσε μια νέα οπτική για την Ελεγκτική Επιστήμη.

Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου προς όλους τους καθηγητές του τμήματος Μεταπτυχιακών Σπουδών και το προσωπικό για την πληθώρα γνώσεων που μας μετέδωσαν αλλά και για την ολοκλήρωση του προγράμματος κάτω από τις δύσκολες συνθήκες της πανδημίας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η *Ελεγκτική* αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς και ενδιαφέροντες κλάδους της Λογιστικής Επιστήμης. Ως έννοια διακρίνεται για το εύρος και το υψηλό επίπεδο υπηρεσιών που προσφέρει και σε γενικές γραμμές θα μπορούσε να οριστεί ως η επιστήμη η οποία πιστοποιεί την εναρμόνιση των χρηματοοικονομικών διαδικασιών και καταστάσεων σύμφωνα με τις γενικές αποδεκτές αρχές και μεθόδους. Ο ρόλος της Ελεγκτικής είναι ιδιαίτερα σημαντικός, καθώς συμβάλλει στην προσπάθεια εξασφάλισης ενός υγιούς παγκοσμίου οικονομικού συστήματος.

Δύο από τις μεγαλύτερες διακρίσεις του ελέγχου είναι ο εσωτερικός και ο εξωτερικός έλεγχος. Ο ρόλος του εσωτερικού ελέγχου είναι ιδιαίτερα σημαντικός και συμβάλλει στην ενίσχυση και προστασία της αξίας του οργανισμού προσφέροντας αμερόληπτη διασφάλιση, καθοδήγηση και πληροφορίες αξιολογώντας τους κινδύνους που απειλούν τον οργανισμό.

Από την άλλη ο εξωτερικός έλεγχος έρχεται να επικυρώσει την αξιοπιστία των οικονομικών αποτελεσμάτων που έχει εξάγει ο οργανισμός. Ο εξωτερικός έλεγχος έχει σκοπό να διαπιστώσει κατά πόσο οι οικονομικές καταστάσεις αντικατοπτρίζουν την πραγματικότητα και να εντοπίσει τυχόν σφάλματα ή παραλείψεις τα οποία ενδέχεται να λειτουργούν αρνητικά σχετικά με την πληροφόρηση των χρηστών.

Τα σύγχρονα οικονομικά σκάνδαλα και ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζονται, λόγω της ευρείας διάδοσης των πληροφοριών στις μέρες μας, καλλιεργούν την ιδέα ότι οι λογιστικές απάτες είναι ένα ζήτημα που έχει προκύψει στον δικό μας σύγχρονο κόσμο, αντιθέτως αυτό είναι ένα διαχρονικό πρόβλημα. Στις μέρες μας, εμφανίζονται όλο και πιο συχνά καθώς το περίπλοκο και έντονα ανταγωνιστικό οικονομικό περιβάλλον σε συνδυασμό με τις πιέσεις που υφίστανται τα διοικητικά στελέχη των επιχειρήσεων να πετύχουν ολοένα και μεγαλύτερους στόχους οδηγεί στην αλλοίωση των λογιστικών καταστάσεων.

Η παραποίηση ή αλλιώς «ωραιοποίηση» των οικονομικών καταστάσεων αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της λογιστικής απάτης. Κρίνεται λοιπόν απαραίτητο το έργο τόσο του εσωτερικού ελέγχου μέσα σε μια επιχείρηση, όσο και αυτό του εξωτερικού ελέγχου.

Λέξεις Κλειδιά: ελεγκτική, εσωτερικός έλεγχος, εξωτερικός έλεγχος, εσωτερικός ελεγκτής, εξωτερικός ελεγκτής, λογιστική απάτη, εταιρικά σκάνδαλα

ABSTRACT

Auditing is one of the most important and interesting fields of Accounting Science and is distinguished as a concept for the range and high-level services it offers and as a general definition it could be described as the science which certifies the harmonization of financial procedures and statements according to accepted principles and methods. Auditing plays a very essential role to maintain a healthy global economic system.

Two of the most important discriminations of audit are the internal and external auditing. The role of internal audit is particularly critical and contributes to the straightening and protection of the value of organisations by providing unbiased assurance, guidance, and information by identifying the risks that threaten the organisation.

On the other hand, the external audit comes to validate the reliability of the financial results that the organization has produced. The purpose of the external audit is to determine whether the financial statements reflect to reality and to identify any errors or omissions that may have a negative effect on the information needed.

Modern financial scandals and the way they are presented, due to the widespread dissemination of information these days, cultivate the idea that accounting fraud is an issue that has arisen in our own modern world, instead it is a problem that always existed. Nowadays, they appear more often than they used to, as the complex and highly competitive economic environment combined with the pressures on business executives to achieve ever greater goals leads to the distortion of accounting statements.

The creative accounting is one of the most important problems of accounting fraud. Therefore, the role of both internal control within a company, as well as external control, is deemed necessary.

Keywords: auditing, internal audit, external auditing, internal auditor, external auditor, accounting fraud, accounting scandals.

Περιεχόμενα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
1.1 Σκοπός της Εργασίας.....	1
1.2 Δομή της Εργασίας	2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ	9
3.1 Γενικά.....	9
3.2 Έννοια της Ελεγκτικής.....	10
3.3 Ορισμός Ελεγκτικής και Ελέγχου	11
3.4 Η Ανάγκη για Έλεγχο.....	13
3.5 Βασικοί Σκοποί του Ελέγχου	14
3.6 Θέματα που Εξετάζει η Ελεγκτική.....	15
3.7 Διακρίσεις των Ελέγχων.....	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ	19
4.1 Εισαγωγή στον Εσωτερικό Έλεγχο	19
4.2 Ορισμός Εσωτερικού Ελέγχου.....	20
4.3 Ανεξαρτησία Εσωτερικού Ελέγχου.....	21
4.4 Πεδίο Εφαρμογής Εσωτερικού Ελέγχου	22
4.5 Ο Εσωτερικός Έλεγχος στην Ελλάδα.....	23
4.6 Είδη Εσωτερικού Ελέγχου.....	23
4.7 Εσωτερικός Ελεγκτής.....	24
4.8 Προσόντα του Εσωτερικού Ελεγκτή	25
4.9 Ο Ρόλος του Εσωτερικού Ελεγκτή.....	27
4.10 Βασικά Εργαλεία Εσωτερικών Ελεγκτών.....	28
4.11 Εκθέσεις Εσωτερικού Ελέγχου	29
4.12 Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου.....	29
4.13 Χαρακτηριστικά Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου	31
4.14 Ελληνικό Ελεγκτικό Πρότυπο 4400 και Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου.....	31

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ	32
5.1 Γενικά.....	32
5.2 Ορισμός Εξωτερικού Ελέγχου	32
5.3 Οι Βασικοί Σκοποί του Εξωτερικού Ελέγχου	34
5.4 Αναγκαιότητα του Εξωτερικού Ελέγχου	34
5.5 Εξωτερικός Ελεγκτής	35
5.6 Οι Αρμοδιότητες του Εξωτερικού Ελεγκτή.....	36
5.7 Ο Ρόλος και τα Προσόντα του Εξωτερικού Ελεγκτή	37
5.8 Ιστορική Εξέλιξη του Ελεγκτικού Επαγγέλματος στην Ελλάδα	38
5.9 Θεμελιώδεις Αρχές Ελεγκτικού Επαγγέλματος	40
5.10 Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας	40
5.11 Θεμελιώδεις Δεοντολογικές Απαιτήσεις	42
5.12 Ηθική.....	44
5.13 Νομική Ευθύνη των Ελεγκτών.....	45
5.14 Ομοιότητες και Διαφορές Εσωτερικού και Εξωτερικού Ελέγχου	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΕΛΕΓΚΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ	49
6.1 Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα	49
6.2 Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα	52
6.3 Λογιστικές Αρχές.....	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΑΠΑΤΗ	57
7.1 Ορισμός Λογιστικής Απάτης	58
7.2 Ορισμός της Δημιουργικής Λογιστικής.....	59
7.3 Απάτη και Λάθος	60
7.4 Εταιρική Απάτη	61
7.5 Έγκλημα Λευκού Κολλάρου	62
7.6 Παραποίηση Οικονομικών Καταστάσεων	64
7.7 Στρατηγικές Διαχείρισης Κερδών	65
7.8 Παράγοντες Λογιστικής Απάτης.....	69
7.9 Αποτυχία Ελέγχου.....	75

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΑΠΑΤΗ.....	79
8.1 Ο Ρόλος του Εσωτερικού Ελεγκτή στην Απάτη	79
8.2 Ο Ρόλος του Εξωτερικού Ελεγκτή στην Λογιστική Απάτη	83
8.3 Παράγοντες Κινδύνου στην Λογιστική Απάτη	85
8.4 Κίνητρα Παραποίησης Οικονομικών Καταστάσεων.....	87
8.5 Στρατηγικές Πρόληψης και Εντοπισμού της Απάτης.....	91
8.6 Ενδείξεις Παραποίησης - Red flags (Κόκκινες σημαίες).....	93
8.7 Τεχνικές Ανίχνευσης της Απάτης	96
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: ΕΤΑΙΡΙΚΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ.....	99
9.1 Enron Corporation και Arthur Andersen	99
9.2 Ο Ρόλος της Ελεγκτικής Εταιρείας στην Υπόθεση Enron	102
9.3 Ο Νόμος Sarbanes - Oxley	103
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ.....	105
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ	109

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 3.1 Θεμελιώδεις Αρχές Κώδικα Δεοντολογίας.....	42
Πίνακας 3.2 Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα.....	50
Πίνακας 3.3 Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα	53

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 4.1 Στρατηγικές Διαχείρισης Κερδών.....	66
Διάγραμμα 4.2 Μοντέλο (CRIME).....	71
Διάγραμμα 4.3 Το Τρίγωνο της Απάτης.....	72
Διάγραμμα 4.4 Το Διαμάντι της Απάτης.....	74

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Σκοπός της Εργασίας

Σκοπός της παρούσης εργασίας είναι να εξετάσει το φαινόμενο της παραποίησης των οικονομικών στοιχείων της επιχείρησης μέσω της διάπραξης λογιστικής απάτης και τον κρίσιμο ρόλο που διαδραματίζουν ο εσωτερικός και ο εξωτερικός έλεγχος σε αυτή. Ακόμη γίνεται αποκάλυψη των τρόπων και των μέσων που χρησιμοποιούν οι επιχειρήσεις και ειδικότερα οι διοικήσεις αυτών αλλά και τα στελέχη τους, στην προσπάθειά τους να «ωραιοποιήσουν» τα οικονομικά τους αποτελέσματα προκειμένου να επιτύχουν τους στόχους. Επιπρόσθετα, γίνεται λόγος για τα χαρακτηριστικά της λογιστικής απάτης, τα κίνητρα και τους παράγοντες που ενθαρρύνουν την απάτη, τις μεθόδους παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων όπως και τις στρατηγικές πρόληψης και εντοπισμού της λογιστικής απάτης.

Τονίζεται, ο εξέχων ρόλος αλλά και η ευθύνη των εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών, οι οποίοι με τις γνώσεις τους, τα μέσα που τους παρέχονται και την κριτική τους σκέψη και εμπειρία προσπαθούν να ανιχνεύσουν και να αποτρέψουν πιθανά σημάδια λογιστικής απάτης, αλλά και να συμβάλουν στην βελτίωση της αξιοπιστίας της πληροφόρησης που παρέχεται στο επενδυτικό κοινό σχετικά με την οικονομική κατάσταση μιας εταιρίας.

Συγκεκριμένα, η εργασία μέσα από την έρευνα της ελληνικής και ξένης βιβλιογραφίας, αφενός, μελετά τα κίνητρα των διοικήσεων και τα τεχνάσματα που χρησιμοποιούν για να παραπλανήσουν τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων, αφετέρου παρουσιάζει την ελεγκτική διαδικασία όπως καθορίζεται από τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου και αναδεικνύει τη συμβολή του ελεγκτικού έργου, μέσω των μεθόδων που χρησιμοποιούν τόσο οι εσωτερικοί όσο και οι εξωτερικοί ελεγκτές σχετικά με την αποκάλυψη και πρόληψη της λογιστικής απάτης.

1.2 Δομή της Εργασίας

Η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία πραγματεύεται τον ρόλο της ελεγκτικής και πιο συγκεκριμένα τον ρόλο του εσωτερικού και εξωτερικού ελεγκτή στην λογιστική απάτη και αποτελείται από επτά κεφάλαια.

Το πρώτο κεφάλαιο αποσκοπεί στο να εισάγει τον αναγνώστη στο θέμα της παρούσης εργασίας και να παρουσιάσει τον σκοπό και την δομή συγγραφής της.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην ελληνική και ξένη βιβλιογραφία και αρθρογραφία που χρησιμοποιήθηκαν για την συγγραφή αυτής της εργασίας.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται εισαγωγή στην Ελεγκτική επιστήμη και στην έννοια της ελεγκτικής αναφέροντας κάποιους από τους επιστημονικούς ορισμούς που την χαρακτηρίζουν. Επίσης, αναφέρονται οι βασικοί σκοποί του ελέγχου, οι διακρίσεις του ελέγχου, καθώς επίσης και η αναγκαιότητα του.

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στον Εσωτερικό έλεγχο καθώς επίσης και στο πεδίο εφαρμογής του. Αναφέρεται περιεκτικά η παρουσία του εσωτερικού ελέγχου στον Ελληνικό χώρο και παρατίθενται οι ορισμοί του εσωτερικού ελέγχου αλλά και του εσωτερικού ελεγκτή. Αναλύεται ο ρόλος του εσωτερικού ελεγκτή στην οικονομική μονάδα και τα προσόντα του. Γίνεται επίσης αναφορά στα συστήματα ελέγχου και στα χαρακτηριστικά των συστημάτων αυτών.

Στο πέμπτο κεφάλαιο ορίζεται η έννοια και το περιεχόμενο του εξωτερικού ελέγχου και κυρίως η αναγκαιότητα του. Δίνεται επίσης ο ορισμός του εξωτερικού ελεγκτή και αναλύονται τα προσόντα και ο ρόλος του. Στη συνέχεια παρατίθεται η ιστορική εξέλιξη της οργανωτικής δομής και λειτουργίας του ελεγκτικού επαγγέλματος στην Ελλάδα καθώς και οι θεμελιώσεις αρχές του επαγγέλματος. Επιπλέον, τονίζεται η σημαντικότητα του Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας και αναφέρονται οι ομοιότητες και οι διαφορές του εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου.

Στο έκτο κεφάλαιο γίνεται παραπομπή στη Διεθνή και Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα καθώς επίσης και στις Λογιστικές Αρχές.

Το έβδομο κεφάλαιο εστιάζει στην έννοια της απάτης, και πιο συγκεκριμένα της λογιστικής. Πραγματοποιείται μια εννοιολογική προσέγγιση αυτής και παρουσιάζονται οι κατηγορίες της. Γίνεται επίσης λόγος στους παράγοντες λογιστικής απάτης καθώς και στο «Τρίγωνο της Απάτης» το οποίο εξηγεί τα τρία βασικά στοιχεία

τα οποία μπορούν να υποκινήσουν τον πιθανό δράστη και να τον οδηγήσουν στην διάπραξη της απάτης.

Μέσα από το όγδοο κεφάλαιο επισημαίνεται ο ρόλος του εσωτερικού και εξωτερικού ελεγκτή στην λογιστική απάτη καθώς επίσης και οι παράγοντες κινδύνου που βοηθούν την πιθανότητα εμφάνισης απάτης και αναπτύσσονται τα κίνητρα παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων. Σημαντική αναφορά γίνεται στις στρατηγικές πρόληψης εντοπισμού της απάτης, στις ενδείξεις παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων γνωστές και ως «Red Flags», οι οποίες αποτελούν τη λίστα του ελεγκτή σύμφωνα με την οποία σε περίπτωση παρατήρησης της μπορεί αυτομάτως να δημιουργηθεί υποψία για περίπτωση ύπαρξης λογιστικής απάτης καθώς επίσης και στις τεχνικές ανίχνευσης απάτης.

Στο ένατο κεφάλαιο, γίνεται αναφορά στο παγκόσμιο ελεγκτικό σκάνδαλο της Enron, το οποίο επηρέασε σε μεγάλο βαθμό την παγκόσμια οικονομία. Επίσης, γίνεται αναφορά στον νόμο «Sarbanes-Oxley» που θεσπίστηκε το 2002 στις ΗΠΑ με στόχος την πρόληψη και μείωση της λογιστικής απάτης.

Τέλος, στο δέκατο κεφάλαιο γεννιούνται ερωτήματα που προέκυψαν κατά τη διεξαγωγή της εργασίας, η οποία ολοκληρώνεται με την διεξαγωγή συμπερασμάτων και προτάσεων όπως προέκυψαν από την ανασκόπηση της ελληνικής και παγκόσμιας βιβλιογραφίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Η Ελεγκτική Επιστήμη και ο ρόλος αυτής στην πρόληψη της λογιστικής απάτης αποτελεί έως και σήμερα αντικείμενο μελέτης από ερευνητές, ακαδημαϊκούς και επιστήμονες του κλάδου. Στη συνέχεια γίνεται μια συνοπτική παρουσίαση ορισμένων επιστημονικών άρθρων και μελετών όπως αντλήθηκαν από την ελληνική και ξένη αρθρογραφία και βιβλιογραφία.

Όπως αναφέρεται στο βιβλίο του Νεγκάκη και Ταχυνάκη (2017,σελ.19) σύμφωνα με τον Τσιμάρα (1956, σελ. 282) η Ελεγκτική ορίζεται ως το «σύνολο των αρχών, κανόνων και ενεργειών διά των οποίων – απορρεουσών από βαθειάν γνώσιν της Οικονομικής των Εκμεταλλεύσεων (Επιχειρήσεων), της Λογιστικής και του Δικαίου (Εμπορικού, Αστικού, Φορολογικού) διενεργείται η εξέλεξις (Verification) εμπορικών βιβλίων, οικονομικών καταστάσεων, λογιστικών και συναφών στοιχείων, προς διαπίστωσιν πράξεων ή παραλείψεων και συναγωγήν ητιολογημένων συμπερασμάτων σχετικών προς οικονομικήν τίνα διαχείρισιν».

Οι Τσακλάγκανος και Σπαθής (2015) εξετάζουν την έννοια της Ελεγκτικής και πιο συγκεκριμένα, του εσωτερικού και του εξωτερικού ελέγχου.

Οι Rick S. Hayes, Arnold Schilder, Roger Dassen και Philip Wallage (2000) παραθέτουν μια επισκόπηση της διεθνούς ελεγκτικής μέσα από τα πρότυπα, τον Κώδικα Δεοντολογίας και την υλοποίηση του ελέγχου βήμα προς βήμα.

Έπειτα από έρευνα της Ζαφειράκου και Ταχυνάκη (2007) σχετικά με τον Εσωτερικό Έλεγχο στις ελληνικές επιχειρήσεις, συμπέραναν ότι οι περισσότερες επιχειρήσεις θεωρούν την λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου ζωτικής σημασίας για την ικανοποιητική και αποτελεσματική πορεία της εταιρίας. Για αυτό, πολλές επιχειρήσεις έχουν προβεί στη δημιουργία τμήματος εσωτερικού ελέγχου παρόλο που η λύση της πρόσληψης εσωτερικού ελεγκτή από ελεγκτική εταιρία συμβάλλει στον περιορισμό των υπάρχοντων τμημάτων και συνεπώς οδηγεί στη μείωση των λειτουργικών εξόδων και δαπανών. Κατ' αυτόν τον τρόπο οι εταιρίες εξασφαλίζουν την ανεξαρτησία, την αυταρχικότητα και την αποδοτικότητα του ελεγκτή και έτσι σηματοδοτούν την αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου.

Αναφορικά με την διαδικασία του ελέγχου πραγματοποιήθηκε έρευνα από την Halbouni (2015) σε δείγμα 53 ελεγκτών από τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα.

Συγκεκριμένα εξετάστηκε το επίπεδο ευθύνης που αισθάνονται οι ελεγκτές απέναντι στο έργο που υλοποιούν και ποιες είναι οι πρακτικές ελέγχου που ακολουθούνται και αφορούν την πρόληψη και την αντιμετώπιση της λογιστικής απάτης. Συμπερασματικά, προκύπτει πως οι πρακτικές που εφαρμόζονται από τους εξωτερικούς ελεγκτές τείνουν να είναι πιο αυστηρές, παρά το γεγονός πως η ευθύνη για τον εντοπισμό της δολιοφθοράς βαρύνει περισσότερο τους εσωτερικούς ελεγκτές.

Σε μελέτη που διεξήχθη από τον Nestor (2004) αναφορικά με την σημασία του εσωτερικού ελέγχου στους οργανισμούς, επισημαίνεται πως η διαδικασία του εσωτερικού ελέγχου είναι απαραίτητη για τους οργανισμούς καθώς συμβάλει στην πρόληψη κινδύνου και μέσω αυτής αντλούνται χρήσιμα συμπεράσματα τα οποία χρησιμεύουν στους ενδιαφερόμενους όπως τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου, τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων και τους επενδυτές. Ακόμη, ιδιαίτερη αναφορά γίνεται για την συμβολή του εσωτερικού ελέγχου στην πρόληψη φαινομένων λογιστικής απάτης.

Μια ακόμη έρευνα που τόνισε την σπουδαιότητα του εσωτερικού ελέγχου και των αποτελεσμάτων της για τον εντοπισμό της δολιοφθοράς στον εταιρικό κόσμο είναι αυτή των Carey et al. (2006). Μέσω αυτής της έρευνας έγινε γνωστό ότι ο εσωτερικός έλεγχος βοηθάει σημαντικά τους εξωτερικούς ελεγκτές στο να αποκτήσουν μια πλήρη και αντικειμενική εικόνα ενός οργανισμού, της καθημερινής του δραστηριοποίησης, αλλά και των συναλλακτικών συνηθειών που διεξάγονται στο πλαίσιο αυτής.

Μια πιο πρόσφατη έρευνα που διεξήχθη από τους Petrașcua & Tieanub (2014), προχώρησε σε μια επέκταση των ανωτέρω αναφερόμενων έργων του Nestor (2004) και των Carey et al. (2006). Πιο συγκεκριμένα, οι Petrașcua & Tieanub (2014) δεν εμβάθυναν μόνο στη σπουδαιότητα της διαδικασίας του εσωτερικού ελέγχου για την ανίχνευση φαινομένων εταιρικής δολιοφθοράς και απάτης, αλλά προχώρησαν σε μία ερευνητική επέκταση που έγκειται στη συμβολή του εσωτερικού ελέγχου στην αποφυγή εμφάνισης τέτοιου είδους αρνητικών φαινομένων. Η συγκεκριμένη έρευνα τονίζει τα οφέλη που απορρέουν από τον εσωτερικό έλεγχο, τόσο στον εντοπισμό κρουσμάτων εταιρικής απάτης όσο και στην αποφυγή τους.

Σύμφωνα με την έρευνα που πραγματοποιήθηκε από Drogalas et al. (2017) σε ένα δείγμα εταιρειών αναφορικά με την συσχέτιση των ευθυνών των εσωτερικών ελεγκτών, τον ρόλο που διαδραματίζουν στον εντοπισμό της απάτης και τον αποτελεσματικό εσωτερικό έλεγχο προκύπτει πως η έγκαιρη διάγνωση και πρόληψη ενάντια στην απάτη σχετίζονται άμεσα με την εκπαίδευση που έχουν λάβει οι

εσωτερικοί ελεγκτές. Ακόμη, οι συνέπειες ενός αποτελεσματικού ελέγχου είναι καθοριστικές για οικονομίες που βιώνουν οικονομική κρίση.

Οι Dr. Jagdish Pathak και Mary R. Lind στην έρευνα τους εξέτασαν τον ελεγκτικό κίνδυνο και τις ελεγκτικές διαδικασίες μέσω της πολύπλοκης τεχνολογίας. Υποστηρίζουν πως, εάν ο ελεγκτής αξιολογήσει τον κίνδυνο του ελέγχου στον μέγιστο βαθμό, θα απαιτήσει σημαντικά και ουσιαστικά τεκμήρια για να διαπιστώσει την ακρίβεια των ποσών που καταγράφονται. Η ικανότητα του ελεγκτή να επιτύχει επιθυμητή διαβεβαίωση είναι μειωμένη, όταν τα οικονομικά στοιχεία υπάρχουν μόνο σε ηλεκτρονική μορφή. Έτσι ο ελεγκτής θα πρέπει να περιορίσει τον κίνδυνο εντοπισμού σε ένα αποδεκτό επίπεδο μέσω ουσιαστικών δοκιμών αλλά και δοκιμών ελέγχου.

Σε άρθρο της Dumitru (2016) υποστηρίζει ότι η κατάρτιση των επαγγελματιών που εργάζονται στον εσωτερικό έλεγχο είναι αυτή που ενισχύει και την επάρκεια τους με σκοπό την αποτελεσματική διαδικασία του εσωτερικού ελέγχου στις εταιρείες, είτε αυτή πραγματοποιείται εντός της μονάδας είτε από εξωτερικούς φορείς. Πιστεύει όμως πως τα επιθυμητά αποτελέσματα θα προκύψουν από την κατάρτιση των εργαζομένων εντός της μονάδας σε εξειδικευμένα θέματα. Υποστηρίζει την τήρηση των βασικών αρχών και των κατευθυντήριων γραμμών που πρέπει να τηρούνται έτσι ώστε οι πληροφορίες που λαμβάνουν οι εσωτερικοί ελεγκτές να είναι έγκυρες και αυτοί με την σειρά τους να μπορούν να προβούν στα συμπεράσματα του ελέγχου με ασφάλεια.

Σύμφωνα με τον Deegan (2011), η ευθύνη του εξωτερικού ελεγκτή είναι η επαλήθευση των οικονομικών καταστάσεων και η διαβεβαίωση της αξιοπιστίας και της ορθότητας τους για τους σκοπούς της λήψης αποφάσεων. Κατά την διαδικασία του ελέγχου, οι οικονομικές καταστάσεις αξιολογούνται από τον εξωτερικό ελεγκτή, ο οποίος πρέπει να είναι αντικειμενικός και ενημερωμένος σχετικά με τα θέματα λογιστικού ελέγχου, λογιστικής και χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.

Σε έρευνα που διενεργήθηκε από τους Alzeban και Sawan (2016) σε δείγμα 229 εσωτερικών ελεγκτών οι οποίοι εργάζονταν σε εισηγμένες εταιρείες του Ηνωμένου Βασιλείου, εξετάστηκε η συσχέτιση που υπάρχει στις αμοιβές των εξωτερικών ελεγκτών και στην τήρηση των προτύπων των ελεγκτικών πρακτικών από τους εσωτερικούς ελεγκτές. Ως αποτέλεσμα της έρευνας προκύπτει πως οι αμοιβές των εξωτερικών ελεγκτών επηρεάζονται από την στιγμή που τηρούνται τα πρότυπα εσωτερικού ελέγχου που έχουν θεσπιστεί καθώς κάνουν πιο αποτελεσματικό το έργο του εξωτερικού ελέγχου.

Σε έρευνα που πραγματοποίησαν οι Bostick και Luehlfing (2007) εξετάζεται ο βαθμός κινδύνου ύπαρξης ουσιαστικής ανακρίβειας στις οικονομικές καταστάσεις και κατά πόσο είναι υπεύθυνος ο ελεγκτής για τον εντοπισμό της. Καταλήγει πως η κατανόηση από την πλευρά του ελεγκτή όλων των παραγόντων του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος της μονάδας είναι απαραίτητη. Επίσης, απαιτείται να γίνεται συστηματική αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου αναφορικά με την αποτελεσματικότητά του, ειδικά όταν υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις κινδύνου. Τέλος, αξιολόγηση πρέπει να γίνεται και στους αρμόδιους που απαρτίζουν το τμήμα του εσωτερικού ελέγχου, καθώς και να αξιολογείται η ευαισθησία των οικονομικών καταστάσεων σχετικά με παραλείψεις και ανακρίβειες και κατά πόσο αυτές μπορούν να αποτελέσουν ουσιαστικό πρόβλημα για την μονάδα.

Σε μελέτη που διενεργήθηκε σε δείγμα 43 ελεγκτών και χρηστών οικονομικών καταστάσεων στα Barbados από τους Alleyne and Howard (2005) εξετάζεται ο βαθμός στον οποίο, τόσο οι ελεγκτές όσο και οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων, αντιλαμβάνονται την ευθύνη των ελεγκτών στη λογιστική απάτη. Η μελέτη καταλήγει πως οι ελεγκτές από την πλευρά τους θεωρούν πως η διοίκηση είναι υπεύθυνη να εντοπίσει την λογιστική απάτη, από την άλλη πλευρά οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων διαφωνούν με την συγκεκριμένη άποψη. Συμπερασματικά, προκύπτει πως η ύπαρξη ενός οργανωμένου συστήματος εσωτερικού ελέγχου στην εταιρεία είναι απαραίτητη για την πρόληψη αλλά και την αντιμετώπιση της λογιστικής απάτης.

Ο Wells (2017) αναφέρεται στην απάτη, στις διάφορες μεθόδους που χρησιμοποιούνται, αλλά και στους τρόπους αποτροπής της.

Ο Jones (2012) αναλύει τη σημασία της λογιστικής στην κατανόηση της απάτης και διαχωρίζει την έννοια της δημιουργικής λογιστικής και της απάτης. Επιπλέον, αναφέρει κάποια από τα σημαντικότερα σκάνδαλα των τελευταίων δεκαετιών.

Οι Özkul and Pamukcu (2012) μελετούν την απάτη, τους τύπους της, καθώς και τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των ατόμων που διαπράττουν απάτη. Ακόμη, αναφέρουν τους παράγοντες που οδηγούν στην παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων και τους τρόπους ανίχνευσης και αντιμετώπισης της απάτης.

Οι Cendrowski, Martin and Petro (2015) αναφέρονται στην αποτροπή της απάτης και αναλύουν το «Τρίγωνο της απάτης» και το ρόλο του εσωτερικού ελέγχου στην αποτροπή της απάτης.

Ο Thomas (2002) αναλύει την περίπτωση με το γνωστό σκάνδαλο της Enron και την ελεγκτική εταιρεία Arthur Andersen. Σκοπός αυτής της ανάλυσης ήταν ο

εντοπισμός των αρχικών αιτιών της κατάρρευσης, καθώς και η παρατήρηση των σταδιακών αλλαγών στη χρηματοοικονομική πληροφόρηση, του ελέγχου και της εταιρικής διακυβέρνησης της Enron, με τα οποία ασχολήθηκαν οι πέντε μεγαλύτερες ελεγκτικές εταιρείες (Big Five), το Αμερικάνικο Ινστιτούτο AICPA και η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς.

Σχετικά με το οικονομικό σκάνδαλο της Enron, ο Evans (2011) προβληματίζεται αναφορικά με την τάση των ανθρώπων στην εξαπάτηση και χαρακτηριστικά θέτει ερωτήματα όπως «Τι νιώθουν οι έμποροι της Enron έπειτα από το γεγονός;», «Ποιος μπορούσε να αντιστρέψει την κατάσταση;». Ακόμη, ασχολείται με τρόπους που θα συνεισφέρουν στην εξάλειψη τέτοιων φαινομένων στο μέλλον ή έστω στην αποφυγή των τόσο καταστροφικών συνεπειών.

Ο Duska (2005), αναφορικά με την περίπτωση της λογιστικής διαχείρισης της Global Crossing, κάνει αναφορά στις μεθόδους που ακολουθούσαν οι ελεγκτικές εταιρείες που συμμετείχαν στα μεγαλύτερα σκάνδαλα του 21ου αιώνα. Δίνεται έμφαση στις μεγάλες ευθύνες του εξωτερικού ελεγκτή τις οποίες απαριθμεί ως εξής: αρχικά, να είναι υπεύθυνος για τη δημόσια χρήση των οικονομικών καταστάσεων και να δηλώνει ότι αντιπροσωπεύουν την πραγματικότητα όσον αφορά την οικονομική κατάσταση της εταιρείας, και δευτερευόντως, να προφυλάσσει τις χρηματοπιστωτικές αγορές και να αναφέροντας τις πράξεις που θα μπορούσαν να διαφοροποιήσουν την εικόνα των καταστάσεων. Για την άψογη επαγγελματική αντιμετώπιση ο ελεγκτής πρέπει να τηρεί μια σκεπτικιστική στάση η οποία χαρακτηρίζεται από σκέψη, προβληματισμό και μια κριτική αξιολόγηση στα στοιχεία του ελέγχου. Κλείνοντας κάνει αναφορά στο παράδειγμα την ελεγκτικής εταιρείας Arthur Andersen η οποία δεν τήρησε τίποτα από τα παραπάνω.

Οι Gopal V. Krishnan και Gnanakumar Visvanathan (2005) ερεύνησαν τις αδυναμίες του συστήματος εσωτερικού ελέγχου την εποχή μετά την εφαρμογή του Sarbanes-Oxley Act καθώς επίσης και τον ρόλο των ελεγκτών και της εταιρικής διακυβέρνησης. Το συμπέρασμα της έρευνας δείχνει πως εκείνες οι εταιρίες που αντιμετωπίζουν αδυναμίες στον εσωτερικό έλεγχο εμφανίζουν υψηλότερο βαθμό συνεδριάσεων της επιτροπής ελεγκτικού ελέγχου, περισσότερες αλλαγές ελεγκτή, καθώς και μικρότερο ποσοστό «οικονομικών εμπειρογνομόνων» στην επιτροπή ελέγχου σε σχέση με τις εταιρίες που δεν αντιμετωπίζουν αυτές τις αδυναμίες στο κομμάτι του εσωτερικού ελέγχου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

3.1 Γενικά

Σύμφωνα με τους ρυθμιστικούς κανονισμούς, υπολογίζεται ότι πραγματοποιούνται πάνω από ένα εκατομμύριο έλεγχοι κάθε χρόνο στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο ρόλος και η δράση του ελεγκτή αλλά και γενικότερα του ελέγχου, έχουν αλλάξει ραγδαία από τις αρχές του 1990. Η οικονομική πραγματικότητα συνεχώς μεταβάλλεται και η πολυπλοκότητα της οικονομικής και τεχνολογικής προόδου γίνεται ολοένα και πιο έντονη με αποτέλεσμα οι πρακτικές του ελέγχου να έχουν βελτιωθεί πάρα πολύ, ως απάντηση στις αυξανόμενες απαιτήσεις του κοινού για διαφάνεια.

Πιο συγκεκριμένα, η απελευθέρωση των αγορών, οι ασταθείς οικονομικές συνθήκες, η ανάπτυξη νέων αγορών χρήματος, η αύξηση των οικονομικών εγκλημάτων και γενικότερα, οι νέες προκλήσεις σε παγκόσμιο επίπεδο προβληματίζουν τις διοικήσεις καθώς η επιτυχία ή αποτυχία των επιχειρήσεων εξαρτάται από την σωστή ή όχι διαχείριση του επιχειρησιακού κινδύνου.

Το επενδυτικό κοινό απαιτεί ένα αξιόπιστο σύστημα παροχής οικονομικών πληροφοριών το οποίο περιλαμβάνει τα κριτήρια που σχετίζονται με την διαδικασία ελέγχου, καθώς και τα πρότυπα χρηματοοικονομικής αναφοράς που χρησιμοποιούνται για την προετοιμασία των οικονομικών καταστάσεων.

Οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων, είναι αυτές που χρησιμοποιούνται από τους χρήστες για την λήψη των οικονομικών αποφάσεων. Επενδυτές, μέτοχοι, αναλυτές, ακόμα και πιστωτικά ιδρύματα λαμβάνουν υπόψιν αυτά τα δεδομένα καθώς καμία απολύτως πώληση ή αγορά δεν πραγματοποιείται πλέον εάν δεν πραγματοποιηθεί ειδική διερεύνηση της οικονομικής της κατάστασης από ελεγκτές.

Για να εξασφαλιστεί η αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων, πρέπει πρωτίτως να εξασφαλιστεί η ορθή τήρηση ορισμένων κανόνων, αρχών και παραδοχών¹.

Η παρακολούθηση και ο έλεγχος τήρησης τους, αποτελεί έναν ανεξάρτητο κλάδο της λογιστικής, την **Ελεγκτική**².

Μέσω της ελεγκτικής επιδιώκεται η διαφάνεια και η αξιοπιστία των επιχειρήσεων. Επιπλέον, περιορίζεται ο κίνδυνος της εξαπάτησης της ίδιας αλλά και τρίτων από την ίδια.

3.2 Έννοια της Ελεγκτικής

Η ελεγκτική³ είναι ένας κλάδος της Οικονομικής των Επιχειρήσεων και πιο συγκεκριμένα αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς κλάδους της Λογιστικής Επιστήμης. Ο έλεγχος στις επιχειρήσεις, καθίσταται υποχρεωτικός με τον νόμο Ν.2190/1920. Ασχολείται με τη διατύπωση αρχών και κανόνων που αφορούν την ομαλή διεξαγωγή οικονομικών ελέγχων. Μέσω της ελεγκτικής διαδικασίας μπορεί να εξακριβωθεί ότι:

1. Τα περιουσιακά στοιχεία, οι υποχρεώσεις και τα ίδια κεφάλαια, που εμφανίζονται στον ισολογισμό, υπήρχαν κατά την ημέρα κατάρτισης του ισολογισμού και ότι τα έσοδα και τα έξοδα που παρουσιάζονται στην κατάσταση των αποτελεσμάτων πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της χρήσης.
2. Οι λογιστικές καταστάσεις είναι πλήρεις, εμφανίζουν δηλαδή, όλα τα λογιστικά γεγονότα που αφορούν την επιχείρηση και αναφέρονται στη συγκεκριμένη λογιστική χρήση.
3. Τα στοιχεία του ενεργητικού ανήκουν στην κυριότητα της επιχείρησης και τα στοιχεία του παθητικού συνιστούν υποχρεώσεις της κατά την ημέρα κατάρτισης του ισολογισμού.

¹ Στην χώρα μας οι λογιστικές αρχές προσδιορίζονται από τον Κ.Ν. 2190/20, το Ελληνικό Γενικό Λογιστικό Σχέδιο – (ΕΓΛΣ) και τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς – (ΔΠΧΑ)

² Νεγκάκης Χ. – Ταχυνάκης Π. (2013), σελ 2-3

³ Αξίζει να σημειωθεί ότι η Έννοια της Ελεγκτικής πλέον έχει καθιερωθεί σε όλο το εύρος του Δημοσίου και Ιδιωτικού τομέα και από όργανα που ασκούν αυτόν τον έλεγχο σε υψηλό επίπεδο, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Παγκόσμια Τράπεζα.

4. Τα στοιχεία του ισολογισμού έχουν αποτιμηθεί σύμφωνα με όσα επιβάλλουν οι λογιστικές αρχές και οι σχετικοί νόμοι.
5. Οι λογαριασμοί παρουσιάζονται στις λογιστικές καταστάσεις σύμφωνα με τις λογιστικές αρχές και τις διατάξεις των νόμων. (Ελληνικό Γενικό Λογιστικό Σχέδιο).

3.3 Ορισμός Ελεγκτικής και Ελέγχου

Σε πολύ γενικές γραμμές, η Ελεγκτική αποτελεί μια *ανεξάρτητη ανασκόπηση* ενός περιουσιακού στοιχείου, μιας υποχρέωσης, μιας δραστηριότητας, ενός οργανισμού ή ενός συνόλου των οικονομικών καταστάσεων. Οι έλεγχοι πραγματοποιούνται συνήθως για να υποστηρίξουν ή να αντικρούσουν την ελεγκτική γνώμη σχετικά με το υπό εξέταση θέμα.

Το 1964, ένας επαγγελματίας ελεγκτής-λογιστής και ένας εκ των πρώτων συμβούλων του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών της χώρας μας, ο Mattingly (1964)⁴, ορίζει πως αντικείμενο της Ελεγκτικής είναι «η εξέταση των βιβλίων μιας οικονομικής μονάδας, των δικαιολογητικών εγγράφων, των υποδεικνυόντων την αλήθεια, ακρίβεια και νομιμότητα των εν αυτοίς εγγράφων, η ζήτησις των απαιτούμενων πληροφοριών, ως και η διενέργεια δοκιμαστικών επαληθεύσεων (tests), ποσών των εργασιών τούτων διεξαγόμενων εις τοιαύτην έκτασιν, ώστε να πεισθεί ο ελεγκτής περί της ακριβείας και αληθείας των ως άνω βιβλίων και των βάσει τούτων συνταχθεισών οικονομικών καταστάσεων».

Σύμφωνα με την Αμερικανική Ένωση Λογιστικής (American Accounting Association, 1973) «ο έλεγχος είναι μια συστηματική διαδικασία αντικειμενικής συγκέντρωσης και αξιολόγησης ελεγκτικών τεκμηρίων, που αφορούν σε πιστοποιήσεις οικονομικών ενεργειών και γεγονότων με σκοπό την εξακρίβωση του βαθμού ανταπόκρισης μεταξύ αυτών των πιστοποιήσεων και των προκαθορισμένων κριτηρίων για την κοινοποίηση των αποτελεσμάτων στα ενδιαφερόμενα μέρη»⁵.

Ακόμα και κάποιες πιο πρόσφατες χρονολογικά προσεγγίσεις σχετικά με τον όρο της Ελεγκτικής, όπως αυτές του Σιώτη και Ζωϊτσά (2009) αναφέρουν τη συστηματική διαδικασία του λογιστικού ελέγχου των χρηματοοικονομικών

⁴ Mattingly L. (1964), σελ. 996-1003

⁵ David O'Regan - Auditor's Dictionary Terms, Concepts, Processes, and Regulations (2004), pp 109

καταστάσεων που ακολουθείται από τους ελεγκτές, ο οποίος περιλαμβάνει, εκτός από τον έλεγχο των καταστάσεων αυτών και τον έλεγχο της εναρμόνισης των λειτουργιών της επιχείρησης με τους ισχύοντες νόμους.

Όπως αναφέρει ο Δήμου (2000), η Ελεγκτική «καθορίζει το σύνολο των αρχών που αποσκοπούν στο συστηματικό προσδιορισμό του είδους, της έκτασης, του τρόπου διενέργειας του ελέγχου των ενεργειών και ιδιαίτερα των διαχειριστικών, των αρμόδιων οργάνων των οικονομικών μονάδων για την πρόληψη λαθών ή καταχρήσεων ή για την εξακρίβωση της ορθότητας, της νομιμότητας και της σκοπιμότητας αυτών».

Επομένως, μια περισσότερο περιεκτική, εννοιολογική οριοθέτηση της σύγχρονης Ελεγκτικής μπορεί να διατυπωθεί ως εξής:

Ελεγκτική είναι ο Επιστημονικός κλάδος «της συστηματικής διαδικασίας συγκέντρωσης και αξιολόγησης ελεγκτικών τεκμηρίων, από ένα ανεξάρτητο και ικανό για την περίπτωση πρόσωπο, τα οποία αφορούν μετρήσιμες πληροφορίες συγκεκριμένης οικονομικής μονάδας, με σκοπό να εξακριβωθεί και να γνωστοποιηθεί στους ενδιαφερόμενους χρήστες κατά πόσο οι πληροφορίες αυτές ανταποκρίνονται σε προκαθορισμένα κριτήρια»⁶.

Με βάση τον παραπάνω διατύπωση, παρατηρείται ότι η εννοιολογική προσέγγιση του ελέγχου χρησιμοποιεί ορολογία και εκφράσεις που απαιτούν επιπλέον εξήγηση για την πλήρη κατανόηση της.

Ο όρος «συστηματική διαδικασία» σημαίνει μια λογική, καλά δομημένη και οργανωμένη σειρά βημάτων ή διεργασιών.

Ο όρος «συγκέντρωση και αξιολόγηση ελεγκτικών τεκμηρίων» σημαίνει εξέταση των βασικών στοιχείων του ελέγχου, συνετή και ακριβοδίκαιη αξιολόγηση των αποτελεσμάτων χωρίς καμία προκατάληψη υπέρ ή κατά του ελεγχόμενου φυσικού ή νομικού προσώπου.

Ο όρος «από ένα ανεξάρτητο και ικανό για την περίπτωση πρόσωπο» αναφέρεται στον ελεγκτή, ο οποίος πρέπει να διαθέτει όλα εκείνα τα επαγγελματικά και επιστημονικά προσόντα που είναι απαραίτητα για την διενέργεια του ελέγχου, αλλά ταυτόχρονα πρέπει να παραμένει ανεπηρέαστος και ανεξάρτητος.

Ο όρος «συγκεκριμένη οικονομική μονάδα» κάνει σαφές το γεγονός ότι η πραγματοποίηση της οποιασδήποτε μορφής ελέγχου προϋποθέτει την οριοθέτηση της έκτασης του ελέγχου, των ευθυνών δηλαδή που αναλαμβάνει ο ελεγκτής. Η

⁶ Καζαντζής Χ.(2006), σελ. 52

οριοθέτηση αυτή περιλαμβάνει τον ορισμό της οικονομικής μονάδας και της χρονικής περιόδου. Η οικονομική μονάδα συνήθως είναι μια νομική οντότητα όπως επιχείρηση, εταιρία, οργανισμός και άλλα. Μερικές φορές, μπορεί να στερείται διακεκριμένης νομικής προσωπικότητας. Η χρονική περίοδος καλύπτει συνήθως ένα έτος αλλά έλεγχοι γίνονται και ανά τρίμηνο, ανά εξάμηνο και ορισμένες φορές καθ' όλη τη διάρκεια της οικονομικής μονάδας.

Ο όρος «ανταπόκριση των μετρήσιμων πληροφοριών με τα προκαθορισμένα κριτήρια» αναφέρεται στο πόσο κοντά μπορεί να βρίσκονται οι μετρήσιμες πληροφορίες με τα προκαθορισμένα κριτήρια.

Τέλος, η «εξακρίβωση και η γνωστοποίηση στους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων» γίνεται εγγράφως μέσω των πιστοποιητικών και των εκθέσεων ελέγχου, τα οποία αποτελούν ουσιαστικά τα αποτελέσματα του ελέγχου και την τελική γνώμη του ελεγκτή.

3.4 Η Ανάγκη για Έλεγχο

Τα τελευταία χρόνια έχουν παρατηρηθεί διάφορες βάσεις για την θεμελίωση της ελεγκτικής και των ελέγχων. Οι σημαντικότερες από αυτές είναι οι ατέλειες της ανθρώπινης φύσης, ο εντοπισμός και διόρθωση των λογιστικών σφαλμάτων και η ανάγκη έγκυρης πληροφόρησης.

Σύμφωνα με τον Γρηγοράκο⁷, η αναγκαιότητα του ελέγχου οποιασδήποτε οικονομικής οντότητας, πηγάζει από τις ατέλειες της ανθρώπινης φύσεως. Τα λάθη και οι καταδολιεύσεις είναι έμφυτα στον άνθρωπο. Ο άνθρωπος γεννιέται μαζί με τις ατέλειες του και τις αδυναμίες του, με τις οποίες ζει τη ζωή του και αποθνήσκει με αυτές. Ο άνθρωπος είναι πλασμένος μαζί με αυτές και συνεπώς η πλήρης θεραπεία ή η εξαφάνισή τους είναι αδύνατη, τα λάθη οφείλονται στις ατέλειες της ανθρώπινης ικανότητας. **Ο έλεγχος επομένως, είναι το απαραίτητο συμπλήρωμα οποιασδήποτε οικονομικής διαχείρισης ξένης περιουσίας, είναι ένα είδος ασφάλισης κατά των λαθών ,της κλοπής και της απάτης, η δε αμοιβή του ελεγκτή αντιστοιχεί στο ασφάλιστρο.**

Τα λογιστικά σφάλματα, είτε γίνονται ηθελημένα, είτε άθελα, οδηγούν στην παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων με αποτέλεσμα την αναληθή εικόνα της

⁷ Γρηγοράκος Θ. «Γενικές Αρχές Ελεγκτικής» (1989)

επιχείρησης και ο έγκαιρος εντοπισμός τους είναι απαραίτητος. **Η λειτουργία του ελέγχου είναι να προσδίδει αξιοπιστία τις οικονομικές καταστάσεις.** Οι οικονομικές καταστάσεις αποτελούν ευθύνη της διοίκησης και ευθύνη του ελεγκτή είναι να τους προσδίδει αξιοπιστία. Μέσω της διαδικασίας ελέγχου, ο ελεγκτής ενισχύει τη χρησιμότητα και την αξία των οικονομικών καταστάσεων, αλλά αυξάνει και την αξιοπιστία άλλων μη ελεγμένων πληροφοριών που δημοσιεύονται από τη διοίκηση.

Τέλος, είναι αναγκαία **η αξιόπιστη πληροφόρηση** καθώς συμβάλλει στην λήψη των οικονομικών αποφάσεων. Πρέπει επομένως, οι πληροφορίες που χρησιμοποιούνται να είναι αξιόπιστες, δίκαια απεικονισμένες και ακριβείς.

3.5 Βασικοί Σκοποί του Ελέγχου

Ο σκοπός του ελέγχου είναι η διερεύνηση και ανασκόπηση των ενεργειών (ή της αδράνειας), των αποφάσεων, των επιτευγμάτων, των δηλώσεων ή των εκθέσεων συγκεκριμένων προσώπων με καθορισμένες αρμοδιότητες, να συγκρίνουν αυτές τις ενέργειες με κάποιους κανόνες και να διαμορφώσουν και να εκφράσουν γνώμη σχετικά με το αποτέλεσμα της εν λόγω έρευνας.⁸

Αναλυτικότερα, οι βασικοί σκοποί του ελέγχου είναι οι εξής:⁹

- Εντοπισμός και πρόληψη ηθελημένων ή αθέλητων λογιστικών λαθών
- Διερεύνηση, αποκάλυψη και καταστολή ακούσιων ή εκούσιων σφαλμάτων ως προς τις διαδικασίες.
- Έγκριση, ανάλυση και σχολιασμός της ακρίβειας και πιστότητας των διαφόρων οικονομικών καταστάσεων στο σύνολο τους.
- Αξιολόγηση της σύνταξης και της παράθεσης διαφόρων επιμέρους σημείων των οικονομικών καταστάσεων, που συνήθως αποτελούν ενδιαφέροντα και κατατοπιστικά στοιχεία για την πορεία και τις τάσεις που επικρατούν μέσα στην επιχείρηση.

⁸ Flint (1988) σελ. 20

⁹ Τσακλάγκανος Α.(2001) σελ. 10-20

- Πιστοποίηση της επάρκειας ή ανεπάρκειας της διαχρονικής κατάρτισης των κάθε είδους αριθμοδεικτών για την εξαγωγή των ανάλογων χρήσιμων συμπερασμάτων.
- Υπογράμμιση των ατελειών και καθορισμός των αδυναμιών στο όλο κύκλωμα της επιχειρηματικής και διαχειριστικής απεικόνισης.
- Στάθμιση των πιθανοτήτων ικανοποίησης των κάθε λογής απαιτήσεων της επιχείρησης, προκειμένου να υπολογιστούν οι πιθανές επισφάλειες και να γίνει έτσι δυνατός ο σχηματισμός των σωστών προβλέψεων.

Οι κανόνες, αρχές και ενέργειες που ακολουθεί ο ελεγκτής κατά την άσκηση των ελεγκτικών του καθηκόντων στις ελεγχόμενες εταιρίες-πελάτες που συντάσσουν, είτε υποχρεωτικά, είτε προαιρετικά ετήσιες χρηματοοικονομικές ή/και ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις, προσδιορίζονται από τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (ΔΠΕ)¹⁰.

3.6 Θέματα που Εξετάζει η Ελεγκτική

Ο έλεγχος αποτελεί πλέον ένα ουσιαστικό κομμάτι του συνολικού συστήματος διαχείρισης ενός οργανισμού. **Πρώτον**, μπορούν να χρησιμεύσουν ως ερευνητικός μηχανισμός, δηλαδή, μέσω των ελέγχων τους, οι ελεγκτές μπορούν να εντοπίσουν ή να αξιολογήσουν σφάλματα ή παραλείψεις ή αποκλίσεις μεταξύ της τρέχουσας κατάστασης σε σχέση με τα προκαθορισμένα κριτήρια. **Δεύτερον**, οι έλεγχοι μπορούν να αξιοποιηθούν ως προληπτικός μηχανισμός, έτσι ώστε σφάλματα, ανακρίβειες και δόλιες δραστηριότητες να μη συμβούν. **Τέλος**, τα αποτελέσματα των ελέγχων θα πρέπει να χρησιμοποιούνται προς όφελος και βελτίωσης της ελεγχόμενης οντότητας.

Για την διενέργεια ελέγχου, πολλά είναι τα ελεγκτικά κριτήρια που μπορούν να χρησιμοποιηθούν. Οι ελεγκτικές διαδικασίες λοιπόν είναι οι ενέργειες που πραγματοποιεί ο ελεγκτής έτσι ώστε να αποκτήσει επαρκή και ικανά αποδεικτικά στοιχεία έτσι ώστε να καταλήξει σε μια εύλογη ελεγκτική γνώμη.

Τα τρία βασικά θέματα που εξετάζει η επιστήμη της ελεγκτικής είναι εξίσου σημαντικά τόσο για τον Εσωτερικό όσο και για τον Εξωτερικό Έλεγχο, και έχουν ως εξής¹¹:

¹⁰ ΔΠΕ συνθέτουν ένα ενιαίο και ολοκληρωμένο κείμενο από κανόνες, που διέπουν τους ελέγχους οι οποίοι διενεργούνται από τα μέλη του ΣΟΕΛ

¹¹ Παπαστάθης Π. (2003), σελ. 25

- 1. Το αντικείμενο του Ελέγχου**, δηλαδή τι είναι αυτό το οποίο υπόκειται στην διαδικασία του ελέγχου, για ποιο λόγο είναι απαραίτητος ο έλεγχος και ποιοι είναι οι σκοποί που επιζητούνται μέσα από την διεξαγωγή του ελέγχου. Αυτοί που έχουν άμεσο ενδιαφέρον για την πραγματοποίηση του ελέγχου είναι το διοικητικό συμβούλιο, οι μέτοχοι, οι πιστωτές καθώς και όλοι οι συναλλασσόμενοι με αυτή.
- 2. Το υποκείμενο του Ελέγχου**, δηλαδή ποιο είναι το πρόσωπο(ελεγκτής) το οποίο είναι αρμόδιο να οργανώσει και να φέρει εις πέρας την Ελεγκτική διαδικασία και ποια πρέπει να είναι τα προσόντα και οι προδιαγραφές του που θα αποτελέσουν καθοριστικό παράγοντα στο να καταφέρει να ανταποκριθεί στα καθήκοντα που καλείται να εξάγει.
- 3. Ελεγκτικές διαδικασίες**, στις διαδικασίες αυτές περιλαμβάνονται οι τεχνικές και οι τρόποι που πρέπει να ακολουθούνται από τους αρμόδιους ελεγκτές σε κάθε διενέργεια ελέγχου προκειμένου να εκτελέσουν το ελεγκτικό έργο τους.

3.7 Διακρίσεις των Ελέγχων

Ο έλεγχος ανάλογα με την εξάρτηση του προσώπου από την ελεγχόμενη εταιρία, το εύρος, την περιοδικότητα, τον σκοπό, το νομοθετικό πλαίσιο και τον τομέα που διερευνούν κατατάσσονται στις εξής κατηγορίες¹².

Ανάλογα με την **εξάρτηση** του προσώπου από την ελεγχόμενη εταιρία τότε είναι¹³:

- *Εξωτερικός*, ο οποίος διενεργείται από ένα πρόσωπο φυσικό ή νομικό, το οποίο δεν έχει καμία σχέση εξάρτησης με την εταιρία, ούτε οικονομική, ούτε κάποιου είδους εξάρτηση με τη διοίκηση ή τους μετόχους. Έχει τα προβλεπόμενα προσόντα και με την άδεια ασκήσεως επαγγέλματος, όπου αυτή απαιτείται, διενεργεί το έργο του.
- *Εσωτερικός έλεγχος* που διενεργείται από ένα πρόσωπο το οποίο εξαρτάται από την εταιρία, είναι υπάλληλός της, σχετίζεται με τα στελέχη που επηρεάζουν την πορεία της και είναι υποχρεωμένος να υπακούσει στις εντολές της διοίκησης και στον

¹² Νεγκάκης, Ι. Χ. και Ταχυνάκης, Δ. Π. (2013), «Σύγχρονα Θέματα Ελεγκτικής & Εσωτερικού Ελέγχου»,σελ.6-7

¹³ Καζαντζής Χ. (2006), «Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος, Μία συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων», σελ.82-87

εσωτερικό κανονισμό και κατέχει εμπειρία και επιστημονικά και επαγγελματικά προσόντα.

Ανάλογα με το **εύρος των ελέγχων** διακρίνονται σε γενικούς και ειδικούς.

- *Οι γενικοί έλεγχοι* αφορούν όλες τις δραστηριότητες της εταιρίας και διέπονται από τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου και έχουν ως σκοπό την έκφραση γνώμης, ώστε να απεικονιστούν ορθά οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις και να γίνει ορθά η τήρηση των διαδικασιών για να επιτευχθεί ο σκοπός της.
- *Οι ειδικοί* αφορούν συγκεκριμένους λογαριασμούς ή τομείς και διαδικασίες της εταιρίας, συνήθως πραγματοποιούνται αιφνιδιαστικά και αποβλέπουν σε αποκάλυψη λαθών, εσκεμμένων ή μη, στην ορθή τήρηση των λογαριασμών ή των διαδικασιών

Οι έλεγχοι διαφέρουν επίσης ανάλογα με **το νομοθετικό πλαίσιο** που τους επιβάλλει σε υποχρεωτικούς και προαιρετικούς.

- *Οι υποχρεωτικοί* επιβάλλονται από νομοθετικές, δικαστικές και άλλες κρατικές υπηρεσίες.
- *Οι προαιρετικοί* επιβάλλονται μέσα από την εταιρία από τη διοίκηση δηλαδή και τους μετόχους για δική τους χρήση.

Ανάλογα με **τον τομέα** διακρίνονται σε διαχειριστικούς, διοικητικούς και φορολογικούς.

- *Οι διαχειριστικοί* ασχολούνται με τη διαχείριση της οικονομίας της εταιρίας
- *Οι διοικητικοί* με τη διαπίστωση της ορθής και πιστής εφαρμογής των διαδικασιών και
- *Οι φορολογικοί έλεγχοι* με την τήρηση της φορολογικής νομοθεσίας και των φορολογικών υποχρεώσεων.

Με την διαφοροποίηση του σκοπού της εταιρίας διαφοροποιείται και ο έλεγχος που θα εφαρμοστεί. Ο έλεγχος σε αυτή την περίπτωση μπορεί να είναι

- *προληπτικός* για την αποφυγή των λαθών και την τήρηση των λογαριασμών και των διαδικασιών ή
- *κατασταλτικός* μετά από την εκτέλεση μιας πράξης και αποβλέπουν στην εύρεση και αντιμετώπιση εκούσιων ή ακούσιων σφαλμάτων.

Ανάλογα με την περιοδικότητα διακρίνονται σε τακτικούς, μόνιμους και έκτακτους.

- *Οι τακτικοί* διενεργούνται σε τακτικά χρονικά διαστήματα,
- *Οι μόνιμοι* σε όλη τη διάρκεια της χρήσης και

- Οι έκτακτοι έλεγχοι σε τυχαία χρονική στιγμή

Ανάλογα με τον **τόπο διενέργειας** σε

- *Συγκεντρωτικό ή διερευνητικό*, ο οποίος διενεργείται στην έδρα του ελεγκτικού οργάνου και
- *Επιτόπιο* που διενεργείται στην έδρα του ελεγχόμενου φορέα

Ανάλογα με τον **τρόπο διενέργειας** του ελέγχου σε

- *καθολικό* όταν ελέγχεται διεξοδικά κάθε ενέργεια ή στοιχείο της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας και
- *δειγματοληπτικό* όταν γίνεται στη βάση δείγματος

Τέλος, με **βάση το αντικείμενο του ελέγχου** χαρακτηρίζεται ως

- *έλεγχος οικονομικών καταστάσεων* που έχει ως σκοπό τη διαμόρφωση και έκφραση γνώμης επί των οικονομικών καταστάσεων της ελεγχόμενης εταιρίας,
- *έλεγχος συμμόρφωσης* που έχει ως σκοπό τον καθορισμό κατά πόσο ο ελεγχόμενος συμμορφώνεται με συγκεκριμένους κανόνες ή ακολουθεί συγκεκριμένες διαδικασίες που έχουν τεθεί από κάποιο ανώτερο φορέα,
- *λειτουργικός έλεγχος* που έχει ως σκοπό τον προσδιορισμό της απόδοσης, τον προσδιορισμό των ευκαιριών για απόδοση και την υποβολή συστάσεων για βελτίωση και περαιτέρω δράση,
- *έλεγχος διοίκησης ή έλεγχος αποδοτικότητας ή έλεγχος επιδόσεων* που έχει ως σκοπό την αξιολόγηση των στόχων της διοίκησης της εταιρίας και τον βαθμό επίτευξής τους,
- *κοινωνικός έλεγχος* με σκοπό την επαλήθευση, επικύρωση και επιβεβαίωση των πληροφοριών που συγκεντρώνει και παρουσιάζει η κοινωνική λογιστική,
- *έλεγχος οικονομικού εγκλήματος και απάτης* που έχει ως στόχο την έρευνα και αποκάλυψη της απάτης στις οικονομικές συναλλαγές και στις λογιστικές καταστάσεις και
- *ειδικός έλεγχος*, όταν δεν εμπίπτει σε κάποια από τις παραπάνω κατηγορίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

4.1 Εισαγωγή στον Εσωτερικό Έλεγχο

Το φαινόμενο του ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων φαίνεται να αυξάνεται ολοένα και περισσότερο. Το περιβάλλον της αγοράς επεκτείνεται ταχύτατα σε παγκόσμιο και διεθνές επίπεδο. Για να επιβιώσουν οι επιχειρήσεις, αλλά και για να καταφέρουν να ακολουθήσουν τον γρήγορο αυτό ρυθμό επέκτασης της αγοράς, πρέπει να χρησιμοποιούν καινοτόμες διαδικασίες και τεχνικές τόσο στην καθημερινή τους λειτουργία όσο και στη συνετή διαχείριση της ακίνητης περιουσίας τους.

Ο ρόλος του εσωτερικού ελέγχου είναι η ενίσχυση και η προστασία της αξίας του οργανισμού προσφέροντας αμερόληπτη διασφάλιση, καθοδήγηση και πληροφορίες αξιολογώντας τους κινδύνους που απειλούν τον οργανισμό.

Ο αντικειμενικός σκοπός του εσωτερικού ελέγχου είναι η παροχή εξειδικευμένου και υψηλού επιπέδου υπηρεσιών προς την Διοίκηση, μέσω αξιολόγησης συστημάτων του εσωτερικού ελέγχου, η προσφορά βοήθειας στα μέλη του οργανισμού, γενικότερα, ώστε να ασκούν αποτελεσματικά τα καθήκοντα τους, μέσω επιστημονικών αναλύσεων και αξιολογήσεων, καθώς και η παροχή σχετικών συμβουλών με το ελάχιστο δυνατό κόστος.¹⁴

Παρέχει δηλαδή διαβεβαίωση στον Διευθύνοντα Σύμβουλο, το Διοικητικό Συμβούλιο, ότι οι οικονομικοί και λειτουργικοί έλεγχοι που δημιουργούνται από τη διοίκηση για τη διαχείριση των κινδύνων του οργανισμού και την επίτευξη των στόχων του λειτουργούν με αποτελεσματικό, αποδοτικό, ηθικό και οικονομικό τρόπο και βοηθά τη διοίκηση στη βελτίωση της επιχειρηματικής απόδοσης του οργανισμού.

Το διοικητικό συμβούλιο, επιδιώκοντας τη διασφάλιση αποτελεσματικής εταιρικής διακυβέρνησης και την υιοθέτηση παγκόσμιων βέλτιστων πρακτικών, συστήνει μια επιτροπή ελέγχου για την ενίσχυση της συνολικής αποτελεσματικότητας

¹⁴ Dittenhofer M. (2001) σελ. 446

του εσωτερικού ελέγχου του οργανισμού. Η επιτροπή ελέγχου κατά την εκτέλεση των καθηκόντων της θα πρέπει να διενεργεί τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου.

4.2 Ορισμός Εσωτερικού Ελέγχου

Ο *Εσωτερικός Έλεγχος* (Internal Auditing) σύμφωνα και με το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών, είναι μια ανεξάρτητη, αντικειμενική, εγγυητική και συμβουλευτική δραστηριότητα, καλά σχεδιασμένη και οργανωμένη, που μέσω των τεχνικών και επιστημονικών προσεγγίσεων, αξιολογεί την επάρκεια λειτουργίας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου (λειτουργίες-εφαρμογή διαδικασιών). Να προσθέτει αξία και να βελτιώνει τις λειτουργίες του οργανισμού με σκοπό την αποτελεσματική αποτίμηση και διαχείριση του επιχειρηματικού κινδύνου, τον περιορισμό ή εξάλειψη αυτού, που αναλαμβάνει η διοίκηση να διαχειρισθεί για την επίτευξη των στρατηγικών της στόχων.

Μέσω της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου γίνεται βέβαιο ότι:

- Τα περιουσιακά στοιχεία του οργανισμού διαφυλάσσονται.
- Οι πληροφορίες που δίνονται στη διοίκηση είναι ακριβείς, έγκαιρες και αξιόπιστες.
- Η διοίκηση του οργανισμού έχει θέσει κανόνες και διαδικασίες και ακολουθούνται εξωτερικοί νόμοι και κανονισμοί.
- Οι πόροι χρησιμοποιούνται αποδοτικά, αποτελεσματικά και οικονομικά.
- Οι λειτουργίες και τα προγράμματα εκτελούνται όπως έχει προγραμματιστεί και τα αποτελέσματα είναι σύμφωνα με τους στόχους του οργανισμού.

Στόχος του εσωτερικού ελέγχου είναι να βοηθήσει τη διοίκηση σε όλα τα επίπεδα, με πληροφορίες σχετικά με τη δημιουργία και τη διατήρηση επαρκούς εσωτερικού ελέγχου για όλες τις δραστηριότητες και να διασφαλίσει ότι οι δραστηριότητες αυτές μπορούν να διεξάγονται αποδοτικά και αποτελεσματικά.

Ο εσωτερικός έλεγχος βοηθά τη διοίκηση να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στις ευθύνες της μέσω της αξιολόγηση οικονομικών, διαχειριστικών και λειτουργικών πληροφοριών και μέσω της διατύπωσης συστάσεων για τη βελτίωση των συστημάτων και των διαδικασιών καθώς επίσης και με την παροχή άλλων πληροφοριών με στόχο την προώθηση αποτελεσματικού ελέγχου μέσω της μείωσης του κινδύνου με λογικό κόστος.

Ο εσωτερικός έλεγχος εκφράζει ανεξάρτητη γνώμη σχετικά με τα μέτρα που το μάνατζμεντ και το διοικητικό συμβούλιο έχουν αναλάβει σχετικά με τις λειτουργίες του εσωτερικού ελέγχου. Ο εσωτερικός έλεγχος θα σχηματίσει γνώμη σχετικά με το κατά πόσον τα μέτρα εσωτερικού ελέγχου είναι επαρκή σύμφωνα με τις ανάγκες του οργανισμού και κατά πόσον τα μέτρα αυτά λειτουργούν αποτελεσματικά.

Επιπλέον, ο εσωτερικός έλεγχος λαμβάνει υπόψη τους κινδύνους γενικά, παρακολουθεί τις ενέργειες γύρω από τη διαχείριση κινδύνων και διατυπώνει συστάσεις προς τη διοίκηση και την επιτροπή ελέγχου για τη μείωση ή την εξάλειψη του κινδύνου.

4.3 Ανεξαρτησία Εσωτερικού Ελέγχου

Μια από τις σημαντικές παραμέτρους που πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη από τη διοίκηση έτσι ώστε ένας εσωτερικός έλεγχος να θεωρηθεί επιτυχημένος και μάλιστα από τις πιο βασικές, είναι η «ανεξαρτησία» του εσωτερικού ελέγχου, που σημαίνει ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές πρέπει να είναι ανεξάρτητοι από τις δραστηριότητες που ελέγχουν. Να έχουν δηλαδή, πλήρη και ανεμπόδιστη πρόσβαση σε όλες τις δραστηριότητες της επιχείρησης. Ο όρος ανεξαρτησία εμπεριέχει επίσης, τη δυνατότητα που προσφέρεται προκειμένου οι ίδιοι να εκτελούν την εργασία τους ελεύθεροι και να είναι εντελώς απαλλαγμένοι από κάθε είδους παρεμβάσεις. Γενικά ενδείκνυται η υπαγωγή του εσωτερικού ελέγχου σε ανώτατο ιεραρχικό επίπεδο, όπως για παράδειγμα στον διευθύνοντα σύμβουλο και η ένταξη αυτή προσδίδει κύρος και αντικειμενικότητα σε όλη την διαδικασία (Παπαστάθης Π. 2013).

4.4 Πεδίο Εφαρμογής Εσωτερικού Ελέγχου

Όλα τα οργανωτικά προγράμματα και δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων των συνδεδεμένων επιχειρήσεων, όπως ορίζονται σε σχετικές επιχειρηματικές συμφωνίες, υπόκεινται σε αξιολογήσεις εσωτερικού ελέγχου. Η αξιολόγηση όλων των χρηματοοικονομικών και μη χρηματοοικονομικών πολιτικών, πρακτικών και πράξεων, συμπεριλαμβανομένης της βοήθειας που παρέχεται σε τμήματα, υποτμήματα και μονάδες, εμπίπτει στην αρμοδιότητα των δραστηριοτήτων εσωτερικού ελέγχου.

Τα πρότυπα για την επαγγελματική πρακτική του εσωτερικού ελέγχου που καθορίζονται από το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών θα ακολουθούνται κατά τον καθορισμό του πεδίου εφαρμογής της δραστηριότητας εσωτερικού ελέγχου.

Αποτελούνται από τα ακόλουθα:

- Αξιολόγηση της αξιοπιστίας και της ακεραιότητας των χρηματοοικονομικών και μη χρηματοοικονομικών πληροφοριών.
- Αξιολόγηση των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου που έχει θεσπίσει ο οργανισμός για να εξασφαλίσει ότι τηρούνται οι πολιτικές, τα σχέδια, οι διαδικασίες, οι νόμοι και οι κανονισμοί.
- Προσδιορισμός του κατά πόσον υπάρχουν επαρκείς έλεγχοι για την εξασφάλιση των περιουσιακών στοιχείων και επαλήθευση της ύπαρξης των περιουσιακών στοιχείων, όπου απαιτείται.
- Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητας με την οποία διεξάγονται οι διοικητικές διαδικασίες.
- Προσδιορισμός εάν οι δραστηριότητες και οι διαδικασίες του οργανισμού ολοκληρώνονται σύμφωνα με καθορισμένους στόχους και εάν εκτελέστηκαν δραστηριότητες όπως είχε προγραμματιστεί προηγουμένως.

Η έκταση και η συχνότητα των εσωτερικών ελέγχων εξαρτώνται από διαφορετικές καταστάσεις, όπως βάσει των αποτελεσμάτων των προηγούμενων ελέγχων, σχετικών κινδύνων που συνδέονται με δραστηριότητες, της έννοια σημαντικότητας, της επάρκειας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, ζητήματα συμμόρφωσης και διαθεσιμότητα πόρων στο τμήμα εσωτερικού ελέγχου.

4.5 Ο Εσωτερικός Έλεγχος στην Ελλάδα

Ο εσωτερικός έλεγχος στην Ελλάδα άρχισε να εμφανίζεται δειλά, προς το τέλος της δεκαετίας του 1970 και στις αρχές του 1980. Μάλιστα, το 1985 με 1457/7.6.85 του Πρωτοδικείου Αθηνών, ιδρύεται το Ελληνικό Ινστιτούτο των Εσωτερικών Ελεγκτών (Ε.Ι.Ε.Ε) που είναι και το κα ύλην αρμόδιο συλλογικό όργανο που εκφράζει τον Εσωτερικό Έλεγχο στην Ελλάδα. Απαρτίζεται από επταμελές διοικητικό συμβούλιο και έχει ως μέλη πτυχιούχους Ανωτάτων σχολών που ασκούν αποδεδειγμένα το επάγγελμα του Εσωτερικού Ελεγκτή.

4.6 Είδη Εσωτερικού Ελέγχου

Οι Εσωτερικοί Έλεγχοι θα μπορούσαμε να πούμε ότι διακρίνονται σε οικονομικούς, διοικητικούς, λειτουργικούς και ελέγχους παραγωγής υπό την ευρεία έννοια, με την προϋπόθεση ότι όλες οι λειτουργίες εντάσσονται ανάλογα κάτω από σκέπη των τεσσάρων αυτών διακρίσεων και καμία δεν μπορεί να αποτελέσει εξαίρεση ελεγκτικής διερεύνησης. Συγκεκριμένα, για κάθε ένα ξεχωριστά από τα τέσσερα είδη του Εσωτερικού Ελέγχου μπορούμε να πούμε τα εξής (Παπαστάθης Π. 2003):

1. *Έλεγχοι Παραγωγής (Production Audits)*, στοχεύουν στο κατά πόσο τηρούνται οι διαδικασίες σε όλο το εύρος της παραγωγικής διαδικασίας, το κατά πόσο οι παραγόμενες ποσότητες είναι σύμφωνα με το εγκεκριμένο από τη διοίκηση πρόγραμμα σε ετήσια βάση και ανά περιόδους, αν τα τμήματα της επιχείρησης είναι σωστά και κατάλληλα στελεχωμένα, αν τα στελέχη είναι κατάλληλα εκπαιδευμένα, αν γίνεται σωστά ο εφοδιασμός της παραγωγής, αν τηρούνται οι διαδικασίες παράδοσης-παραλαβής των ετοιμών προϊόντων από την παραγωγή στην αποθήκη και γενικότερα αν τηρούνται οι διαδικασίες που αφορούν την παραγωγική διαδικασία και τα μέσα που λαμβάνουν χώρα σε όλες τις παραγωγικές φάσεις.
2. *Οικονομικοί Έλεγχοι (Financial Audits)*, στοχεύουν στην επαλήθευση της ακρίβειας και της αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων και στοιχείων, στην εξασφάλιση της σωστής απεικόνισης των συναλλαγών επί κάθε είδους

οικονομικού φαινομένου, παρέχοντας τις ανάλογες πληροφορίες στην εκάστοτε διοίκηση για τη λήψη ορθών επιχειρηματικών αποφάσεων.

3. *Διοικητικοί Έλεγχοι (Management Audits)*, κινούνται σε ένα ευρύτερο πεδίο δράσης σε σχέση με τους οικονομικούς και λειτουργικούς ελέγχους, έχουν μεγαλύτερους αντικειμενικούς στόχους οι οποίοι συνίστανται στο να αξιολογούν βάση επιστημονικών και αντικειμενικών μεθόδων, τη συνολική διοικητική αποτελεσματικότητα της επιχείρησης-φορέα, καθώς και τις επιμέρους διοικητικές λειτουργίες αυτής, σύμφωνα με τις τεχνικές και τους αποδεχτούς κανόνες της διοικητικής επιστήμης.
4. *Λειτουργικοί Έλεγχοι (Operational Audits)*, όπου σκοπός των συγκεκριμένων ελέγχων είναι η διερεύνηση λειτουργίας των διαδικασιών, η αξιολόγηση και εκτίμηση της δομής του υπάρχοντος συστήματος και η πρόταση ανάπτυξης νέων και βελτίωσης υπάρχοντων σε περιοχές που έχουν απαξιωθεί. Εάν λειτουργεί το οργανόγραμμα, εφαρμόζονται οι κανόνες, οι νόμοι της πολιτείας, ενώ ελέγχεται αν οι συναλλαγές γίνονται με τις σύμφωνες θεσπισμένες εξουσιοδοτήσεις και αν τα επιμέρους τμήματα λειτουργούν αρμονικά μεταξύ τους.

4.7 Εσωτερικός Ελεγκτής

Κάθε πρόσωπο, φυσικό ή νομικό που διενεργεί τον έλεγχο καλείται *Ελεγκτής*.¹⁵

Απαιτείται να διαθέτει γνώσεις, εμπειρία και επαγγελματική επάρκεια, προκειμένου να κατανοήσει και να εφαρμόσει τα κατάλληλα κριτήρια ελέγχου, να εξασκήσει τις ελεγκτικές του ικανότητες ως προς τη συλλογή ικανοποιητικών ελεγκτικών στοιχείων, που θα τεκμηριώσουν τα πορίσματα του και θα καταλήγουν σε μια πλήρη και σαφή έκθεση ελέγχου.

Ο εσωτερικός ελεγκτής διορίζεται από το διοικητικό Συμβούλιο ή τους ιδιοκτήτες της οικονομικής μονάδας και είναι συνήθως υπάλληλος της χωρίς να αποκλείεται η ιδιότητα του εξωτερικού συνεργάτη.

¹⁵ Νόμιμος ελεγκτής ή ελεγκτικό γραφείο.

Ανήκει στο δυναμικό της επιχείρησης όπως και το υπόλοιπο προσωπικό, ωστόσο είναι ανεξάρτητος από αυτό διότι πρέπει να είναι αντικειμενικός ως προς τον έλεγχο που ασκεί.

Ο εσωτερικός ελεγκτής είναι απαραίτητο να διακατέχεται από ένα ευρύ φάσμα ικανοτήτων και πέρα από τα τυπικά προσόντα που πρέπει να έχει όπως εις βάθος γνώση του κλάδου και των προτύπων, οικονομικές γνώσεις χρήσης συστημάτων μηχανογράφησης καθώς και εμπειρία, πρέπει επίσης να έχει και προσόντα που έχουν να κάνουν με την προσωπικότητα και τον χαρακτήρα του, όπως είναι το ήθος, η ακεραιότητα, ο επαγγελματισμός, το αίσθημα της ευθύνης, η ανεξαρτησία, το θάρρος έκφρασης της γνώμης του καθώς και η συνέπεια και η σταθερότητα.

Καθώς ο ρόλος του εσωτερικού ελεγκτή αλλάζει και από την παραδοσιακή συνεχή διαβεβαίωση σχετικά με την αποτελεσματικότητα του ελέγχου, απαιτείται πλέον η διασφάλιση της εύρυθμης και ορθής λειτουργίας της οικονομικής μονάδας της επιχείρησης, του λογιστικού συστήματος της καθώς και όλων των άλλων τμημάτων της, έτσι αυξήθηκαν και οι προσδοκίες καθώς και οι απαιτήσεις για ευρύτερες τεχνικές δεξιότητες.

4.8 Προσόντα του Εσωτερικού Ελεγκτή

Καταλήγουμε λοιπόν ότι τα προσόντα του Εσωτερικού Ελεγκτή πρέπει να είναι.¹⁶

- Ανώτατη πανεπιστημιακή εκπαίδευση, ανάλογη των δραστηριοτήτων του φορέα, που να διακρίνεται για την οικονομική σκέψη, καθώς και το οργανωτικό και διοικητικό πνεύμα.
- Πλήρη επιστημονική και επαγγελματική κατάρτιση, απόκτηση εξειδικευμένων και υψηλών προδιαγραφών γνώσεων μέσω διαρκούς εκπαίδευσης.
- Πολύχρονη και ποικίλη εμπειρία διαφόρων κλάδων και αντικειμένων και ειδικότερα στην ελεγκτική.
- Ικανότητα αξιολόγησης, εκτίμησης και κριτική επί των συστημάτων λειτουργίας και όχι κριτική επί των ελεγχόμενων.

16 Παπαστάθης Π. (2003), σελ 83-87

- Να είναι ψυχολόγος. Ο ελεγκτής πρέπει να έχει και το προσόν του ψυχολόγου και της διαίσθησης, ώστε τόσο κατά την κατάρτιση του ετήσιου προγράμματος ελέγχου, όσο και πριν την έναρξη των επιμέρους ελέγχων να είναι σίγουρος ότι στις περιοχές αυτές κάτι δεν βαίνει καλώς και ότι η διενέργεια του ελέγχου δεν θα αποβεί άσκοπη.
- Ικανότητα ανάλυσης των ευρημάτων, γεγονότων και καταστάσεων, δυνατότητα συνθέσεων αυτών και ερμηνεία των αιτίων που τα προκαλούν
- Να είναι ανεξάρτητος και ανεπηρέαστος στη σκέψη, να διακρίνεται για το θάρρος της έκφρασης της γνώμης και να έχει την ικανότητα να πείθει με την ορθότητα των σκέψεων και απόψεων.
- Να αποκλείει συμβιβαστικές λύσεις με τους ελεγχόμενους ή τρίτους που θα μπορούσαν να βλάψουν το συμφέρον του φορέα και να θέσουν σε κίνδυνο το κύρος του.
- Σύμφωνα με την κρίση του να είναι προσεκτικός σε κάθε θέμα και ειδικά σε περιπτώσεις κατάχρησης. Να καταλογίζει αντικειμενικά τις ευθύνες προς όλες τις κατευθύνσεις που αναλογούν και προς τα κατώτερα και προς τα ανώτερα ιεραρχικά επίπεδα και στελέχη.
- Να έχει δομημένο, ακέραιο και κρυστάλλινο χαρακτήρα, εργατικότητα, υπομονή, επιμονή και επιμέλεια. Να είναι εχέμυθος, ευθύς, τίμιος, ειλικρινής, ηθικός και υπεύθυνος.
- Να διακρίνεται για τη συνέπεια και τη σταθερότητα. Να έχει σιγουριά και αυτοπεποίθηση στον εαυτό του, ειδικά στο έργο και στα συμπεράσματα - πορίσματα που καταλήγει.
- Να αποδεικνύει λεπτότητα, διπλωματικότητα και διακριτικότητα στις επαφές του, πριν, κατά και μετά το στάδιο της εργασίας του.
- Να αντιστέκεται στα διάφορα γεγονότα και πειρασμούς που διαδραματίζονται γύρω του.
- Να έχουν την αίσθηση του κόστους και του οφέλους για το κάθε τι που ελέγχουν, να το ποσοτικοποιούν, να το εκφράζουν σε αξία, που είναι ο κύριος στόχος της επιχείρησης.

4.9 Ο Ρόλος του Εσωτερικού Ελεγκτή

Τα τελευταία χρόνια, ο ρόλος των Εσωτερικών Ελεγκτών μέσα σε μια επιχείρηση έχει γίνει όλο και πιο σπουδαίος και οι αρμοδιότητες τους ποικίλλουν από επιχείρηση σε επιχείρηση, με γνώμονα πάντα την ευτυχία των αντικειμενικών της στόχων. Συνήθως, ο Εσωτερικός Ελεγκτής είναι υπεύθυνος για:

- *Την αξιολόγηση των ελέγχων και την παροχή συμβουλών* στα στελέχη σε όλα τα επίπεδα. Το έργο του Εσωτερικού Ελεγκτή περιλαμβάνει την εκτίμηση της κουλτούρας διαχείρισης κινδύνου του οργανισμού και την αξιολόγηση και την υποβολή εκθέσεων σχετικά με την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα της εφαρμογής των πολιτικών διοίκησης.
- *Την αξιολόγηση των κινδύνων.* Οι Εσωτερικοί Ελεγκτές εντοπίζουν και προσδιορίζουν τις βασικές δραστηριότητες και τους σχετικούς παράγοντες κινδύνου και αξιολογούν τη σημασία τους. Οι τεχνικές του Εσωτερικού Ελέγχου έχουν αλλάξει δημιουργώντας μια αλληλεξάρτηση μεταξύ εσωτερικού ελέγχου και διαχείρισης κινδύνου.
- *Την ανάλυση των λειτουργιών.* Οι Εσωτερικοί Ελεγκτές συνεργάζονται στενά με τους διευθυντές, παρακολουθούν και ελέγχουν τις λειτουργίες και αναφέρουν τα ευρήματα τους. Ο Εσωτερικός Ελεγκτής πρέπει να γνωρίζει καλά τους στρατηγικούς στόχους του οργανισμού, ώστε να έχει μια σαφή κατανόηση για το πως η κάθε ενέργεια ή λειτουργία οποιουδήποτε τμήματος του συνδέεται με τον γενικότερο στόχο του.
- *Την διασφάλιση της συμμόρφωσης.* Η διασφάλιση της συμμόρφωσης εξασφαλίζει ότι ο οργανισμός σέβεται και τηρεί όλους τους κανόνες, κανονισμούς, νόμους, κώδικες πρακτικής, κατευθυντήριες γραμμές και αρχές που ισχύουν μεμονωμένα σε κάθε τμήμα και συνολικά στο σύνολο του οργανισμού.

4.10 Βασικά Εργαλεία Εσωτερικών Ελεγκτών

Στα βασικά εργαλεία των Εσωτερικών Ελεγκτών ανήκουν τα εξής (Καζαντζής Χ. 2006):

- 1. Τα Πρότυπα για την Επαγγελματική Εφαρμογή Εσωτερικού Ελέγχου**, όπου είναι τα πλέον έγκυρα και γενικής αποδοχής ελεγκτικά πρότυπα που καθορίζουν τη φύση, την έκταση και τον σκοπό της Υπηρεσίας Εσωτερικού Ελέγχου. Τα πρότυπα αυτά διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες:
 - α. Πρότυπα Χαρακτηριστικών Ιδιοτήτων (Attribute Standards)**, όπου περιγράφουν τα χαρακτηριστικά των οργανισμών και των προσώπων που ασκούν Εσωτερικό Έλεγχο.
 - β. Πρότυπα Απόδοσης (Performance Standards)**, όπου περιγράφουν τη φύση των δραστηριοτήτων του Εσωτερικού Ελέγχου και παρέχουν κριτήρια βάση των οποίων μπορεί να αξιολογηθεί η απόδοση του Εσωτερικού Ελέγχου.
 - γ. Πρότυπα Εφαρμογής (Implementation Standards)**, όπου εξειδικεύουν τις δύο πρώτες κατηγορίες προτύπων σε συγκεκριμένους τομείς δραστηριότητας (π.χ. Έλεγχος Συμμόρφωσης, Έλεγχος Απάτης κ.α.).
- 2. Η Πιστοποίηση των Εσωτερικών Ελεγκτών**, όπου όσο ενισχύεται ο ρόλος των Εσωτερικών Ελεγκτών τόσο η πιστοποίηση είναι πιο απαιτητή. Την κύρια υπευθυνότητα για την επαγγελματική επάρκεια και πιστοποίηση έχουν, τόσο η Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου όσο και κάθε ένας Εσωτερικός Ελεγκτής, γεγονός που ορίζεται και από τον Κώδικα Δεοντολογίας του Διεθνούς Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών (IIA). Η βασική πιστοποίηση είναι το Certified Internal Auditor (C.I.A.). Αποτελεί μια διαδικασία όπου μετά από διεθνείς εξετάσεις οι επαγγελματίες Εσωτερικοί Ελεγκτές πέραν της επιτυχίας στις εξετάσεις, πιστοποιούν με διεθνή standards το επίπεδο των δεξιοτήτων τους
- 3. Η Συνεχής Επαγγελματική Εκπαίδευση**, διότι οι Εσωτερικοί Ελεγκτές πρέπει να διατηρούν την τεχνική τους επάρκεια, μέσω συνεχούς εκπαίδευσης και είναι αυτοί που έχουν την προσωπική ευθύνη για την συνέχιση της εκπαίδευσής τους. Η συνεχής εκπαίδευση μπορεί να επιτευχθεί μέσω της παρακολούθησης

συνεδρίων, σεμιναρίων, καθώς και μέσω εσωτερικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και συμμετοχής σε ερευνητικά προγράμματα.

4.11 Εκθέσεις Εσωτερικού Ελέγχου

Σύμφωνα με το Ελεγκτικό Πρότυπο 430, οι εκθέσεις εσωτερικού ελέγχου πρέπει να είναι αντικειμενικές, σαφείς, συνοπτικές, εποικοδομητικές και έγκαιρες.

Η γνωστοποίηση των αποτελεσμάτων του Εσωτερικού ελέγχου μπορεί να γίνει με διάφορες μορφές όπως:

- Προφορικές εκθέσεις
- Ενδιάμεσες γραπτές εκθέσεις
- Εκθέσεις με τη μορφή ερωτηματολογίου
- Γραπτές εκθέσεις
- Σύνοψη γραπτών εκθέσεων
- Εκθέσεις με ηλεκτρονική μορφή

4.12 Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου

Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου είναι μια ζωντανή νευραλγική λειτουργία, που μεταφέρει όλα τα μηνύματα, εντολές και αντιδράσεις προς τη διοίκηση καθώς και προς όλα τα ιεραρχικά επίπεδα που ασκούν διοίκηση.

Κατά τους Cook και Winkle (1976):¹⁷ «Το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου είναι κάτι σαν το νευρικό σύστημα του ανθρώπινου οργανισμού, που διακλαδώνεται μέσα στην επιχείρηση μεταφέροντας εντολές και αντιδράσεις από και προς τη διοίκηση».

Συνδέεται άμεσα με την οργανωτική δομή και τους γενικούς κανόνες λειτουργίας της Επιχείρησης.

Ένας άλλος ορισμός που είναι ευρέως διαδεδομένος και αποδεκτός προήλθε από την COSO (2012) και αναφέρει ότι «Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου, είναι μια διαδικασία η οποία θεσπίζεται, εφαρμόζεται και επιτηρείται, υπ' ευθύνη του Διοικητικού Συμβουλίου της οντότητας, της Εκτελεστικής Διοίκησης και των λοιπών στελεχών, με σκοπό την παροχή εύλογης διασφάλισης και διαβεβαίωσης αναφορικά

17 John W. Cook, Gary M. Winkle «Ελεγκτική: Φιλοσοφία και Τεχνική» (1976)

με την επίτευξη των στόχων που σχετίζονται με τη λειτουργία του οργανισμού, την υποβολή εκθέσεων και τη συμμόρφωση με τις αρχές και τους κανόνες».

Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου (Internal Control System)¹⁸ είναι μια διαδικασία που ασκείται από τη διοίκηση και το προσωπικό ενός οργανισμού, σχεδιασμένη να προσφέρει εύλογη διασφάλιση αναφορικά με την επίτευξη των σκοπών που σχετίζονται με τις επιχειρησιακές λειτουργίες, τις αναφορές χρηματοοικονομικών και μη πληροφοριών και τη συμμόρφωση με τις κείμενες διατάξεις.

Ειδικότερα ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου διασφαλίζει ότι:

- οι λειτουργίες εκτελούνται μεθοδικά, δεοντολογικά, οικονομικά, αποδοτικά και αποτελεσματικά,
- οι υποχρεώσεις λογοδοσίας εκπληρώνονται
- ο οργανισμός συμμορφώνεται με τους ισχύοντες νόμους και κανονισμούς, και
- οι πόροι προστατεύονται από απώλειες, κατάχρηση και ζημιές.

Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου και η λειτουργία εσωτερικού ελέγχου δεν είναι συνώνυμα. Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου, όπως καθορίζεται παραπάνω, είναι μία συνεχής λειτουργία της διοίκησης, ενώ ο εσωτερικός έλεγχος συνιστά μια ανά περίπτωση επίσημη αξιολόγηση για το πόσο καλά η διοίκηση και το προσωπικό εκτελούν τα καθήκοντά τους. Οι μονάδες εσωτερικού ελέγχου συχνά εξετάζουν την ποιότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου στο εσωτερικό του οργανισμού.

Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου είναι συνώνυμο με τον όρο «έλεγχος από τη διοίκηση» με το πρωταρχικό μερίδιο ευθύνης να ανήκει στα διοικητικά στελέχη του υπουργείου, αλλά προϋποθέτει τη συμμετοχή όλων των υπαλλήλων. Αποτελεί ένα σημαντικό κομμάτι της διοίκησης των οργανισμών και θα πρέπει να είναι αρκετά ευέλικτο, έτσι ώστε κάθε υπουργείο και οργανισμός να είναι σε θέση να προσαρμόζουν τις δραστηριότητες ελέγχου στις συγκεκριμένες ανάγκες τους. Επομένως, μια αξιολόγηση εσωτερικών δικλίδων ελέγχου απαιτεί την εξέταση των ειδικών μηχανισμών και συστημάτων για τη διαχείριση των κινδύνων, καθώς και του συνολικού συστήματος διοίκησης και διακυβέρνησης κάθε οργανισμού.

¹⁸ Εγχειρίδιο Εσωτερικού Ελέγχου για την Ελληνική Δημόσια Διοίκηση
https://aead.gr/images/manuals/manual_internal_audit_public_sector.pdf

4.13 Χαρακτηριστικά Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου

Ένα ικανοποιητικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου έχει τα εξής χαρακτηριστικά:¹⁹

- Ένα καλά μελετημένο οργανωτικό σχέδιο
- Ένα ικανοποιητικό σύστημα εξουσιοδότησης
- Λογιστική διάρθρωση
- Σύγχρονη πολιτική προσωπικού
- Κατάλληλο και αποτελεσματικό προσωπικό εσωτερικού ελέγχου
- Μια δραστήρια και ικανή επιτροπή ελέγχου

4.14 Ελληνικό Ελεγκτικό Πρότυπο 4400 και Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου

Τα Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα κάνουν αναφορά στο σύστημα εσωτερικού Ελέγχου με το ελεγκτικό πρότυπο 4400 «Αξιολόγηση των κινδύνων και δικλείδες ασφαλείας».

Σύμφωνα με το ελεγκτικό πρότυπο 4400²⁰ ο ελεγκτής οφείλει να εξασφαλίσει κατανόηση του Λογιστικού Συστήματος και του συστήματος εσωτερικού ελέγχου που να είναι επαρκής ώστε να του επιτρέψει να σχεδιάσει και να αναπτύξει αποτελεσματική προσέγγιση στον έλεγχο. Ο ελεγκτής οφείλει να ασκήσει την επαγγελματική του κρίση για να αξιολογήσει τον ελεγκτικό κίνδυνο και για να σχεδιάσει ελεγκτικές διαδικασίες τέτοιες που να εξασφαλίζουν την μείωση του κινδύνου σε αποδεκτά χαμηλό επίπεδο. Τέλος, ο ελεγκτής οφείλει να γνωστοποιήσει στη διοίκηση, το συντομότερο δυνατόν, την ύπαρξη των σημαντικών αδυναμιών στον σχεδιασμό και την λειτουργία του λογιστικού συστήματος και του συστήματος εσωτερικού ελέγχου που έχουν περιέλθει στην αντίληψη του.

¹⁹ Τσακλάγκανος Α. (2005), σελ. 49

²⁰ Εφημερίδα της Κυβερνήσεως-Φ.Ε.Κ1589B/22.10.2004

<https://www.kainotom.gr/wp-content/uploads/2019/11/FN-FEK-1589B-2004-APOF-ELTE-483.pdf>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

5.1 Γενικά

Εξωτερικός έλεγχος θεωρείται ο λογιστοδιαχειριστικός έλεγχος που διενεργείται από ειδικούς επαγγελματίες, οι οποίοι, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, δεν πρέπει να έχουν καμία υποβλητική σχέση ή σχέση εξάρτησης με την ελεγχόμενη επιχείρηση αλλά και με οποιαδήποτε Δημόσια Αρχή. Οι επαγγελματίες αυτοί, των οποίων αναπόσπαστα χαρακτηριστικά αποτελούν η ακεραιότητα του χαρακτήρα και το ήθος, καθώς επίσης και η άρτια επιστημονική κατάρτιση και ειδική πείρα, είναι οι *Εξωτερικοί Ελεγκτές*. Στη χώρα μας είναι επίσης γνωστοί ως *Ορκωτοί Λογιστές*.

Ο βασικός στόχος του εξωτερικού ελέγχου είναι να ελεγχθούν οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων, δηλαδή ο ισολογισμός, η κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης, ο πίνακας διάθεσης των αποτελεσμάτων και το προσάρτημα. Έχει κατασταλτικό χαρακτήρα για τη λειτουργία μιας οικονομικής οντότητας και προϋπόθεση της ύπαρξης του αποτελεί ο εσωτερικός έλεγχος.

Ο εξωτερικός έλεγχος διασφαλίζει την ομαλή λειτουργία μιας οικονομικής οντότητας και την μακροβιότητα της στον χρόνο.

5.2 Ορισμός Εξωτερικού Ελέγχου

Όπως για τον εσωτερικό, έτσι και για τον εξωτερικό έλεγχο, πολλοί είναι οι ορισμοί που έχουν δοθεί.

Εξωτερικός έλεγχος είναι η συστηματική εργασία που διενεργεί ένας ανεξάρτητος, ικανός και επαγγελματικά καταρτισμένος ελεγκτής, με την οποία προσπαθεί να συλλέξει και να αξιολογήσει αντικειμενικά, εκείνα τα αποδεικτικά στοιχεία που θα του επιτρέψουν να διαμορφώσει την κρίση του και να θεμελιώσει την επαγγελματική του γνώμη για την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων²¹.

²¹ Παππάς Α. « Εισαγωγή στην Ελεγκτική » (1999)

Εξωτερικός έλεγχος είναι η ανεξάρτητη εξέταση και η έκφραση γνώμης πάνω στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις μιας οικονομικής οντότητας, ο σκοπός της οποίας μπορεί να είναι κερδοσκοπικός ή μη κερδοσκοπικός.²²

Ο Τσακλάγκανος²³, υποστηρίζει πως ο *εξωτερικός έλεγχος* είναι αυτός ο έλεγχος που διενεργείται από ειδικούς επαγγελματίες με ήθος και ακέραιο χαρακτήρα, άρτια επιστημονική κατάρτιση καθώς και πείρα, χωρίς να έχουν καμιά υποβλητική σχέση ή εξάρτηση με την ελεγχόμενη επιχείρηση.

Αναφορικά με τον Πιτσαρή²⁴, ο *εξωτερικός έλεγχος* είναι εκείνος που πραγματοποιείται μόνο από επαγγελματίες και ειδικά εκπαιδευμένους γι' αυτό λογιστές- ελεγκτές, οι οποίοι και αναφέρονται ως ορκωτοί ελεγκτές, Σ.Ο.Ε. (Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών) στην Ελλάδα ή Ορκωτοί Λογιστές (Certified Public Accountants ή Chartered Accountants) είναι ο τίτλος στις αγγλοσαξονικές χώρες.

Ο εξωτερικός έλεγχος **επιβάλλεται** από τη νομοθεσία και επικεντρώνεται στον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων ενός οργανισμού. Οι εξωτερικοί ελεγκτές διορίζονται είτε υποχρεωτικά από τη νομοθεσία, είτε από τους μετόχους των Ανώνυμων Εταιριών.

Σκοπός του ελέγχου είναι η διατύπωση γνώμης προς τους μετόχους του οργανισμού για το πως διαχειρίζεται η Διοίκηση τα περιουσιακά στοιχεία που έχουν επενδύσει. Επιπλέον, μέσω της συστηματικής εξέτασης και της αξιολόγησης των ετήσιων χρηματοοικονομικών καταστάσεων και της παράθεσης των αποτελεσμάτων του ελέγχου στην έκθεση ελέγχου, γίνεται άμεσα γνωστό στους χρήστες ότι οι καταστάσεις αυτές παρουσιάζουν αληθινή και δίκαιη εικόνα της οικονομικής θέσης και των αποτελεσμάτων του οργανισμού, και ότι συνάδουν με τη σχετική νομοθεσία και τα διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης.

Η έκθεση αυτή δημοσιεύεται μαζί με τις οικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων και βοηθάει στην εδραίωση της αξιοπιστίας των καταστάσεων αυτών απέναντι σε τρίτους.

²² Thornton G. (1990)

²³ Τσακλάγκανος Α. (2005), «Ελεγκτική», σελ.83

²⁴ Πιτσαρής Β. (1997), «Διοικητική Ελεγκτική», σελ.68

5.3 Οι Βασικοί Σκοποί του Εξωτερικού Ελέγχου

Σύμφωνα με τον Λουμιώτη²⁵ οι βασικοί σκοποί του εξωτερικού ελέγχου είναι:

- Η πληροφόρηση κάθε ενδιαφερόμενου ότι οι συνταχθείσες Οικονομικές Καταστάσεις της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας έχουν καταρτιστεί σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία (ΔΠΧΑ ή κωδ.2190/1920), καθώς και με τις γενικά αναγνωρισμένες λογιστικές αρχές που απεικονίζουν «ακριβοδίκαια» και «εύλογα από κάθε ουσιώδη άποψη» («true and fair» or «fairly, in all material respects») την οικονομική θέση και τα αποτελέσματα των εργασιών της, καθώς και τις μεταβολές των ιδίων κεφαλαίων και τις ταμειακές ροές της.
- Η πληροφόρηση κάθε ενδιαφερομένου ότι η οικονομική διαχείριση της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας έγινε σύμφωνα με τις διατάξεις της ισχύουσας νομοθεσίας και του Καταστατικού της, καθώς και του κανόνες της χρηστής διοίκησης.
- Η αποκάλυψη και καταστολή ακούσιων ή εκούσιων λαθών και καταχρήσεων, που τυχόν έχουν διαπραχθεί (κατασταλτικός έλεγχος). Επισημαίνεται ότι οι εξωτερικοί ελεγκτές, εφόσον έχουν κατοχυρωμένη την επαγγελματική τους ανεξαρτησία, διαδραματίζουν πρωτεύοντα και αποφασιστικό ρόλο στην εξασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας των οικονομικών μονάδων, που αποτελούν τα κύτταρα της κοινωνικής οικονομίας.

5.4 Αναγκαιότητα του Εξωτερικού Ελέγχου

Η διενέργεια του Εξωτερικού Ελέγχου και ιδιαίτερα ο έλεγχος των Οικονομικών Καταστάσεων μεγάλων, κυρίως, οικονομικών μονάδων από τους Ορκωτούς Λογιστές Ελεγκτές είναι ιδιαίτερο χρήσιμο και σπουδαίο προς τους τρίτους καθώς:

- **Το πόρισμα του ελέγχου είναι κατά τεκμήριο αντικειμενικό και αξιόπιστο**
Η αντικειμενικότητα του πορίσματος ελέγχου παρέχει κύρος και αξιοπιστία στις Οικονομικές Καταστάσεις, στοιχεία απαραίτητα σε κάθε ενδιαφερόμενο.

²⁵ Λουμιώτης (2011)

- **Αποκαλύπτονται ή καταστέλλονται ακούσια ή εκούσια σφάλματα, απάτες, λάθη**

Η αναγκαιότητα του ελέγχου πηγάζει από τις ατέλειες της ανθρώπινης φύσης. Τα λάθη και οι καταχρήσεις είναι έμφυτα στον άνθρωπο. Ο έλεγχος βοηθάει στην αποκάλυψη ή καταστολή σφαλμάτων ή καταχρήσεων και συνεπώς ενισχύει το κύριο έργο της Διοίκησης, που είναι η ορθή διαχείριση της περιουσίας της οικονομικής μονάδας.

- **Βεβαιώνεται η ακρίβεια και η ειλικρίνεια των Οικονομικών Καταστάσεων.**

Με τη βεβαίωση αυτή, διασφαλίζονται τα συμφέροντα των μετόχων και όλων των άλλων ενδιαφερομένων.

- **Βεβαιώνεται η πιστοληπτική ικανότητα της οικονομικής μονάδας.**

Με την βεβαίωση της οικονομικής διάρθρωσης της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας βεβαιώνεται και η πιστοληπτική της ικανότητα, στοιχείο απαραίτητο σε κάθε ενδιαφερόμενο.

Πριν από την ανάληψη των καθηκόντων τους και την εγγραφή τους στα κατά το άρθρο 13 Μητρώα, τα μέλη του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών δίνουν τον ακόλουθο όρκο²⁶:

«Ορκίζομαι να τηρώ κατά την άσκηση του επαγγέλματός μου, επακριβώς το Σύνταγμα και τους νόμους του Κράτους, καθώς και τους δεοντολογικούς κανόνες που διέπουν το επάγγελμα του Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή και να εκτελώ τίμια και ευσυνείδητα τα καθήκοντά μου».

5.5 Εξωτερικός Ελεγκτής

Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής είναι ο επαγγελματίας ο οποίος συμβουλεύει, εξετάζει και αξιολογεί τα βιβλία, τα αναγκαία νόμιμα δικαιολογητικά και τα παραστατικά στοιχεία επιχειρήσεων ή οργανισμών με σκοπό την επιβεβαίωση ότι οι ελεγχθείσες οικονομικές καταστάσεις συνάδουν με την ισχύουσα νομοθεσία και τις λογιστικές

²⁶ <https://www.soel.gr>

αρχές κι εμφανίζουν ακριβοδίκαια την οικονομική θέση της ελεγχόμενης μονάδας κατά την ημερομηνία σύνταξης του ισολογισμού της.

Ο εξωτερικός ελεγκτής δρα ανεξάρτητα από τον εσωτερικό καθώς με αντικειμενικό και αμερόληπτο τρόπο καλείται να τονίσει τις δυνατότητες και τα τρωτά σημεία της ελεγχόμενης μονάδας.

Στις αρμοδιότητες του ορκωτού λογιστή εντάσσεται επίσης η διενέργεια πραγματογνωμοσύνης σχετικά με θέματα οικονομικής διαχείρισης οποιουδήποτε φυσικού ή νομικού προσώπου, δημόσιου ή ιδιωτικού δικαίου που απαιτεί λογιστικές γνώσεις. Επιπρόσθετα, όπου κατά τις διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας τα εμπορικά βιβλία συνιστούν αποδεικτικά μέσα, το δικαστήριο μπορεί να διατάξει έλεγχο και θεώρηση από ορκωτό ελεγκτή λογιστή.

Η πρόβλεψη της ύπαρξης από το νόμο Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών αποβλέπει στην άσκηση του ελέγχου της οικονομικής διαχείρισεως των πάσης φύσεως δημοσίων και ιδιωτικών οργανισμών και επιχειρήσεων, ανεξαρτήτως της νομικής τους μορφής (ιδρύματος, εταιρείας ή άλλου νομικού προσώπου δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου), από πρόσωπα με αυξημένα επαγγελματικά προσόντα, που ασκούν το έργο τους με διαφάνεια και υπευθυνότητα, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η εγκυρότητα και αξιοπιστία των πορισμάτων των διενεργούντων ελέγχων σύμφωνα με τα διεθνώς αναγνωρισμένα ελεγκτικά πρότυπα και τους όρους που τίθενται από την εσωτερική και την ευρωπαϊκή νομοθεσία.

5.6 Οι Αρμοδιότητες του Εξωτερικού Ελεγκτή

Με βάση το άρθρο 37 του Νόμου 2190/1920, ο Εξωτερικός Ελεγκτής είναι επιφορτισμένος με τις εξής αρμοδιότητες:

- Να αποφανθεί εάν η κλειόμενη οικονομική χρήση διεξήχθη ομαλά και σύμφωνα με τις βασικές διατάξεις των λογιστικών αρχών και προτύπων, τις αρχές του καταστατικού της επιχείρησης, τη φορολογική νομοθεσία, τον κώδικα βιβλίων και στοιχείων και το εργατικό και εμπορικό δίκαιο.
- Να αποφανθεί εάν οι λογιστικές καταστάσεις της κλειόμενης χρήσης έχουν συνταχθεί και εμφανίζουν με απόλυτη σαφήνεια την πραγματική εικόνα της περιουσιακής διάρθρωσης, της χρηματοοικονομικής θέσης και των αποτελεσμάτων χρήσης της εταιρείας.

- Υποχρεώνεται, να υποβάλλει στη Γενική Συνέλευση των μετόχων ή εταίρων, από την οποία ανατέθηκε σε αυτόν η διενέργεια ελέγχου ή το «πιστοποιητικό ελέγχου», το οποίο πρέπει να περιλαμβάνει όλα όσα ορίζονται σχετικά με την λογιστική κατάσταση της εταιρείας.
- Οφείλουν κατά την διάρκεια της χρήσης να παρακολουθούν τη λογιστική και διαχειριστική κατάσταση της εταιρείας και να έχουν το δικαίωμα να λάβουν γνώση οποιουδήποτε βιβλίου ή λογαριασμού, περιλαμβανομένων και των πρακτικών του Διοικητικού Συμβουλίου και της Γενικής Συνέλευσης.
- Όλες οι παρατηρήσεις που αναγράφονται στις εκθέσεις των Ορκωτών Λογιστών (Εξωτερικών Ελεγκτών), πρέπει αρχικά να τεθούν υπόψη της ελεγχόμενης επιχείρησης, με σκοπό εάν είναι δυνατόν να γίνουν διορθωτικές πράξεις. Επίσης, στις εκθέσεις των Ελεγκτών θα πρέπει να αναγράφονται όλες εκείνες οι παρατηρήσεις οι οποίες δεν είναι σε θέση να τακτοποιηθούν, ή η ελεγχόμενη επιχείρηση δεν τις τακτοποίησε σε εύλογο χρονικό διάστημα.

5.7 Ο Ρόλος και τα Προσόντα του Εξωτερικού Ελεγκτή

Είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι ο ρόλος του Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή ως προς την εξασφάλιση της αξιοπιστίας και της εγκυρότητας των οικονομικών καταστάσεων των εταιρειών είναι εξαιρετικά σημαντικός.

Υπάρχει ένα πλήθος ενδιαφερομένων, όπως είναι οι μέτοχοι, οι επενδυτές, οι χρηματοδότες, οι προμηθευτές, το προσωπικό αλλά και οι εποπτικές αρχές, οι οποίες έχουν αυξημένες προσδοκίες από τους ελεγκτές ως προς την διαφύλαξη της αξιοπιστίας, της εγκυρότητας και της πληρότητας των οικονομικών καταστάσεων των εταιριών.

Ως εκ τούτου, Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής προκειμένου να έχει τη δυνατότητα να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στις σημαντικές απαιτήσεις του έργου του, πρέπει να διαθέτει μια σειρά από ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και προσόντα τα οποία σχετίζονται τόσο με την προσωπικότητα του όσο και με την επιστημονική και επαγγελματική του κατάρτιση²⁷.

²⁷ Βεζυργιάννης Γεώργιος, Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής - Μέλος της PKF ΕΥΡΩΕΛΕΓΚΤΙΚΗ Α.Ε.

Κάποια απαραίτητα προσόντα που θα πρέπει να διαθέτουν οι Εξωτερικοί Ελεγκτές είναι και τα παρακάτω (Marianne O. 2009):

- Υψηλό επίπεδο εξειδικευμένων γνώσεων, οι οποίες θα πρέπει να ανανεώνονται και να προσαρμόζονται σύμφωνα με τις δυναμικές εξελίξεις της οικονομικής επιστήμης.
- Αναπτυγμένη κριτική ικανότητα και αντιληπτικότητα, χωρίς ενδοιασμούς και χρονοτριβές. Η έγκαιρη επισήμανση των δυσκολιών που αντιμετωπίζει θα τον βοηθήσει να κερδίσει πολύτιμο χρόνο και να βρει τις ενδεδειγμένες λύσεις, κάνοντας χρήση της αντιληπτικής του ικανότητας για όλο το φάσμα των λογαριασμών που θα επιλέξει.
- Ευστροφία πνεύματος και έφεση για να αυτοσχεδιάζει και να επινοεί διαρκώς νέες μεθόδους, προκειμένου να προσεγγίζει ευκολότερα περίπλοκες καταστάσεις.
- Σιγουριά για την ορθότητα του έργου του και τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει, για να μη γίνει έρμαιο αντιφατικών στοιχείων και μεγεθών που επιδέχονται πολλές ερμηνείες.
- Ευχέρεια και έκφραση στη διατύπωση τόσο του γραπτού όσο και του προφορικού λόγου. Επίσης, καλλιέργεια της ικανότητας να πείθει ο Ελεγκτής για την ορθότητα των απόψεών του και την αναγκαιότητα των πράξεων του. Ακόμη, πρέπει να χαρακτηρίζεται από αποκλεισμό των συμβιβαστικών λύσεων που θα μπορούσαν να αλλοιώσουν την εικόνα της ελεγχόμενης μονάδας, για χάρη των διοικούντων και σε βάρος του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου.

5.8 Ιστορική Εξέλιξη του Ελεγκτικού Επαγγέλματος στην Ελλάδα

Η ιστορική εξέλιξη της οργάνωσης και λειτουργίας του ελεγκτικού επαγγέλματος στην Ελλάδα διακρίνεται σε τρεις χρονικές περιόδους²⁸:

²⁸ <https://soel.gr/el/>

- Στην περίοδο μέχρι την έναρξη λειτουργίας του Σώματος Ορκωτών Λογιστών (από το έτος 1920- 1956), δηλαδή κατά την οποία ο έλεγχος στις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις των ανώνυμων εταιρειών ήταν εντελώς τυπικός, λόγω ανυπαρξίας οργανωμένου ελεγκτικού επαγγέλματος.
- Στην περίοδο λειτουργίας του Σώματος Ορκωτών Λογιστών από το έτος 1957 έως το έτος 1992, κατά την οποία οργανώθηκε και λειτούργησε το ελεγκτικό επάγγελμα στην Ελλάδα, με την μορφή υποχρεωτικής ένωσης προσώπων (επαγγελματιών Ελεγκτών) σε ένα Νομικό Πρόσωπο, που τα μέλη του ασκούσαν δημόσιο λειτούργημα και είχαν κατοχυρωμένη την ελευθερία έκφρασης της επαγγελματικής τους γνώμης. Στους κόλπους του νομικού αυτού προσώπου εκπαιδεύτηκαν και αναδείχθηκαν επαγγελματίες ελεγκτές υψηλού επιπέδου, που διενεργούσαν ουσιαστικό έλεγχο στις οικονομικές καταστάσεις των υπαγόμενων στον έλεγχό τους εταιρειών.
- Στην περίοδο από το έτος 1993 μέχρι και σήμερα, δηλαδή από την κατάργηση της μορφής οργάνωσης του Σώματος Ορκωτών Λογιστών, τη σύσταση του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών και την λειτουργία ελεγκτικών εταιρειών.

Ο θεσμός του Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή ήλθε στην Ελλάδα το 1995, ενώ με την πλήρη προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στις διατάξεις της 8ης Οδηγίας (84/253) της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν καθοριστεί τα απαιτούμενα αυξημένα προσόντα για την άσκηση του επαγγέλματος.

Δεδομένου ότι το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών είναι μέλος της International Federation of Accountants (IFAC), από της ιδρύσεως της, παρακολουθεί και εφαρμόζει όπου είναι δυνατό στο πλαίσιο της ισχύουσας νομοθεσίας τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα.

Κατά συνέπεια, το καθορισμένο από την 8η Οδηγία πλαίσιο των επαγγελματικών προσόντων, οι κανόνες ασκήσεως του Ελεγκτικού επαγγέλματος και της επαγγελματικής δεοντολογίας και το πλαίσιο των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων της IFAC, οριοθετούν ότι το επάγγελμα του Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή ασκείται μέσα στο πλαίσιο διεθνών αρχών και κανόνων.

5.9 Θεμελιώδεις Αρχές Ελεγκτικού Επαγγέλματος

Οι θεμελιώδεις αρχές του ελεγκτικού επαγγέλματος, όπως προσδιορίζονται στις διακηρύξεις και τα Ελεγκτικά Πρότυπα της IFAC έχουν ως εξής²⁹:

- Οι Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές πρέπει να είναι πρόσωπα με αυξημένα επαγγελματικά προσόντα. Τα αυξημένα επαγγελματικά προσόντα ορίζονται από την Οδηγία 8η 84/253 της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προς την οποία προσαρμόστηκε πλήρως η Ελληνική νομοθεσία, με την έγκριση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την αποδοχή του Συμβουλίου της Επικράτειας.
- Οι Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές πρέπει να απολαμβάνουν πλήρους προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας [Οδηγία 84/253, Π.Δ. 226/1992].
- Οι Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές πρέπει να ασκούν το έργο τους με διαφάνεια και υπευθυνότητα, ώστε να εξασφαλίζεται η εγκυρότητα και αξιοπιστία των πορισμάτων του ελέγχου [Οδηγία 84/253, Π.Δ. 226/1992].

Το ελεγκτικό έργο των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών ασκείται σύμφωνα με τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα και την ισχύουσα εσωτερική και Κοινοτική νομοθεσία [Π.Δ. 226/1992].

5.10 Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας

Ουσιαστικό στοιχείο ενός οργανωμένου επιστημονικού επαγγέλματος είναι η ύπαρξη και εφαρμογή ενός Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας (ΚΕΔ). Συγκεκριμένα, το ελεγκτικό επάγγελμα διέπεται από αρχές και κανόνες ορισμένους από θεσμοθετημένους φορείς, καθώς και από πρότυπα ηθικής δεοντολογίας. Επιπλέον, τα μέλη του ελεγκτικού επαγγέλματος απολαμβάνουν κοινά γνωρίσματα επιστημονικής γνώσης και επαγγελματικής εμπειρίας.

Μεταξύ του επαγγελματία ελεγκτή και της ελεγχόμενης εταιρίας δημιουργούνται σχέσεις αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Η ελεγχόμενη εταιρία εμπιστεύεται

²⁹ <https://soel.gr/el/>

και στηρίζεται στην κρίση και την ειδίκευση του επαγγελματία ελεγκτή. Η διατήρηση μιας τέτοιας εμπιστοσύνης και αξιοπιστίας είναι θεμελιώδης στην επαγγελματική σχέση.

Ο κώδικας κάθε επαγγέλματος είναι συνήθως επίσημος και γραπτός. Ο επαγγελματίας ορκίζεται ότι θα υπακούει και θα υπηρετεί τον εκάστοτε δεοντολογικό κώδικα. Επίσης, δεσμεύεται με αυτόν τον τρόπο ότι θα εξασκεί το επάγγελμά του με γνώμονα το κοινό καλό, διασφαλίζοντας την εμπιστοσύνη της κοινωνίας προς το πρόσωπο και το λειτούργημά του.

Τα επιμέρους χαρακτηριστικά γνωρίσματα του κώδικα δεοντολογίας διακρίνονται στο «επίσημο» τμήμα που περιγράφει τις σχέσεις μεταξύ της ελεγχόμενης οντότητας και του επαγγελματία ελεγκτή, αλλά και στο «ανεπίσημο» τμήμα που καταγράφει τις σχέσεις μεταξύ συναδέλφων.

Συγκεκριμένα ο ελεγκτής³⁰:

- Οφείλει να μεριμνά για τη διατήρηση της σχέσης εμπιστοσύνης ελεγκτή-ελεγχόμενου. Αυτό επιτυγχάνεται με την υιοθέτηση υπεύθυνων αξιών για την ικανοποίηση των απαιτήσεων των ελεγκτών και των μετόχων. Επιπλέον, απαιτείται να αποκτά και να αναπτύσσει δεξιότητες, να βελτιώνει τις γνώσεις του και να προβάλλει επαγγελματική αξιοπιστία.
- Διατηρεί δικαιώματα που απορρέουν από την άσκηση των επαγγελματικών του καθηκόντων. Συνεπώς, μπορεί να εκπροσωπεί τον εαυτό του ως εκλεγμένο επαγγελματία, να ασχολείται με τη λογιστική διαδικασία του ελέγχου, να συντάσσει κριτήρια εξέτασης υποψηφίων, να ελέγχει πειθαρχικά άλλα μέλη, βασισμένος σε κώδικες συμπεριφοράς.
- Οφείλει να διακατέχεται από θεμελιώδεις αξίες που είναι απαραίτητες για την εκτέλεση των ελεγκτικών του καθηκόντων και τη διατήρηση των επαγγελματικών του δικαιωμάτων. Οι απαραίτητες, μεταξύ άλλων, θεμελιώδεις αξίες είναι: ειλικρίνεια, ακεραιότητα, αντικειμενικότητα, εμπιστοσύνη και ικανότητα
- Δεσμεύεται ότι οι ανάγκες της ελεγχόμενης οντότητας, του επενδυτικού κοινού και του ίδιου του επαγγέλματος βρίσκονται πέρα από κάθε προσωπικό και επαγγελματικό του συμφέρον. Η απόκλιση από αυτές τις προσδοκώμενες

³⁰ Νεγκάκης, Ι. Χ. -Ταχυνάκης Δ. Π. «Ελεγκτική Εσωτερικός έλεγχος - Θεωρία και Εφαρμογές» (2017) σελ. 52-53

στάσεις συμπεριφοράς μπορεί να καταλήξει σε έλλειψη αξιοπιστίας ή εμπιστοσύνης αλλά και δυσφήμιση για ολόκληρο το επάγγελμα.

Ο Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας της Διεθνούς Ομοσπονδίας Λογιστών (International Federation of Accountants-IFAC) αναφέρεται στις γενικές αρχές και χαρακτηριστικά που πρέπει να πληρούν³¹:

- α. οι επαγγελματίες λογιστές ή ελεγκτές που είναι μέλη της,
- β. οι επαγγελματίες που ασκούν τον έλεγχο σαν ελεύθεροι επαγγελματίες ή μέσω ελεγκτικών εταιριών, και
- γ. οι επαγγελματίες που είναι υπάλληλοι επιχειρήσεων, δηλαδή λογιστές ή εσωτερικοί ελεγκτές.

5.11 Θεμελιώδεις Δεοντολογικές Απαιτήσεις

Το πρώτο τμήμα του Κώδικα προσδιορίζει τις θεμελιώδεις δεοντολογικές αρχές για τους επαγγελματίες ελεγκτές, μέλη του IFAC.

Οι ελεγκτές επιβάλλεται να διαθέτουν ακεραιότητα, αντικειμενικότητα, εμπιστευτικότητα, επαγγελματική συμπεριφορά, επαγγελματική επάρκεια και επιμέλεια και τεχνικά επαγγελματικά κριτήρια όπως παρατίθενται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 3.1
Θεμελιώδεις Αρχές Κώδικα Δεοντολογίας

Ακεραιότητα (Integrity)	Ένας επαγγελματίας ελεγκτής απαιτείται να είναι ευθύς, έντιμος και ειλικρινής στην παροχή επαγγελματικών υπηρεσιών
Αντικειμενικότητα (Objectivity)	Ένας επαγγελματίας ελεγκτής πρέπει να είναι δίκαιος και αμερόληπτος, να μην επιτρέπει σε προκαταλήψεις,

³¹ Νεγκάκης, Ι. Χ. -Ταχυνάκης Δ. Π. «Ελεγκτική Εσωτερικός έλεγχος - Θεωρία και Εφαρμογές» (2017) σελ. 54

	σύγκρουση συμφερόντων ή επιρροή τρίτων να επιδρούν στην επαγγελματική του κρίση.
Εμπιστευτικότητα (Confidentiality)	Ένας επαγγελματίας ελεγκτής πρέπει να σέβεται τις εμπιστευτικές πληροφορίες που αποκτώνται κατά την παροχή επαγγελματικών υπηρεσιών και δεν πρέπει να χρησιμοποιεί ή να αποκαλύπτει τέτοιου είδους πληροφορίες εάν δεν υπάρχει νόμιμο ή επαγγελματικό δικαίωμα ή καθήκον να τις αποκαλύψει
Επαγγελματική Συμπεριφορά (Professional Behaviour)	Ένας επαγγελματίας ελεγκτής πρέπει να δρα με συνέπεια, εφαρμόζοντας τους ισχύοντες νόμους, κανονισμούς και ρυθμίσεις, αλλά και να απέχει από οποιαδήποτε συμπεριφορά που μπορεί να προκαλέσει δυσφήμιση του επαγγέλματος.
Επαγγελματική Επάρκεια και Επιμέλεια (Professional Competence and due care)	Ένας επαγγελματίας ελεγκτής οφείλει να βελτιώνει διαρκώς τις γνώσεις και τις ικανότητες του στα γνωστικά αντικείμενα της δουλειάς του, τη νομοθεσία και τις σύγχρονες τεχνικές, ώστε να παρέχει ανταγωνιστικές υπηρεσίες αλλά και να εξασφαλίζει ότι η ελεγχόμενη οντότητα ή ο εργοδότης λαμβάνει τα πλεονεκτήματα του σωστού επαγγελματισμού. Οφείλει επίσης να εφαρμόζει με επιμέλεια τα ισχύοντα λογιστικά και ελεγκτικά πρότυπα και να παρέχει τις ελεγκτικές του υπηρεσίες με τη δέουσα προσοχή και φροντίδα
Τεχνικά και επαγγελματικά Κριτήρια (Technical and Professional Standards)	Ένας επαγγελματίας ελεγκτής υποχρεούται να εκτελεί τα καθήκοντα του σύμφωνα με τα ανάλογα τεχνικά και επαγγελματικά κριτήρια. Ο ελεγκτής έχει υποχρέωση να εκτελεί με φροντίδα και δεξιότητα τις οδηγίες της ελεγχόμενης οντότητας μέχρι το σημείο βέβαια που αυτές είναι συμβατές με τις απαιτήσεις για ακεραιότητα και ανεξαρτησία. Επιπλέον, πρέπει να συμμορφώνεται με τα τεχνικά και επαγγελματικά κριτήρια του Σώματος που υπηρετεί.

5.12 Ηθική

Ο όρος “ethics” (δεοντολογία) προέρχεται από την ελληνική λέξη «ήθος», δηλαδή χαρακτήρας. Ενώ η ηθική εστιάζει στο «σωστό» και στο «λάθος» της ανθρώπινης συμπεριφοράς, η δεοντολογία εστιάζει στο «πως» και το «γιατί» οι άνθρωποι δρουν με έναν συγκεκριμένο τρόπο³².

Η δεοντολογία παρέχει ένα πλαίσιο αρχών και πεποιθήσεων, μια λογική και συστηματική ανάλυση αποφάσεων, προκειμένου να βοηθήσει τα άτομα να αποκτήσουν τις δεξιότητες και την επίγνωση που είναι απαραίτητες για τη δεοντολογική λήψη αποφάσεων.³³

Η ηθική διαμορφώνεται από τις πολιτιστικές, τις κοινωνικοοικονομικές³⁴ και θρησκευτικές μας βάσεις. Αυτό που απαιτείται για να καθοδηγήσει τις αποφάσεις μας είναι μια ηθική κρίση. (Harrison et al. 2015)

Ο Ορκωτός Ελεγκτής, όπως και κάθε μέλος ενός επαγγέλματος που έχει αναλάβει (θεσμοθετημένα ή άτυπα) να εξυπηρετήσει πρακτικά αλλά αποτελεσματικά κάποια συγκεκριμένη ανάγκη του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου, έχει, πέρα και εκτός από Νομική Ευθύνη, και ηθική ευθύνη έναντι της κοινωνίας και των συγκεκριμένων πελατών του³⁵.

Η ευθύνη αυτή επιβάλλεται από το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών μέσω του επαγγελματικού κώδικα συμπεριφοράς, ο οποίος κώδικας είναι ουσιαστικά η αναγνώριση της ευθύνης, την οποία επιβάλλει η κοινωνική διάσταση του επαγγέλματος.

³² Νεγκάκης, Ι. Χ. -Ταχυνάκης Δ. Π. «Ελεγκτική Εσωτερικός έλεγχος - Θεωρία και Εφαρμογές» (2017) σελ. 52

³³ Νεγκάκης, Ι. Χ. -Ταχυνάκης Δ. Π. «Ελεγκτική Εσωτερικός έλεγχος - Θεωρία και Εφαρμογές» (2017) σελ. 52

³⁴ Τα «κοινωνικοοικονομικά» χρησιμοποιούνται μερικές φορές ως γενικός όρος για διάφορες περιοχές της έρευνας. Ο όρος "κοινωνική οικονομία" μπορεί να παραπέμψει σε γενικές γραμμές και για τη «χρήση των οικονομικών επιστημών στη μελέτη της κοινωνίας». Οι κοινωνικοί κανόνες ερευνούν τη σχέση της οικονομικής θεωρίας σε κοινωνικές αξίες.

³⁵ Κάντζος Κ. – Χονδράκη Α. (2006), σελ. 72-74

5.13 Νομική Ευθύνη των Ελεγκτών³⁶

Οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις κάθε εταιρίας πρέπει να αποτυπώνουν την πραγματική της εικόνα και να μην παραπλανούν τους χρήστες αυτών. Για την σύνταξη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων καθοριστικό ρόλο παίζει το νομοθετικό πλαίσιο και το γενικότερο κοινωνικό – πολιτικό – οικονομικό περιβάλλον. Επιπλέον, οι οικονομικοί διευθυντές είναι υπεύθυνοι για την κατάρτιση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων ενώ μαζί με την διοίκηση διαμορφώνουν και καθορίζουν την στρατηγική πολιτική της εταιρίας. Σημαντικό λοιπόν ρόλο έχουν οι εσωτερικοί, οι εξωτερικοί ελεγκτές, καθώς και οι ελεγκτικοί εποπτικοί φορείς.

Οι νόμιμοι ελεγκτές(ορκωτοί ελεγκτές), που αναλαμβάνουν να ελέγξουν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις μιας επιχείρησης και να εκφράσουν την γνώμη τους, έχουν την υποχρέωση να εκτελέσουν το έργο τους ακολουθώντας τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (ΔΠΕ), την ισχύουσα φορολογική νομοθεσία, καθώς και τους κανόνες δεοντολογικής συμπεριφοράς.

Η αυστηρή τήρηση των προτύπων και κανόνων έχει ιδιαίτερη σημασία. Μάλιστα σύμφωνα με τους κανόνες δικαίου,³⁷ όταν ο πελάτης – ελεγχόμενη εταιρία ζημιωθεί από την άσκηση του καθήκοντος του ελεγκτή έχει το δικαίωμα να προχωρήσει σε αγωγή κατά του ελεγκτή για παράβαση σύμβασης ή για δόλο ή για αμέλεια κατά την άσκηση των ελεγκτικών του καθηκόντων.

Όσον αφορά τις **αστικές ευθύνες** του νόμιμου ελεγκτή, σημειώνουμε ότι η ευθύνη κατά την άσκηση των καθηκόντων του δεν έχει μόνο προσωπικό χαρακτήρα, αλλά και συλλογικό (εταιρικό). Ευθύνεται δηλαδή χωριστά ο κάθε μέτοχος ή εταίρος, η δε ελεγκτική εταιρία θεωρείται αλληλέγγυα συνυπεύθυνη για την κάλυψη της ζημιάς. Για τον λόγο αυτό στην πράξη, οι νόμιμοι ελεγκτές ή/και οι ελεγκτικές εταιρίες υποχρεούνται να έχουν ασφαλιστική κάλυψη³⁸ για την αποζημίωση οποιουδήποτε ζημιωθέντος φυσικού ή νομικού προσώπου.

Προκειμένου να θεμελιωθεί το πταίσμα³⁹ πρέπει να υπάρχει αποδεδειγμένα δόλος και βαριά αμέλεια. Επίσης, πρέπει να υπάρχει αποδεδειγμένο πως η ζημιά προκλήθηκε από τη χρήση της έκθεσης ελέγχου που εξέδωσε ο ελεγκτής. Βέβαια, ενώ

³⁶ Νεγκάκης, Ι. Χ. -Ταχυνάκης Δ. Π. «Ελεγκτική Εσωτερικός έλεγχος - Θεωρία και Εφαρμογές» (2017) σελ. 646

³⁷ Τσακλάγκανος Α. (2001), σελ.36

³⁸ Άρθρο 29, παρ.5, ν.3693/08

³⁹ Καζαντζής Χ. (2006), σελ. 481

οι νόμιμοι ελεγκτές δεν εγγυώνται την ακρίβεια των οικονομικών μεγεθών που εμφανίζονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, θεωρούνται υπεύθυνοι για την παραπλανητική εικόνα που μπορεί να παρουσιάζουν αυτές σε τρίτους.

Ο ελεγκτής, κατά την άσκηση των ελεγκτικών του καθηκόντων, έρχεται σε επαφή και ενημερώνεται για το σύνολο των υποθέσεων και δραστηριοτήτων που αναπτύσσει η ελεγχόμενη εταιρία. Ορισμένες από αυτές είναι εμπιστευτικές πληροφορίες και απόρρητες και ως εκ τούτου ο ελεγκτής οφείλει να δείξει εχεμύθεια.

Η τήρηση του απορρήτου αποτελεί ουσιαστικό παράγοντα που θεμελιώνει τη σχέση εμπιστοσύνης ανάμεσα στον ελεγκτή και στον πελάτη του. Έτσι, αν οι πληροφορίες χρησιμοποιηθούν από τον ελεγκτή για δικό του όφελος ή αποκαλυφθούν σε τρίτους, τότε ο ελεγκτής βρίσκεται υπόλογος απέναντι στον πελάτη. Επιπλέον, υπόκειται σε **πειθαρχική δίωξη** από το Σώμα για παραβίαση αρχών του κώδικα επαγγελματικής δεοντολογίας.

Ο ελεγκτής έχει **ποινική ευθύνη** όταν αποσιωπά λόγο εξαίρεσης από την πραγματοποίηση του ελέγχου.⁴⁰

5.14 Ομοιότητες και Διαφορές Εσωτερικού και Εξωτερικού Ελέγχου

Ομοιότητες

Η διαδικασία του εσωτερικού και του εξωτερικού ελέγχου έχει θεσμοθετηθεί από ένα σύνολο διεθνών ελεγκτικών προτύπων και είναι συγκεκριμένα για κάθε διαδικασία. Έτσι, και οι δύο έλεγχοι ακολουθούν τις καθιερωμένες αρχές κατά την πραγματοποίηση της ελεγκτικής διαδικασίας. Αυτό το σύνολο διεθνών προτύπων περιλαμβάνουν επίσης τα επαγγελματικά πρότυπα και τον Κώδικα Δεοντολογίας.

Ο κίνδυνος είναι ένα πολύ σημαντικό στοιχείο της διαδικασίας σχεδιασμού τόσο για εσωτερικούς όσο και για εξωτερικούς ελεγκτές.

Και για τα δύο επαγγέλματα, η ανεξαρτησία του ελεγκτή είναι πολύ σημαντική

Τόσο ο εσωτερικός, όσο και ο εξωτερικός έλεγχος ενδιαφέρονται άμεσα για το σύστημα εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης

Και οι δύο λειτουργίες ενδιαφέρονται για τη συνεργασία μεταξύ εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών.

⁴⁰ Άρθρο 63γ, παρ.2-3, κ.ν 2190/20

Και για τις δύο διαδικασίες, τα αποτελέσματα της δραστηριότητάς τους παρουσιάζονται μέσω εκθέσεων ελέγχου.

Διαφορές

Παρατηρούμε ότι οι δύο διαδικασίες παρουσιάζουν κάποιες ομοιότητες, οι διαφορές τους όμως είναι πολύ περισσότερες και παρατίθενται παρακάτω:

- 1 *Στόχοι.* Για τον εσωτερικό ελεγκτή οι προοπτικές του βασίζονται στις αποφάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου και στα επαγγελματικά πρότυπα. Αντιθέτως, οι εξωτερικοί ελεγκτές είναι ανεξάρτητοι ως προς την επιχείρηση, όμως συνδέονται με αυτήν. Η ελεγκτική διαδικασία ακολουθείται γι' αυτούς σύμφωνα με τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα.
- 2 *Ισχύ λογιστικού ελέγχου.* Ο εσωτερικός έλεγχος περιλαμβάνει όλες τις συναλλαγές της επιχείρησης, ενώ ο εξωτερικός έχει ως αντικείμενο την κατάρτιση των χρηματοοικονομικών αποτελεσμάτων και την επίβλεψη για συνεχή αποδοτικότητα της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας της επιχείρησης.
- 3 *Πεδίο Εργασίας.* Ο κύκλος εργασιών του εσωτερικού ελεγκτή καλύπτει την οργάνωση, την βελτίωση των διαδικασιών, την διαχείριση των κινδύνων και τις τεχνικές της εταιρικής διακυβέρνησης. Απεναντίας, οι αποκλειστικές εργασίες του εξωτερικού ελεγκτή είναι οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις.
- 4 *Διαφορετική προσέγγιση στο Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου.* Η οπτική γωνία με την οποία οι εσωτερικοί ελεγκτές εστιάζουν σε ένα Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου είναι για την οργάνωσή του. Αντιθέτως οι εξωτερικοί ελεγκτές επιβλέπουν μόνο το τμήμα της οικονομικής διεύθυνσης του συστήματος.
- 5 *Συχνότητα Ελέγχου.* Ο εσωτερικός έλεγχος διενεργείται κατά τη διάρκεια όλης της διαχειριστικής χρήσης, για την ορθή λειτουργία της οικονομικής μονάδας. Ωστόσο, ο εξωτερικός έλεγχος θεμελιώνεται σε ετήσια συχνότητα, για την εξακρίβωση των οικονομικών μεγεθών της επιχείρησης.

- 6 *Ο κίνδυνος.* Από την μία, ο εσωτερικός ελεγκτής ενέχει μεγαλύτερο κίνδυνο διότι είναι ο ρυθμιστής της πορείας της επιχείρησης. Από την άλλη, ο εξωτερικός ελεγκτής αντιμετωπίζει λιγότερο κίνδυνο αφού η εργασία του αποπερατώνεται με τη χρήση στοιχείων που του παρέχει ο εσωτερικός ελεγκτής.
- 7 *Αξιολόγηση παραγόντων κινδύνου.* Ο εξωτερικός έλεγχος υιοθετεί, το μόνο παράγοντα που θα μπορούσε να επέμβει στην ελεγκτική διαδικασία, τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Αντίθετα, ο εσωτερικός έλεγχος ακολουθεί τους παρακάτω παράγοντες κινδύνου:
- Δεξιοτεχνία και εχεμύθεια από το προσωπικό
 - Μέγεθος, ρευστότητα και αύξηση του όγκου των συναλλαγών
 - Τα χρηματοοικονομικά στοιχεία
 - Τα πορίσματα των προηγούμενων διενεργουμένων ελέγχων
 - Αποδοτικότητα και πληρότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου
 - Προσαρμογή σε νέα οικονομικά δεδομένα
 - Κατανόηση των πορισμάτων του λογιστικού ελέγχου και προσπάθεια διόρθωσης με κατάλληλα μέτρα.
- 8 *Απάτη.* Ο εσωτερικός έλεγχος ανησυχεί με τις απάτες που έχουν να κάνουν με όλες τις διαδικασίες του οργανισμού ενώ ο εξωτερικός έλεγχος ενδιαφέρεται κυρίως για τις οικονομικές απάτες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΕΛΕΓΚΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

Οι βασικές κατευθυντήριες οδηγίες που βοηθούν του Ελεγκτές-Λογιστές στην εκπλήρωση των επαγγελματικών τους υποχρεώσεων είναι γνωστές σαν *Ελεγκτικά Πρότυπα*.⁴¹

Οι Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές και οι ελεγκτικές εταιρείες διενεργούν τους υποχρεωτικούς ελέγχους σύμφωνα με τα διεθνή ελεγκτικά πρότυπα που υιοθετεί η Επιτροπή με τη διαδικασία που προβλέπεται στην παράγραφο 3 του άρθρου 26 της Οδηγίας 2006/43/ΕΚ, όπως ισχύει. Ως «Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα» νοούνται τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (ΔΠΕ), το Διεθνές Πρότυπο Δικλίδων Ποιότητας 1 (ΔΠΔΠ 1) και κάθε άλλο σχετικό πρότυπο που έχει εκδοθεί από τη Διεθνή Ομοσπονδία Λογιστών (International Federation of Accountants - IFAC) μέσω του Διεθνούς Συμβουλίου Προτύπων Ελέγχου και Διασφάλισης (International Auditing and Assurance Standards Board - IAASB), εφόσον έχει συνάφεια με τον υποχρεωτικό έλεγχο, έχει μεταφραστεί στην Ελληνική γλώσσα, έχει εγκριθεί από την Ε.Λ.Τ.Ε. και έχει δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης.⁴²

Στη χώρα μας, το έργο της καθιέρωσης των Ελεγκτικών Προτύπων το έχει αναλάβει το Σ.Ο.Ε.Λ.

6.1 Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα

Με νόμο του Κράτους (ΦΕΚ 1589/22.10.2004), καθιερώθηκαν τα Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα-Ε.Ε.Π. (Hellenic Auditing Standards), τα οποία στοχεύουν να βοηθήσουν τους Ελεγκτές ώστε να επιτελέσουν το έργο τους κατά τρόπο ικανοποιητικό και να επιτρέψουν την αξιολόγηση του επιτελούμενου έργου κατά τρόπο δίκαιο και αντικειμενικό. Τα Ε.Ε.Π. είναι διαμορφωμένα στα πλαίσια των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων της Διεθνούς Ομοσπονδίας Λογιστών (International Federation of Accountants I.F.A.C.). Πρόθεση όμως της Επιτροπής Λογιστικής Τυποποίησης και

⁴¹ Καζαντζής Χ. (2006), σελ. 121-122

⁴² <http://www.opengov.gr/minfin/?p=6932>

Ελέγχων (Ε.Λ.Τ.Ε.), είναι η σταδιακή περαιτέρω ανάπτυξη των Ε.Ε.Π., στα πλαίσια πάντα των σχετικών εξελίξεων στον ευρύτερο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Καζαντζής Χ. 2006).

Τα ελληνικά ελεγκτικά πρότυπα μπορούν να ομαδοποιηθούν στις παρακάτω 7 κατηγορίες.

Πίνακας 3.2

Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα

A. Εισαγωγικά Θέματα

1100 Εισαγωγή στα Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα (ΕΕΠ)

1110 Γλωσσάριο Όρων

1120 Πλαίσιο των Ελληνικών Ελεγκτικών Προτύπων (ΕΕΠ) και Επικουρική

Χρησιμοποίηση των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων (ΔΕΠ)

B. Γενικές Αρχές και Ευθύνες

2200 Στόχος του Ελέγχου των Οικονομικών Καταστάσεων και Γενικές Αρχές που το Διέπουν

2210 Όροι Εντολής του Ελέγχου

2220 Πιστωτικός Έλεγχος της Ελεγκτικής Εργασίας

2230 Τεκμηρίωση

2240 Η Ευθύνη του Ελεγκτή να Διερευνήσει στα Πλαίσια του Ελέγχου των Οικονομικών Καταστάσεων το Ενδεχόμενο Εκούσιων και Ακούσιων Λαθών

2250 Αξιολόγηση στα Πλαίσια του Ελέγχου των Οικονομικών Καταστάσεων της Συμμόρφωσης με τους Ισχύοντες Νόμους και τους Κανονισμούς

2260 Κοινοποίηση των Ευρημάτων του Ελέγχου στους Έχοντες την Ευθύνη της Διακυβέρνησης του Ελεγχόμενου Οργανισμού

Γ. Αξιολόγηση και Αντιμετώπιση του Ελεγκτικού Κινδύνου

3300 Σχεδιασμός

3310 Κατανόηση της ελεγχόμενης δραστηριότητας
3315 Εξοικείωση με τον Ελεγχόμενο Οργανισμό και το Λειτουργικό του Περιβάλλον και Εκτίμησης των Κινδύνων Ύπαρξης Ουσιωδών Λαθών

3320 Ελεγκτική Σημαντικότητα (Ουσιαστικότητα)

3330 Συνάρτηση των Ελεγκτικών Διαδικασιών με τους Εκτιμηθέντες Κινδύνους

4400 Αξιολόγηση των Κινδύνων και Δικλείδες Ασφαλείας

4401 Έλεγχος σε Μηχανογραφικά Πληροφοριακά Περιβάλλοντα

4402 Έλεγχος Οργανισμών που Χρησιμοποιούν Εξωτερικούς Ελεγκτές

Δ. Ελεγκτική Μαρτυρία

5500 Ελεγκτική Μαρτυρία

5501 Ελεγκτική Μαρτυρία – Ειδικές Προτάσεις

5505 Κατευθείαν Επιβεβαιώσεις

5510 Έλεγχος Διενεργούμενος για Πρώτη Φορά –Υπόλοιπα Ανοίγματος

5520 Διαδικασίες Αναλυτικής Διερεύνησης

5530 Ελεγκτική Δειγματοληψία και Άλλες Επιλεγμένες Διαδικασίες Δοκιμασίας

5540 Έλεγχος Λογιστικών Εκτιμήσεων

5545 Έλεγχος της Επιμέτρησης της Εύλογης Αξίας και της Παράθεσης των Σχετικών Πληροφοριών

5550 Συγγενή Πρόσωπα

5560 Μεταγενέστερα Γεγονότα

5570 Δυνατότητα Ομαλής Συνέχισης (της δραστηριότητας των εργασιών)

5580 Παραστάσεις της Διοίκησης

Ε. Χρησιμοποίηση της Εργασίας Τρίτων

6600 Χρησιμοποίηση της Εργασίας Άλλου Ελεγκτή

6610 Αξιοποίηση του Έργου των Εσωτερικών Ελεγκτών

6620 Χρησιμοποίηση της Εργασίας Πραγματογνώμονα

ΣΤ. Ελεγκτικά Συμπεράσματα και Πιστοποιητικά

7700 Η Έκθεση Ελέγχου επί των Οικονομικών Καταστάσεων

7710 Συγκριτικά Στοιχεία

7720 Άλλες Πληροφορίες στα Έγγραφα που Περιέχουν τις Εξηλεγμένες Οικονομικές Καταστάσεις

Z. Εξειδικευμένοι Έλεγχοι

8800 Η Έκθεση Ελέγχου στην Περίπτωση Ελέγχων με Εξειδικευμένους Στόχους

6.2 Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα

Τα εθνικά πρότυπα ελέγχου τα οποία εκδίδει η κάθε χώρα, διαφέρουν όπως είναι αναμενόμενο σε μορφή και περιεχόμενο. Η Επιτροπή Διεθνών Ελεγκτικών Πρακτικών (International Auditing Practice Committee-I.A.P.C.), λαμβάνοντας υπόψη αυτές τις διαφορές εκδίδει τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα (Δ.Ε.Π.), τα οποία και προορίζονται για διεθνή αποδοχή. Επίσης, είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι τα Δ.Ε.Π. δεν παρακάμπτουν τους κανονισμούς που διέπουν τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων σε κάθε χώρα. Στην περίπτωση όπου οι τοπικοί κανονισμοί διαφέρουν προς τα Δ.Ε.Π. σε κάποιο συγκεκριμένο αντικείμενο, τα μέλη των οργανισμών οφείλουν να συμμορφωθούν ως προς τις υποχρεώσεις τους ως μελών, όπως καθορίζονται στο καταστατικό της Διεθνής Ομοσπονδίας Λογιστών (International Federation of Accountants-I.F.A.). Παράλληλα, τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν ως στόχο να προχωρήσουν στην υιοθέτηση των Δ.Ε.Π. κατά τον τρόπο αντίστοιχο με την υιοθέτηση των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων. Επίσης, τα Δ.Ε.Π. αποτελούν το μόνο ολοκληρωμένο σώμα ελεγκτικών κανόνων που τυγχάνει διεθνούς αναγνώρισης και παραδοχής. Στη συνέχεια, στον παρακάτω πίνακα παραθέτονται τα Δ.Ε.Π. όπως παρουσιάστηκαν από το I.A.A.S.B. (Hegarty J., Gielen F., Barros H. 2004)

Πίνακας 3.3 Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα

ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΡΟΤΥΠΟ ΔΙΚΛΙΔΩΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ (Δ.Π.Δ.Π.) 1

Δικλίδες Ποιότητας για Λογιστικές Επιχειρήσεις που Διενεργούν Ελέγχους και Επισκοπήσεις Οικονομικών Καταστάσεων, καθώς και Άλλες Αναθέσεις Διασφάλισης και Συναφών Υπηρεσιών

ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΕΥΘΥΝΕΣ

200 Γενικοί Στόχοι του Ανεξάρτητου Ελεγκτή και Διενέργεια Ελέγχου σύμφωνα με τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα

210 Συμφωνία επί των Όρων Ανάθεσης Ελέγχου

220 Δικλίδες Ποιότητας για τον Έλεγχο Οικονομικών Καταστάσεων

230 Τεκμηρίωση Ελέγχου

240 Ευθύνες του Ελεγκτή Σχετικά με Απάτη σε Έλεγχο Οικονομικών Καταστάσεων

250 Εξέταση Νόμων και Κανονισμών στον Έλεγχο Οικονομικών Καταστάσεων

260 Επικοινωνία με τους Υπεύθυνους για τη Διακυβέρνηση

265 Κοινοποίηση Ελλείψεων σε Εσωτερικές Δικλίδες στους Υπεύθυνους για τη Διακυβέρνηση και τη Διοίκηση

ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΚΑΙ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗ ΣΤΟΥΣ ΕΚΤΙΜΩΜΕΝΟΥΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥΣ

300 Σχεδιασμός του Ελέγχου Οικονομικών Καταστάσεων

315 Εντοπισμός και Εκτίμηση των Κινδύνων Ουσιώδους Σφάλματος μέσω Κατανόησης της

Οντότητας και του Περιβάλλοντος της

320 Ουσιώδες Μέγεθος στο Σχεδιασμό και στην Εκτέλεση ενός Ελέγχου

330 Αντιδράσεις του Ελεγκτή στους Εκτιμώμενους Κινδύνους

402 Ελεγκτικά Ζητήματα Σχετικά με Οντότητα που Χρησιμοποιεί ένα Οργανισμό Υπηρεσιών

450 Αξιολόγηση Σφαλμάτων που Εντοπίζονται κατά τη Διάρκεια του Ελέγχου

ΕΛΕΚΤΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

500 Ελεγκτικά Τεκμήρια

501 Ελεγκτικά Τεκμήρια - Ειδικά Ζητήματα για Επιλεγμένα Κονδύλια

505 Εξωτερικές Επιβεβαιώσεις

510 Αρχικές Αναθέσεις Ελέγχου - Υπόλοιπα Έναρξης

520 Αναλυτικές Διαδικασίες

530 Ελεγκτική Δειγματοληψία

540 Έλεγχος των Λογιστικών Εκτιμήσεων, Περιλαμβανομένων των Λογιστικών Εκτιμήσεων

Εύλογης Αξίας και των Σχετικών Γνωστοποιήσεων

550 Συνδεδεμένα Μέρη

560 Μεταγενέστερα Γεγονότα

570 Συνέχιση Δραστηριότητας

580 Έγγραφες Διαβεβαιώσεις

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΛΛΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ Ή ΤΡΙΤΩΝ

600 Ειδικά Ζητήματα - Έλεγχοι Οικονομικών Καταστάσεων Ομίλου
(Περιλαμβανομένης της

Εργασίας Ελεγκτών Συστατικού)

610 Χρησιμοποίηση της Εργασίας των Εσωτερικών Ελεγκτών

620 Χρησιμοποίηση της Εργασίας του Ειδήμονα του Ελεγκτή

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

700 Διαμόρφωση Γνώμης και Έκθεση επί των Οικονομικών Καταστάσεων

705 Διαφοροποιήσεις της Γνώμης στην Έκθεση του Ανεξάρτητου Ελεγκτή

706 Παράγραφοι Έμφασης Θέματος και Παράγραφοι Άλλου Θέματος στην Έκθεση του

Ανεξάρτητου Ελεγκτή

710 Συγκριτικές Πληροφορίες - Αντίστοιχοι Αριθμοί και Συγκριτικές Οικονομικές

Καταστάσεις

720 Ευθύνες του Ελεγκτή σχετικά με Άλλες Πληροφορίες σε Έγγραφα που Περιέχουν

Ελεγμένες Οικονομικές Καταστάσεις

ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟΙ ΤΟΜΕΙΣ

800 Ειδικά Ζητήματα - Έλεγχοι Οικονομικών Καταστάσεων που Καταρτίζονται Σύμφωνα με

Πλαίσια Ειδικού Σκοπού

805 Ειδικά Ζητήματα - Έλεγχοι Επιμέρους Οικονομικών Καταστάσεων και Συγκεκριμένων

Στοιχείων, Λογαριασμών Ή Κονδυλίων Οικονομικής Κατάστασης

810 Αναθέσεις για Έκθεση επί των Περιληπτικών Οικονομικών Καταστάσεων

6.3 Λογιστικές Αρχές

Ως λογιστικές αρχές ορίζονται οι κανόνες και οι οδηγίες που διέπουν τη συγκρότηση και τη λειτουργία του λογιστικού συστήματος. Η κατάρτιση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων διέπεται από τις παρακάτω λογιστικές αρχές.

- Η αρχή του ιστορικού κόστους
- Η αρχή της αντικειμενικότητας
- Η αρχή της συγκρισιμότητας
- Η αρχή της αναγνώρισης των εσόδων
- Η αρχή της συσχέτισης εσόδων / εξόδων
- Η αρχή της αποκάλυψης / πλήρους γνωστοποίησης
- Η αρχή της αυτοτελούς λογιστικής οντότητας
- Η αρχή της σταθερότητας της νομισματικής μονάδας

- Η αρχή της συνέχειας της επιχειρηματικής δραστηριότητας
- Η αρχή της περιοδικότητας
- Η αρχή της ουσιαστικότητας των λογιστικών πληροφοριών
- Η αρχή της συνέπειας των λογιστικών μεθόδων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΑΠΑΤΗ

Η απάτη, ως νομική έννοια, ορίζεται ως το αδίκημα που συνίσταται στην παραπλάνηση κάποιου ατόμου με απατηλά μέσα, όπως για παράδειγμα την απόκρυψη, την παραποίηση αληθινών στοιχείων ή την εμφάνιση αναληθών στοιχείων ως αληθινών, με σκοπό το άμεσο ή έμμεσο όφελος του διαπράττοντας την απάτη⁴³.

Ερευνητές σε πολλούς τομείς - συμπεριλαμβανομένης της λογιστικής, της κοινωνιολογίας, της εγκληματολογίας και της νομικής - έχουν ερευνήσει τη λογιστική απάτη. Τα σύγχρονα οικονομικά σκάνδαλα προμοτάρουν την ιδέα ότι οι λογιστικές απάτες είναι ένα ζήτημα που έχει προκύψει στον δικό μας σύγχρονο κόσμο, αλλά στη πραγματικότητα, αυτό είναι ένα αρχαίο πρόβλημα και εγγενές στον άνθρωπο. Δεν μπορούμε να παραβλέψουμε ότι «ο άνθρωπος είναι ικανός για το καλύτερο αλλά και για το χειρότερο» (Jose Saramago 2000)⁴⁴.

Η λογιστική απάτη υπάρχει από τότε που υπάρχει και η λογιστική επιστήμη. Οι οικονομικές καταστάσεις των εταιριών είναι απαραίτητες καθώς βοηθούν στη λήψη αποφάσεων. Για παράδειγμα, για την μελέτη της απόκτησης μετοχών ή τη χορήγηση δανείου. Αλλά υπάρχουν και άλλες αποφάσεις, σχετικά με το μάρκετινγκ, το ανθρώπινο δυναμικό, την τεχνολογία, ή οποιαδήποτε άλλη διάσταση της εταιρίας, για την οποία η οποιαδήποτε γνώση της οικονομικής κατάστασης είναι καθοριστική. Γι' αυτό το λόγο, είναι σημαντικό οι λογαριασμοί να είναι αξιόλογοι και σωστά ενημερωμένοι, διαφορετικά μπορεί να ληφθούν εσφαλμένες αποφάσεις και επιπλέον η εμπιστοσύνη προς την εταιρία να χαθεί. Ωστόσο, συχνά εμφανίζονται θέματα σχετικά με την λογιστική αξιοπιστία.

Μια έκθεση της PriceWaterhouseCoopers (PwC) του 2014 δείχνει ότι τα δύο προηγούμενα έτη, λογιστική απάτη σημειώθηκε στο 11,2% των εταιρειών παγκοσμίως. Το ποσοστό της απάτης είναι 8,6% σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η παραποίηση των λογιστικών καταστάσεων είναι ένα θέμα που προκαλεί ανησυχία, ειδικά όταν επαναλαμβάνεται συχνά ανά τους καιρούς. Σε περιόδους οικονομικής κρίσης και με την πτώση της οικονομικής δραστηριότητας, οι αριθμοί επιδεινώνονται και αρκετοί μάνατζερ μπαίνουν στον πειρασμό να κρύψουν το γεγονός ότι τα πράγματα δεν πάνε καλά. Παρουσιάζουν έτσι μια καλή αλλά ψευδή εικόνα προς

⁴³ Καζαντζής Χ. (2006) σελ. 514

⁴⁴ Oriol Amat - Detecting Accounting Fraud Before It's Too Late (2019, Wiley)

τα έξω αντί να προσπαθούν να βελτιώσουν την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα των επιχειρήσεων που διοικούν. Μελλοντικά όμως, οι επιχειρήσεις δεν ευνοούνται, αφού οι επενδυτές χάνουν την εμπιστοσύνη τους προς την επιχείρηση με συνέπεια την κατάρρευση της τιμής της μετοχής.

7.1 Ορισμός Λογιστικής Απάτης

Συγκεκριμένα, η *Λογιστική Απάτη* (Accounting Fraud) αποτελεί μια εσκεμμένη προσπάθεια των επιχειρήσεων να εξαπατήσουν και να παραπλανήσουν τους χρήστες δημοσιοποιημένων οικονομικών καταστάσεων και πιο συγκεκριμένα τους επενδυτές και πιστωτές, μέσω της προετοιμασίας και διάδοσης ουσιωδώς ανακριβών οικονομικών καταστάσεων.

Η λογιστική απάτη, περιλαμβάνει την έκφραση πρόθεσης και δόλου από μια «έξυπνη» ομάδα δραστών (π.χ. διευθυντικά στελέχη της επιχείρησης, λογιστές κ.α.), μέσω μιας σειράς πολύ καλά σχεδιασμένων προγραμμάτων. Συνήθως, την απάτη συνοδεύουν ψευδή δικαιολογητικά, αλλοιωμένα λογιστικά βιβλία, χρήση διαφορετικών μεθόδων απογραφής και δημιουργία εικονικών συναλλαγών. Συγκεκριμένα, η Λογιστική Απάτη περιλαμβάνει τα ακόλουθα σχέδια δράσης (Rezaee Z. 2005):

- Την παραποίηση, αλλοίωση ή χειραγώγηση σημαντικών οικονομικών εγγράφων ή επιχειρηματικών συναλλαγών.
- Νόθευση, παραποίηση ή αθέμιτη τροποποίηση οικονομικών μεγεθών, υποστηρικτικών εγγράφων, ή επιχειρηματικών συναλλαγών.
- Το εκ προθέσεως σφάλμα, την εσκεμμένη και λανθασμένη εφαρμογή των λογιστικών προτύπων, αρχών και μεθόδων τα οποία χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση και αναφορά των οικονομικών και επιχειρηματικών συναλλαγών.
- Χρήση λογιστικών τεχνασμάτων για τη διαχείριση παράνομων κερδών.
- Μεθοδεύσεις λογιστικών τεχνικών που βρίσκονται μέσα στα όρια των νόμων, αλλά είναι εύκολο να παραποιηθούν μέσα από τα «παραθυράκια» αυτών.

Σύμφωνα με το αναμορφωμένο Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο - 240 (Δ.Ε.Π.), που αναφέρεται στις παραποιήσεις και στα λάθη στις οικονομικές καταστάσεις, ο όρος «απάτη» αναφέρεται σε εσκεμμένη ενέργεια από ένα ή περισσότερα άτομα της διοίκησης, ή των εργαζομένων που έχουν ως αποτέλεσμα την ψεύτικη παρουσίαση (misrepresentation), των οικονομικών καταστάσεων.

Επίσης, στο Δ.Ε.Π. 240 εκτός του όρου απάτη αναφέρεται και ο όρος «σφάλμα», ο οποίος έχει να κάνει κυρίως σε ακούσια μη σκόπιμα λάθη στις οικονομικές καταστάσεις, όπως αριθμητικά ή λάθη από αβλεψία του προσωπικού του λογιστηρίου που αφορούν καταχωρήσεις και αποδεικτικά στοιχεία, αλλά και εκ παραδρομής ή παρερμηνεία της πραγματικής κατάστασης που αφορούν συναλλαγές των οικονομικών στοιχείων της εταιρείας (Σπάθης Χ. 2002).

7.2 Ορισμός της Δημιουργικής Λογιστικής

Στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής στις οποίες έχουν καταγραφεί οι μεγαλύτερες παραποιήσεις οικονομικών καταστάσεων μεγάλων επιχειρήσεων, ο όρος που χρησιμοποιείται κυρίως είναι αυτός της απάτης και ερμηνεύεται ως η σκόπιμη αλλοίωση των οικονομικών καταστάσεων. Ως μέσα για την πραγματοποίηση των παραποιήσεων χρησιμοποιούνται διάφοροι μέθοδοι που περιλαμβάνονται στον όρο δημιουργική ή επινοητική λογιστική (Σπάθης Χ. 2002).

Η Δημιουργική Λογιστική (Creative accounting), αποτελεί μια νέα μορφή κινδύνου στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία και το χρηματοοικονομικό σύστημα. Πολλοί ειδικοί έχουν διατυπώσει διαφορετικούς ορισμούς για το εξεταζόμενο φαινόμενο τοποθετώντας όμως το ζήτημα στην ίδια βάση.

Γενικά δημιουργική λογιστική, είναι η διαδικασία κατά την οποία οι αδυναμίες των γενικών λογιστικών αρχών και των νόμων αξιοποιούνται ή ακόμη και παραβιάζονται με τέτοιο τρόπο, ώστε η παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων να είναι σύμφωνη με τα συμφέροντα της επιχείρησης και όχι σύμφωνα με τους γενικούς κανόνες και πρότυπα. Δηλαδή, τα στελέχη των επιχειρήσεων χρησιμοποιούν τα κενά της λογιστικής νομοθεσίας ώστε να «μαγειρέψουν» τα βιβλία και να εμφανίζουν τα αποτελέσματα όπως εκείνοι θέλουν να τα εμφανίζουν. Οι επιχειρήσεις διαφορετικά ονομάζουν την αλλοίωση αυτή των βιβλίων τους ως «ωραιοποίηση καταστάσεων». Επίσης, η δημιουργική λογιστική τις τελευταίες δεκαετίες χρησιμοποιείται από τις

διοικήσεις των επιχειρήσεων ως «εργαλείο απάτης» και μέσο ωραιοποίησης των οικονομικών καταστάσεων (Amati O., Gowthorpe C. 2005).

Παράλληλα, η δημιουργική λογιστική διακρίνεται σε θεμιτή (legitimate) και αθέμιτη (illegitimate). Η πρώτη εκμεταλλεύεται τα κενά που υπάρχουν στους λογιστικούς κανόνες, ενώ η δεύτερη παραβιάζει τις λογιστικές αρχές και τους νόμους αλλοιώνοντας το περιεχόμενο των οικονομικών καταστάσεων και παραπλανώντας το επενδυτικό κοινό (Amat O., Blake J., Dowds J. 1999).

Η απάτη αποτελεί διαρκή απειλή για την αποτελεσματική χρησιμοποίηση των πόρων και, ως εκ τούτου, θα αποτελεί πάντα σημαντικό μέλημα της διαχείρισης (Brink and Witt, 1982).

7.3 Απάτη και Λάθος

Το ΔΠΕ 240, που ασχολείται με τις ευθύνες του ελεγκτή σχετικά με απάτη σ' έναν έλεγχο χρηματοοικονομικών καταστάσεων, αναφέρει ότι τα σφάλματα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις μπορεί να προκύψουν είτε από απάτη είτε από λάθος. Το διακριτικό στοιχείο μεταξύ απάτης και λάθους είναι το αν η υποκείμενη ενέργεια που καταλήγει στο σφάλμα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων είναι εκούσια ή ακούσια.

Το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών (AICPA), στο πρότυπο 99 Statement on Auditing Standards (SAS), διαχωρίζει το λάθος που προέρχεται από αμέλεια από το λάθος που έχει ως στόχο την απάτη (Fraud), αναφέροντας ότι απάτη είναι «η σκόπιμη παράβλεψη ποσών ή παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων».

Τα λογιστικά λάθη σύμφωνα με τον Τσακλάγκανο (1997) ομαδοποιούνται σε 6 κατηγορίες:

- σε λάθη λογιστικής ερμηνείας
- σε λάθη παραλείψεων
- σε λάθη απόδοσης
- σε λάθη αρχών
- σε αριθμητικά λάθη και
- σε λάθη εκτέλεσης της λογιστικής εργασίας.

Η διαφορά ανάμεσα στην λογιστική απάτη και στο λογιστικό σφάλμα έγκειται στην πρόθεση (ΔΛΠ 47).

7.4 Εταιρική Απάτη

Η λογιστική απάτη στις περισσότερες βιβλιογραφικές αναφορές συνδέεται με την έννοια της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων ωστόσο, στην πραγματικότητα η λογιστική απάτη εμπεριέχεται στην επαγγελματική απάτη και σύμφωνα με την Ένωση Πιστοποιημένων Εξεταστών Απάτης (Association of Certified Fraud Examiners – ACFE μπορεί ν' αφορά:

- Κλοπή περιουσιακών στοιχείων: μετρητά, υπερτιμημένα εμπορεύματα, διογκωμένα έξοδα, εργαζόμενοι που πληρώνονται αλλά δεν εργάζονται.
- Διαφθορά: σύγκρουση συμφερόντων, δωροδοκία, παράνομα δώρα, εκβιασμός.
- Παραποίηση Οικονομικών Καταστάσεων: υπερτίμηση (ή δήλωση δασμολογητέας αξίας χαμηλότερης από την πραγματική) των περιουσιακών στοιχείων, υποχρεώσεις, έξοδα και έσοδα. (ACFE 2016)

Η Λογιστική Απάτη χωρίζεται σε δύο μεγάλες κατηγορίες⁴⁵ (Καζαντζής Χ. 2006):

1 Απάτη εις βάρος της εταιρείας

Στην περίπτωση αυτή η επιχείρηση είναι το «θύμα» της απάτης. Παράγοντες είτε του εσωτερικού είτε του εξωτερικού περιβάλλοντος προσπαθούν με διάφορες ενέργειες να ζημιώσουν την οικονομική μονάδα. Ενδεικτικές περιπτώσεις απάτης αυτής της κατηγορίας είναι και οι εξής:

- Απάτη εις βάρος της επιχείρησης από εσωτερικούς δράστες όπως: η κλοπή περιουσιακών στοιχείων, η παραποίηση της εικόνας των αποθεμάτων και της αποθήκης, η παρουσίαση ενός υγιούς αποθέματος ως ελαττωματικού, η

⁴⁵ Καζαντζής Χ. (2006), σελ 515-516

αλλοίωση ή έκδοση εικονικών τιμολογίων προμηθευτών κ.α.

- Απάτη εις βάρος της επιχείρησης από εξωτερικούς δράστες όπως: απάτη από προμηθευτές, διπλή τιμολόγηση, τιμολόγηση χωρίς παράδοση, δωροδοκία υπαλλήλων από προμηθευτές και πελάτες κ.α.

2 Απάτη προς όφελος της εταιρείας

Σε αυτή τη κατηγορία η εταιρεία είναι εκείνη που επωφελείται από τα διάπραξη της απάτης. Τα υψηλά κλιμάκια της διοίκησης διαπράττουν πράξεις οι οποίες αυξάνουν την οικονομική θέση της εταιρείας με ενέργειες οι οποίες ωραιοποιούν το οικονομικό αποτέλεσμα, ή υπερεκτιμούν τις πωλήσεις. Συγκεκριμένα (Καζαντζής Χ. 2006):

- Πώληση ή απόκτηση φανταστικών απεικονισμένων στοιχείων του ενεργητικού.
- Εκούσια αποτυχία καταγραφής σημαντικών συναλλαγών, πωλήσεων και εισπράξεων που θα βελτιώσουν την χρηματοοικονομική εικόνα της εταιρείας προς τρίτους.
- Μη χρηστή διαχείριση περιουσιακών στοιχείων όπως τα διαθέσιμα της εταιρείας, π.χ. εικονικές προκαταβολές και εικονικές πληρωμές μισθοδοσίας σε ανύπαρκτους υπαλλήλους.
- Απαγορευμένες οικονομικές δραστηριότητες όπως αυτές που παραβιάζουν κυβερνητικά νομοθετήματα, κανόνες και κανονισμούς, αλλά και αντικανονικές πληρωμές κυβερνητικών αξιωματούχων.

7.5 Έγκλημα Λευκού Κολλάρου

Ο όρος οικονομικό έγκλημα αναφέρεται σε εγκλήματα που δεν εμπεριέχουν απαραίτητα τη χρήση βίας, αλλά καταλήγουν σε απώλειες οικονομικής φύσεως. Πρόκειται για μια κατηγορία εγκλημάτων στην οποία εντάσσονται παράνομες δραστηριότητες, όπως οι *οικονομικές απάτες*, η φοροδιαφυγή και το ξέπλυμα μαύρου χρήματος (United Nations, 2005).

Ο Αμερικανός εγκληματολόγος Edwin Sutherland το 1939, εισήγαγε την έννοια της εγκληματικότητας του λευκού κολλάρου και αναφέρεται στους εγκληματίες με οικονομική άνεση, που τελούν αξιόποινες πράξεις στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους απασχόλησης.

Όπως επίσης αναφέρουν οι Κασιμάτη, Γεωργούλας, Παπαϊωάννου & Πράνταλος (2013) «εγκλήματα του λευκού κολάρου είναι τα εγκλήματα που διαπράττονται από άτομα μέσης ή ανώτερης κοινωνικής θέσης και αφορούν κυρίως οικονομικές συναλλαγές (υπεξαιρέσεις, πλαστές επιταγές κτλ.)».

Παραδείγματα τέτοιων εγκλημάτων περιλαμβάνουν την απάτη, την υπεξαίρεση χρημάτων, την νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, τις ψευδείς παρουσιάσεις σε οικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων, την κατάχρηση εξουσίας ή τον αθέμιτο ανταγωνισμό μεταξύ των επιχειρήσεων.

Κίνητρο για τη διάπραξη τέτοιων εγκλημάτων αποτελεί η αποκόμιση κερδών, ωστόσο μπορεί να διαφέρει ανάλογα με το ποιος κερδίζει από αυτά τα εγκλήματα (Gottschalk, 2017).

Το οικονομικό κόστος των εγκλημάτων του λευκού κολάρου είναι κατά πολλές φορές μεγαλύτερο από το κόστος όλων των υπόλοιπων οικονομικών εγκλημάτων.

Τα εγκλήματα του λευκού κολάρου συνιστούν ένα σύμπλεγμα εγκληματικών δράσεων που μπορεί τα τελούνται όχι μόνο από μεμονωμένα άτομα, αλλά και από επιχειρήσεις. Επιπρόσθετα, δύνανται να διαπράττονται από εγκληματικές οργανώσεις που είναι πολύ επικίνδυνες από τα στελέχη μιας επιχείρησης.

Το 1970, ο Herbert Edelhertz, λόγου χάρη, σκιαγράφησε τέσσερις τύπους εγκλημάτων λευκού κολάρου (Λάζος, 2016):

- Εγκλήματα τα οποία διαπράττει ένα άτομο περιστασιακά ή/και τυχαία. Για παράδειγμα, φοροδιαφυγή, απλήρωτες πιστωτικές κάρτες, απάτη χρεοκοπίας.
- Εγκλήματα κατά την διάρκεια της εργασίας. Διαπράττονται από τους εργαζόμενους σε μια επιχείρηση ή έναν οργανισμό κατά παράβαση του καθήκοντος αφοσίωσης και πίστης στον εργοδότη ή τους πελάτες. Για παράδειγμα, κατάχρηση χρημάτων, παράνομο εμπόριο, δωροδοκία.
- Εγκλήματα ενός οργανισμού ή μιας επιχείρησης τα οποία όμως δεν αποτελούν τις κύριες δραστηριότητες του οργανισμού ή της επιχείρησης. Για παράδειγμα, η παραβίαση του νόμου για το μονοπώλιο, η παραπλανητική διαφήμιση, η εμπορική κατασκοπεία.

- Τα εγκλήματα λευκού κολάρου κατ' εξακολούθηση ή/και ως κύρια δραστηριότητα.

Τα τυπικά εγκλήματα του λευκού κολάρου είναι

- Κλοπή μισθών
- Δωροδοκία
- Σχέδια Ponzi
- Εμπόριο εσωτερικών πληροφοριών
- Υπεξαίρεση
- Κυβερνοέγκλημα (Cybercrime)
- Παραβίαση Πνευματικών Δικαιωμάτων
- Ξέπλυμα Χρήματος
- Κλοπή Ταυτότητας
- Πλαστογραφία
- Πτωχευτική Απάτη

Ο Sutherland κατάφερε πριν από δεκαετίες να αποδείξει πως η εγκληματικότητα και το κοινωνικό κύρος μπορεί και να συνυπάρχουν, η κοινωνία – τόσο η ελληνική, όσο και η παγκόσμια- δεν έχει καταφέρει μέχρι και σήμερα αρχικά να δεχτεί και μετέπειτα να διεκδικήσει το συλλογικό δίκαιο.

7.6 Παραποίηση Οικονομικών Καταστάσεων

Σύμφωνα με το ΔΛΠ 1 οι οικονομικές καταστάσεις είναι μια δομημένη απεικόνιση της οικονομικής θέσης και επίδοσης μιας οικονομικής οντότητας. Σκοπός των οικονομικών καταστάσεων είναι να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με την οικονομική θέση, την επίδοση και τις ταμιακές ροές της οικονομικής οντότητας, που είναι χρήσιμες για τις οικονομικές αποφάσεις ευρέος κύκλου χρηστών. Οι οικονομικές καταστάσεις παρουσιάζουν επίσης τα αποτελέσματα της διαχείρισης από τη διοίκηση των πόρων που της εμπιστεύθηκαν. Για να επιτύχουν αυτό το σκοπό, οι οικονομικές καταστάσεις παρέχουν πληροφορίες σχετικές με τα ακόλουθα στοιχεία της οικονομικής οντότητας:

- Τα περιουσιακά στοιχεία
- Τις υποχρεώσεις
- Τα ίδια κεφάλαια
- τα έσοδα και τα έξοδα, συμπεριλαμβανομένων των κερδών και ζημιών,
- τις εισφορές από τους ιδιοκτήτες υπό την ιδιότητά τους αυτή καθώς και τις διανομές προς αυτούς
- Τις ταμειακές ροές

Αυτές οι πληροφορίες, παράλληλα με άλλες πληροφορίες στις σημειώσεις, βοηθούν τους χρήστες να προεκτιμήσουν τις μελλοντικές ταμιακές ροές της οικονομικής οντότητας και ειδικότερα το χρόνο και τη βεβαιότητα αυτών.

Κύριοι ενδιαφερόμενοι εντός της μονάδας είναι οι μέτοχοι και η διοίκηση ενώ εκτός της μονάδας οι μέτοχοι, οι επενδυτές, τα πιστωτικά ιδρύματα, οι ανταγωνιστές και άλλοι.

Οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις είναι πίνακες στους οποίους εμφανίζονται τα στοιχεία του ισολογισμού και ορισμένων άλλων λογαριασμών των οικονομικών μονάδων κεφαλαιώδους σημασίας. Σε προσάρτημα αυτών των χρηματοοικονομικών καταστάσεων εμφανίζονται επεξηγηματικές και άλλες σημαντικές πληροφορίες, που έχουν σκοπό να διευκολύνουν τους αναγνώστες στην αναγκαία πλήρη ενημέρωσή τους⁴⁶.

Παραποίηση Οικονομικών Καταστάσεων είναι η πράξη παρέμβασης στη διαδικασία προετοιμασίας οικονομικών πληροφοριών προκειμένου οι λογαριασμοί να παρουσιάζουν μια διαφορετική εικόνα από αυτή που θα είχαν υπό άλλες συνθήκες. Είναι ένα σοβαρό πρόβλημα, επειδή επηρεάζει την αξιοπιστία των λογαριασμών. Οι χειρισμοί γίνονται έτσι ώστε οι λογαριασμοί να αντικατοπτρίζουν αυτό που θέλουν τα στελέχη και οι μάνατζερ. Με αυτόν τον τρόπο, η πραγματικότητα δεν αντικατοπτρίζεται και οι χρήστες των λογαριασμών εξαπατώνται.

7.7 Στρατηγικές Διαχείρισης Κερδών

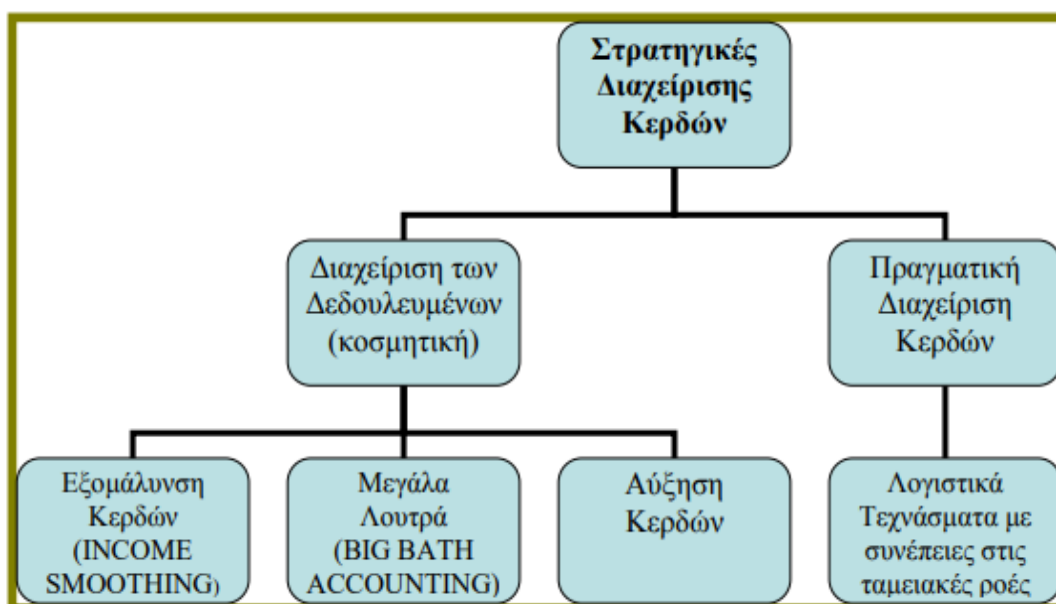
Η πιο διαδεδομένη περίπτωση χρήσης της δημιουργικής λογιστικής έχει να κάνει με την διαχείριση των κερδών.

⁴⁶ <https://www.taxheaven.gr/>

Ο Lo (2008) αναφέρει πως υπάρχουν δύο κύριες κατηγορίες διαχείρισης των κερδών. Η πρώτη (πραγματική) αναφέρεται στην πραγματική διαχείριση των κερδών που επηρεάζει τις ταμειακές ροές της επιχείρησης και η δεύτερη (κοσμητική) αναφέρεται στην διαχείριση των δεδουλευμένων μέσω αλλαγών στις εκτιμήσεις και τις λογιστικές πολιτικές χωρίς μεταβολές στην ταμειακή ροή. Η λογιστική των δεδουλευμένων με το εύρος των εφαρμογών που διαθέτει, αποτελεί την αιτία ύπαρξης αυτής της διαχείρισης των κερδών. Το εύρος των εφαρμογών όσο και να προσπαθεί να εξαλειφθεί με τα διάφορα λογιστικά πρότυπα, είναι αδύνατον εξαιτίας της επιχειρηματικής πολυπλοκότητας και μεταβλητότητας.

Υπάρχουν 3 στρατηγικές, οι οποίες είναι τοπικές κοσμητικής διαχείρισης κερδών.

1. Τα στελέχη αυξάνουν το κέρδος της τρέχουσας περιόδου.
2. Τα στελέχη παίρνουν ένα "μεγάλο λουτρό" με το να μειώσουν αξιοσημείωτα το κέρδος της τρέχουσας περιόδου.
3. Τα στελέχη μειώνουν την αστάθεια των κερδών εξομαλύνοντας το κέρδος

Διάγραμμα 4.1 Στρατηγικές Διαχείρισης Κερδών

1. Εξομάλυνση Κερδών (INCOME SMOOTHING)

Εξομάλυνση κερδών είναι η διεργασία μείωσης των αναφερόμενων κερδών μιας επιχείρησης σε καλές περιόδους και η χρονική μετάθεσή τους σε ζημιογόνες περιόδους, σε μια προσπάθεια να παρουσιαστεί μια «σταθερή» ροή κερδών

διαχρονικά. Αυτό είναι δυνατόν λόγω της ελαστικότητας στην εφαρμογή της έννοιας της αντιπαράθεσης και επειδή η διάσπαση χρονικά των αποτελεσμάτων μιας επιχείρησης ως ενιαία λαμβανόμενο εγχείρημα σε λογιστικές περιόδους δεν είναι πάντοτε η κατάλληλη.

Υπάρχουν πολλοί λόγοι για εξομάλυνση. Κατά πρώτον, οι επενδυτές προτιμούν μια εξομαλυσμένη ροή κερδών, επειδή αυτή έτσι διαμορφούμενη υποτίθεται ότι αντανακλά σταθερότητα, ισχύ και ομαλή ανάπτυξη εντός μιας εταιρείας. Κατά δεύτερον, σε μια εταιρεία με σχήματα διαμοιρασμού των κερδών μεταξύ των ιδιοκτητών και της διοίκησης, ο διευθύνων σύμβουλος ή ο γενικός διευθυντής μπορεί να αποκτήσει το μέγιστο όφελος εάν το κέρδος εξομαλυνθεί διαχρονικά. Η εξομάλυνση των κερδών μπορεί να διακριθεί σε «πραγματική» (real) και «τεχνητή» (artificial) εξομάλυνση. (Φίλιος)

2. Μεγάλα Λουτρά (BIG BATH ACCOUNTING)

Η Λογιστική Κάθαρση ή αλλιώς “Big Bath Accounting” (Το Μεγάλο Λουτρό), αποτελεί μια ευρέως γνωστή πρακτική παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων που εφαρμόζεται κυρίως με πρωτοβουλία της διοίκησης της επιχείρησης, στην προσπάθειά της να παρουσιάσει μειωμένα τα τρέχοντα αποτελέσματα και παράλληλα ιδιαίτερος αυξημένα αυτά των επόμενων χρήσεων. Το «μεγάλο λουτρό» εμφανίζεται συχνά σε μια κακή χρονιά για την επιχείρηση, με σκοπό την ενίσχυση των κερδών του επόμενου έτους. Η μείωση των αποτελεσμάτων πραγματοποιείται συνήθως μέσω της αναβολής αναγνώρισης των εσόδων και κυρίως μέσω της εμφάνισης υπολογιστικών δαπανών, όπως για παράδειγμα οι προβλέψεις δηλαδή, τα έξοδα και τα κόστη της εταιρείας κατά την διάρκεια της λογιστικής χρήσης. Ακόμη, η τεχνική “Big Bath” χρησιμοποιείται με την πεποίθηση ότι εάν κάποια στιγμή πρέπει να ανακοινωθούν δυσάρεστα νέα από την επιχείρηση, όπως για παράδειγμα ζημιές από αναδιοργάνωση προβληματικού δανεισμού, ή μείωση και απαξίωση κεφαλαίων είναι προτιμότερο η διοίκηση να τα αναφέρει αμέσως, ούτως ώστε να δημιουργηθούν οι συνθήκες για μελλοντικές αυξήσεις κερδών (Fiechter P., Meyer C. 2008).

3. Αύξηση Κερδών

Μια συνηθισμένη μορφή διαχείρισης των δεδουλευμένων αποτελεί η αύξηση του αναφερόμενου ή δημοσιευόμενου κέρδους μιας περιόδου. Η αύξηση του κέρδους

αποτελεί τον πρωταρχικό τρόπο ωραιοποίησης της εικόνας της επιχείρησης και την δημιουργία ευνοϊκού κλίματος προς τα έξω. Κατά τον Φίλιο (2003), οι αντιλογισμοί δεδουλευμένων είναι μικρότερα ποσά από τα δεδουλευμένα της τρέχουσας χρήσης τα οποία έτσι αυξάνουν το κέρδος. Με αυτόν τον τρόπο η εταιρεία μπορεί μέσω της επιθετικής διαχείρισης κερδών να δημοσιοποιεί υψηλότερο κέρδος για μακρές περιόδους.

Στην πραγματική διαχείριση των κερδών ανήκουν τα Λογιστικά Τεχνάσματα Παραποίησης Οικονομικών Καταστάσεων.

Τα λογιστικά τεχνάσματα αφορούν κυρίως διάφορες λογιστικές αρχές και τον τρόπο χρήσης αυτών, ή σε ενέργειες όπως αποφυγή αναγνώρισης παγίων στοιχείων, ψεύτικες- εικονικές συναλλαγές με συγγενείς επιχειρήσεις, προσαρμογή αποσβέσεων.

Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006), τα λογιστικά τεχνάσματα που μπορεί οδηγήσουν σε παραποίηση της οικονομικής κατάστασης μια οντότητας είναι τα εξής:

1. Αποθέματα με τη χρήση του τεχνάσματος «Bill and hold sales transaction».

Δηλαδή η οικονομική μονάδα ενώ έχει ήδη πουλήσει κάποιο προϊόν, παράλληλα συνεχίζει να το διατηρεί στην αποθήκη της ως απόθεμα προκειμένου να εξυπηρετήσει τον πελάτη της. Με τον τρόπο αυτό παραβιάζεται η αρχή της πραγματοποίησης των εσόδων και καταγράφει έσοδα πριν ακόμα πραγματοποιηθεί η μεταβίβαση των προϊόντων της στους πελάτες.

2. Channel Stuffing. Η επιχείρηση κάνοντας χρήση διαφόρων τεχνασμάτων όπως οι εκπτώσεις, στοχεύει στο να προωθήσει τις πωλήσεις της για να πείσει τους πελάτες της να αγοράσουν μεγαλύτερη ποσότητα προϊόντων. Με αυτό το τρόπο παρουσιάζει μια καλή εικόνα ακόμα και σε δύσκολες περιόδους.

3. Εικονικές πωλήσεις. Με το τέχνασμα αυτό γίνεται καταχώρηση πλαστών τιμολογίων και αναγνώριση πλασματικών πωλήσεων. Ουσιαστικά παραποιείται ο ισολογισμός, αλλά και η κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης της οικονομικής οντότητας.

4. Big Bet on the future. Το τέχνασμα αυτό αναφέρεται σε συγχωνεύσεις που πραγματοποιεί η οικονομική οντότητα και βάσει αυτών γίνεται διαγραφή των εξόδων έρευνας και ανάπτυξης για τη συγχωνευμένη επιχείρηση, ή ενσωμάτωση των αποτελεσμάτων της αποκτηθείσας επιχείρησης με εκείνων της μητρικής.

5. Cookie Jar Reserve. Αποτελεί η δημιουργία αποθεματικών από μελλοντικές εκτιμήσεις.

6. Διαχείριση και αναγνώριση εσόδων. Με αυτή τη τεχνική δεν εφαρμόζεται η αρχή της πραγματοποίησης εσόδων και η αναγνώριση του εσόδου γίνεται πριν καν πραγματοποιηθεί.

7. Εξομάλυνση Κερδών. Η τεχνική αυτή αποτελεί μια μορφή διαχείρισης κερδών, σύμφωνα με την οποία παρουσιάζεται μια σταθερή αύξηση των κερδών της επιχείρησης και μείωση της αστάθειας τους. Βασική προϋπόθεση αποτελεί η ύπαρξη μεγάλων κερδών, ώστε η οικονομική απόδοση της επιχείρησης να ξεπερνά τον μέσο όρο για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα.

8. Διαχείριση αποσβέσεων. Αποτελεί επιμερισμό εξόδου αποσβέσεων στην περίοδο που η επιχείρηση θα επωφεληθεί από τη χρήση των παγίων στοιχείων που αφορούν.

9. Διαχείριση παραγώνων, αποπληρωμής χρεών και λειτουργικών ή μη κερδών.

10. Αλλαγή Λογιστικών Προτύπων.

Αδιαμφισβήτητα, η διαχείριση των κερδών αποτελεί την πιο συχνή και βασική έκφανση της δημιουργικής λογιστικής, αν βέβαια ληφθεί υπόψιν το γεγονός πως τα κέρδη της επιχείρησης αποτελούν το ποσό και το στοιχείο εκείνο βάσει του οποίου μετριέται η επιχειρησιακή απόδοση.

7.8 Παράγοντες Λογιστικής Απάτης

Μοντέλο CRIME

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το μοντέλο CRIME του Zabihollah Rezaee (2002)⁴⁷. Πέντε είναι οι βασικοί παράγοντες που σύμφωνα με τον Rezaee εξηγούν την έννοια της απάτης επί των λογιστικών καταστάσεων. Αν κρατήσουμε μόνο τα αρχικά τους συνοψίζομαι στη συντομογραφία CRIME, (δηλαδή έγκλημα).

Cooks(Μάγειρες)

Στις περισσότερες περιπτώσεις(πάνω από το 80%)⁴⁸ο Διευθύνων Σύμβουλος της

⁴⁷ Zabihollah Rezaee - Financial Statement Fraud_ Prevention and Detection (2002), pp. 46

⁴⁸ COSO Report of Fraudulent Financial Reporting

εταιρίας καθώς και ο επικεφαλής των οικονομικών υπηρεσιών της έχουν τον κυρίαρχο ρόλο στην διάπραξη της απάτης επί των Οικονομικών Καταστάσεων. Σχεδόν όλες οι απάτες στις οικονομικές καταστάσεις συμβαίνουν με τη συμμετοχή, την ενθάρρυνση και την γνώση από υψηλόβαθμα διοικητικά στελέχη καθώς ακόμη και εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών.

Παράλληλα όμως υποστηρίζεται και το γεγονός ότι τις περισσότερες φορές η λογιστική απάτη είναι αποτέλεσμα παραλείψεων, σκόπιμων ή ακούσιων πράξεων που πραγματοποιούνται στο εσωτερικό των εισηγμένων επιχειρήσεων.

Recipes(Συνταγές)

Ο όρος αυτός περιλαμβάνει όλες τις πράξεις που χρησιμοποιούνται για την αλλοίωση των οικονομικών καταστάσεων. Κυμαίνονται από αυτές που εμφανίζονται πιο συχνά, όπως η απάτη επί των εσόδων της επιχείρησης ως και αυτές που εμφανίζονται λιγότερο συχνά, όπως για παράδειγμα η απάτη επί των πληρωτέων λογαριασμών. Η πιο συνηθισμένη «συνταγή» παραποίησης των λογιστικών καταστάσεων είναι αυτή της χειραγώγησης των κερδών (Earnings Management).

Incentives (Κίνητρα)

Ο όρος αυτός αναφέρεται στα κυριότερα κίνητρα που ωθούν τις εταιρίες και τους «μάγαιρες» να διαπράξουν απάτη. Τα κίνητρα οικονομικού επιπέδου είναι η πιο συνηθής κατηγορία, ωστόσο, υπάρχουν και άλλες μορφές κινήτρων - ψυχολογικά, εγωκεντρικά ή ιδεολογικά - που παίζουν και αυτά ρόλο. Πιο συγκεκριμένα, τα κίνητρα οικονομικού επιπέδου αφορούν την οικονομική πίεση που ασκείται στις εισηγμένες επιχειρήσεις προκειμένου αυτές να επιτύχουν τις προβλέψεις στο προσχεδιασμένο χρονοδιάγραμμα, οι οποίες έχουν σχηματιστεί προκειμένου να επιτευχθούν τα όρια του Χρηματιστηρίου. Η κατηγορία των εγωκεντρικών κινήτρων αναφέρεται σε οποιαδήποτε πίεση ασκείται στα άτομα της επιχείρησης προκειμένου με δόλιο τρόπο να ενισχυθεί το προσωπικό τους γόητρο. Παρατηρείται συνήθως σε άτομα που διακρίνονται από επιθετική συμπεριφορά και επιθυμία να κερδίσουν μια θέση μεγαλύτερης εξουσίας μέσα στην επιχείρηση.

Τα ιδεολογικά κίνητρα είναι αυτά που ενθαρρύνουν τα κορυφαία στελέχη της επιχείρησης να σκέφτονται ότι ο τρόπος συμπεριφοράς και ο σκοπός τους είναι ηθικά ανώτερος

Monitoring (Παρακολούθηση)

Ο ρόλος αυτός περιλαμβάνει έναν μηχανισμό ελέγχου ή παρακολούθησης είτε είναι εσωτερικός έλεγχος ή εξωτερικός έλεγχος, που θα εντοπίσει την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων της επιχείρησης.

End Results (Αποτελέσματα)

Ο όρος αυτός αναφέρεται στα αποτελέσματα των επιπτώσεων που έχει η παραποίηση των οικονομικών στοιχείων της επιχείρησης για τα υψηλόβαθμα στελέχη που εμπλέκονται με το «μαγείρεμα των λογιστικών βιβλίων».

Κάποιες από αυτές τις συνέπειες όπως αναφέρει ο Rezaee είναι:

- Να χάσουν την αποζημίωση τους
- Τους ασκείται πίεση με σκοπό να υποβάλλουν την παραίτηση τους ή απολύονται
- Διαγράφονται από τους καταλόγους της εκάστοτε Επιτροπής Ασφαλείας και δεν μπορούν να εργαστούν ξανά ως διευθυντές ή και ως υπάλληλοι εισηγμένων επιχειρήσεων
- Τιμωρούνται με πρόστιμα ή φυλάκιση

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2

Μοντέλο Crime

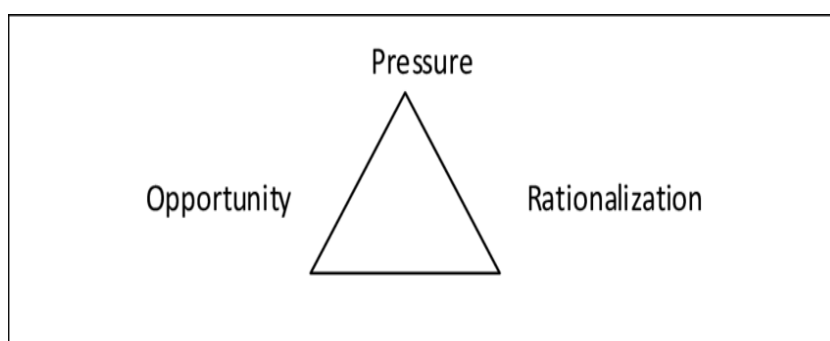

Διάγραμμα 4.2: Μοντέλο (CRIME), (Rezaee, 2002)

Το Τρίγωνο της Απάτης

Οι άνθρωποι που παραποιούν τους λογαριασμούς και τις οικονομικές καταστάσεις το κάνουν για πολλούς λόγους. Η κατανόηση της διαδικασίας που οδηγεί στην ύπαρξη αυτών των απατών γίνεται με *Το Τρίγωνο της Απάτης (Fraud Triangle)*.

Το Τρίγωνο της Απάτης (Cressey 1980)⁴⁹ είναι ένα μοντέλο που εξηγεί τους τρεις παράγοντες, που όταν συνυπάρχουν χρονικά, οδηγούν στη διάπραξη απάτης.

Διάγραμμα 4.3 Το Τρίγωνο της Απάτης,(Rezaee)

Πίεση: Η ανάγκη που ενθαρρύνει το ενδιαφέρον για εξαπάτηση.

Μερικά παραδείγματα κινήτρων που ασκούν πίεση για απάτη είναι:

- Μείωση πωλήσεων και κερδών
- Πληρωμή λιγότερων φόρων
- Τα καλύτερα νούμερα που θέλει να έχει μια εταιρία που θα πωληθεί ή θα εισαχθεί στο χρηματιστήριο

Ευκαιρία: Μια κατάσταση που επιτρέπει την εξαπάτηση, με χαμηλό επίπεδο κινδύνου. Η ύπαρξη ευκαιριών διευκολύνει την εμφάνιση απάτης. Στην Αγγλία λένε πως «Καταβάθος είμαστε όλοι κλέφτες» που σημαίνει ότι όταν υπάρχει κάποια ευκαιρία, ακόμη και εκείνος που δεν έχει πρόθεση να εξαπατήσει, ίσως το κάνει.

⁴⁹ Cressey, D. (1980), 'Encyclopedia of Criminological Theory'

Παραδείγματα εταιριών που παρέχουν ευκαιρίες για απάτη είναι:

- Μια εταιρεία με κακό σύστημα ελέγχου
- Μη ελεγμένη εταιρεία ή με ανεπαρκή ελεγκτή
- Μια εταιρεία με προβλήματα εταιρικής διακυβέρνησης

Εκλογίκευση: Το νοητικό πλαίσιο που δικαιολογεί ένα άτομο που διαπράττει απάτη. Οι περισσότερες απάτες διαπράττονται από κανονικούς ανθρώπους που δεν θεωρούν τους εαυτούς τους εγκληματίες. Πιστεύουν ότι διαπράττουν απάτη επειδή έχουν δικαιολογημένη αιτία. Η εκλογίκευση εξηγεί γιατί πολλοί άνθρωποι που διαπράττουν απάτη αισθάνονται καλά με τον εαυτό τους και δεν μετανιώνουν για την κακή τους συμπεριφορά.

Παραδείγματα γεγονότων που θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν την συμπεριφορά που σπρώχνει προς την απάτη:

- Μια εταιρεία που χρειάζεται δάνειο και εξαπατά για να αποφύγει την απόλυση εργαζομένων ή κλείσιμο
- Ένα στέλεχος που διαπράττει απάτη επειδή έχει ένα αίσθημα υπεροχής που τον κάνει να πιστεύει ότι οι κανόνες της εταιρίας δεν ισχύουν για αυτόν
- Ένας υπάλληλος που κλέβει για να αντισταθμίσει τους χαμηλούς μισθούς του, τους οποίους θεωρεί άδικους
- Ένας υπάλληλος που κλέβει γιατί βλέπει ότι και η διοίκηση διαπράττει απάτη.

Έτσι, σύμφωνα με το Τρίγωνο της Απάτης, η απάτη διαπράττεται όταν υπάρχει ένα κίνητρο για αυτό, υπάρχει η ευκαιρία και θεωρείται να είναι μια αιτιολογημένη ενέργεια.

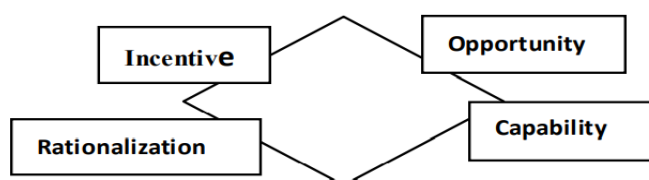
Οι εξωτερικοί ελεγκτές καλούνται όλο και περισσότερο να παίξουν έναν σημαντικό ρόλο βοηθώντας τους οργανισμούς να αποτρέψουν και να εντοπίσουν την απάτη.

Το Τρίγωνο της Απάτης έχει αποτελέσει τόσο για το ελεγκτικό επάγγελμα και τους Ορκωτούς Λογιστές, όσο και για τους Εγκληματολόγους Λογιστές ένα αποτελεσματικό εργαλείο ανίχνευσης και διαχείρισης περιπτώσεων απάτης και έναν αποτελεσματικό τρόπο προκειμένου να καταστεί κατανοητός ο λόγος ή οι λόγοι και οι αιτίες που οδήγησαν το πρόσωπο ή τα πρόσωπα να πράξουν κάποιο είδος απάτης. Το

τρίπτυχο αυτός έχει υιοθετηθεί και επίσημα από το ελεγκτικό επάγγελμα ως μέρος του Ελεγκτικού Προτύπου 99 (S.A.S 99).⁵⁰

Το Διαμάντι της Απάτης

Το 2004, οι Wolfe και Hermanson⁵¹ παρουσίασαν το Διαμάντι της Απάτης, όπου παρουσίασαν μια ακόμη πλευρά η οποία επεκτείνει το Τρίγωνο της Απάτης και είναι «οι δυνατότητες του απατεώνα».

Διάγραμμα 4.4 Το Διαμάντι της Απάτης (Rezaee)

Πίστευαν, ότι πολλές απάτες δεν θα είχαν συμβεί χωρίς το κατάλληλο άτομο με τις σωστές δυνατότητες να εφαρμόζει τις λεπτομέρειες για την απάτη. Υποστήριζαν ότι, αν και η αντιληπτή πίεση μπορεί να συνυπάρχει με μια ευκαιρία και την εκλογίκευση, είναι απίθανο να συμβεί απάτη, εκτός αν υπάρχει και το τέταρτο στοιχείο, η ικανότητα.

Οι Wolfe και Hermanson πρότειναν τέσσερα χαρακτηριστικά για την διάπραξη απάτης.

- 1 Ικανότητα: Η κατοχή των απαραίτητων χαρακτηριστικών ή δεξιοτήτων για το άτομο να διαπράξει απάτη. Εκεί ο απατεώνας αναγνώρισε τη συγκεκριμένη ευκαιρία απάτης και την ικανότητα να την κάνει πραγματικότητα. Η θέση, η ευφυΐα, το εγώ, ο εξαναγκασμός, η εξαπάτηση και το άγχος, είναι τα υποστηρικτικά στοιχεία της ικανότητας (Wolfe και Hermanson 2004).

⁵⁰ Wolfe & Hermanson, (2004) The Fraud Diamond: Considering the Four Elements of Fraud

⁵¹ Wolfe & Hermanson, (2004) The Fraud Diamond: Considering the Four Elements of Fraud

- 2 Θέση εντός του οργανισμού: ο αρχικός παράγοντας που επιτρέπει στον «απατεώνα» να διαπράξει απάτη. Οι Wolfe και Hermanson (2004) δηλώνουν ότι η θέση και ο ρόλος που ανήκει στον εργαζόμενο μπορεί να τελειοποιήσει τον τρόπο του για να παραβιάσει την οργανωτική εμπιστοσύνη. Αναφέρουν επίσης ότι πολλοί οργανισμοί δεν εφαρμόζουν επαρκείς ελέγχους έτσι ώστε να μετριάσουν τις δυνατότητες του Διευθύνοντος Συμβούλου τους να επηρεάζει και να διαιωνίζει απάτες.
- 3 Ευφυΐα και Δημιουργικότητα: Ο απατεώνας είναι κάποιος που κατανοεί και είναι ικανός να εκμεταλλευτεί τις αδυναμίες του εσωτερικού ελέγχου και να χρησιμοποιήσει τη θέση του, τη λειτουργία ή εξουσιοδοτημένη πρόσβαση του στο μέγιστο (Abdullahi και Mansor, 2015β). Έξυπνοι, έμπειροι, δημιουργικοί άνθρωποι με κατανόηση των ελέγχων και των τρωτών σημείων του, είναι υπεύθυνοι για τις μεγαλύτερες απάτες του σήμερα. Ο απατεώνας έχει ισχυρό εγώ και μεγάλη εμπιστοσύνη ότι δεν θα εντοπιστεί ή πιστεύει ότι θα μπορούσε εύκολα να βγάλει τον εαυτό του από τη δύσκολη θέση αν πιαστεί.
- 4 Εξαναγκασμός, εξαπάτηση και άγχος: Ένας επιτυχημένος απατεώνας μπορεί να εξαναγκάσει άλλους να διαπράξουν ή να αποκρύψουν απάτη Rudewicz(2011)⁵².
Σύμφωνα με τους Wolfe and Hermanson (2004) ένας επιτυχημένος απατεώνας πρέπει να ψεύδεται αποτελεσματικά και με συνέπεια και να διαχειρίζεται το άγχος.

7.9 Αποτυχία Ελέγχου

Οι ελεγκτές εκφράζουν τις απόψεις τους σχετικά με την ακρίβεια των οικονομικών δεδομένων που παρέχονται από τους οργανισμούς. Αποτελούν βασικό κομμάτι για την επίτευξη υψηλού επιπέδου διαφάνειας και αξιοπιστίας, αλλά πρέπει να γίνεται σαφές τι αναμένεται από έναν έλεγχο λογαριασμών. Όπως έχει δηλώσει η Faura(2016): Ο στόχος ενός ελέγχου είναι να αυξηθεί ο βαθμός εμπιστοσύνης του χρήστη για τις

⁵² Frank Rudewicz (2011), The Fraud Diamond: Use of Investigative Due Diligence to Identify the “Capability Element of Fraud”, pp. 2

οικονομικές καταστάσεις, εκφράζοντας γνώμη σχετικά με το κατά πόσο οι οικονομικές αυτές καταστάσεις έχουν καταρτιστεί, από κάθε ουσιώδη πλευρά, σύμφωνα με το ισχύον πλαίσιο χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Για να σχηματίσει αυτή τη γνώμη, ο ελεγκτής πρέπει να έχει εύλογη βεβαιότητα ότι οι οικονομικές καταστάσεις στο σύνολο τους δεν περιέχουν ουσιώδεις ανακρίβειες λόγω απάτης ή σφάλματος. Η εύλογη βεβαιότητα απαιτεί τη συγκέντρωση επαρκών ελεγκτικών τεκμηρίων έτσι ώστε να μειωθεί ο ελεγκτικός κίνδυνος σε ένα αποδεκτά χαμηλό επίπεδο, αλλά σε καμία περίπτωση δεν υπάρχει η απόλυτη βεβαιότητα. Η Διοίκηση και οι υπεύθυνοι του οργανισμού είναι εκείνοι που είναι υπεύθυνοι για την πρόληψη και τον εντοπισμό της απάτης.

Επομένως, η ανακάλυψη απάτης δεν είναι ο κύριος στόχος της ελεγκτικής εργασίας και του ελεγκτή, ανεξάρτητα από το αν οι απάτες ανακαλύπτονται κυρίως κατά τη διαδικασία του ελέγχου.

Όμως, οι χρήστες έχουν συνήθως διαφορετική αντίληψη και όταν ένα λογιστικό σκάνδαλο έρχεται στην επιφάνεια πολλοί είναι αυτοί που αναρωτιούνται που ήταν οι ελεγκτές. Αυτό το ερώτημα προκύπτει από αυτό που είναι γνωστό ως *χάσμα προσδοκιών*.

Το χάσμα οφείλεται στο γεγονός ότι αυτό που περιμένουν οι χρήστες, από τους λογιστές και τους ελεγκτές, δεν είναι το ίδιο με αυτό που σκοπεύουν να προσφέρουν (λογιστής και ελεγκτές). (García Benau 2016)

Οι χρήστες λοιπόν, αναμένουν ότι οι ετήσιες οικονομικές καταστάσεις θα είναι ενημερωμένες σωστά και αντιπροσωπευτικές της κατάστασης της εταιρείας, προκειμένου να είναι σε θέση να λαμβάνουν τις κατάλληλες αποφάσεις. Έτσι, αναμένουν ότι τα περιουσιακά στοιχεία θα αποτιμώνται σε τιμές παρόμοιες με αυτές της αγοράς. Επιπλέον, θέλουν εάν η εταιρεία αντιμετωπίζει πρόβλημα ή απάτη, ή είναι πιθανόν κάτι τέτοιο να συμβεί στο μέλλον, οι ελεγκτές να τους προειδοποιήσουν πολύ νωρίτερα. Από την άλλη πλευρά, οι ελεγκτές, παρουσιάζουν πληροφορίες που πρέπει να αντικατοπτρίζουν την πραγματική εικόνα της οικονομικής κατάστασης της εταιρείας. Με την πραγματική εικόνα, οι ελεγκτές δεν αντικατοπτρίζουν την πραγματικότητα, αλλά αυτήν που προκύπτει από την εφαρμογή των λογιστικών προτύπων, ακόμη και αν παρεκκλίνουν από αυτή.

Είναι πιθανό ότι τα επόμενα χρόνια το χάσμα προσδοκιών θα μικρύνει, δεδομένου ότι οι πρόσφατες αλλαγές στις εκθέσεις ελέγχου διευκρινίζουν περαιτέρω την ευθύνη σχετικά με τη λογιστική απάτη.

Οι ελεγκτές βρίσκονται σήμερα σε ένα σταυροδρόμι σχετικά με τον τρόπο ενσωμάτωσης του εντοπισμού της απάτης στα σχέδια ελέγχου τους. Ο νόμος Sarbanes - Oxley, οι ρυθμιστικές αρχές του Συμβουλίου Λογιστικής Εποπτείας Δημόσιων Επιχειρήσεων (PCAOB) και τα επαγγελματικά πρότυπα ελέγχου απαιτούν από τους ελεγκτές να δώσουν μεγαλύτερη προσοχή στην ενσωμάτωση του εντοπισμού απάτης στο σχέδιο ελέγχου τους. Τα διοικητικά συμβούλια, η διοίκηση και το κοινό των εταιρειών ρωτούν γιατί συμβαίνει και γιατί δεν ανιχνεύεται η απάτη στα επιχειρηματικά συστήματα. Οι ελεγκτές αναρωτιούνται πως γίνεται να εντοπιστεί η απάτη όταν δεν υπάρχει καμία προϋπόθεση ή ισχυρισμός για απάτη.

Παραδοσιακά, το ελεγκτικό επάγγελμα είχε δύο θεμελιώδεις τρόπους για να ασχοληθεί με το ζήτημα της απάτης:

- 1 Αναζήτηση απάτης χρησιμοποιώντας μια παθητική προσέγγιση δοκιμής εσωτερικών ελέγχων. Η προσέγγιση βασίζεται στο ότι οι ελεγκτές βλέπουν τις κόκκινες σημαίες της απάτης. Αν και λίγα προγράμματα ελέγχου ενσωματώνουν συγκεκριμένες κόκκινες σημαίες, η υπόθεση είναι ότι η επαγγελματική πείρα θα παρέχει στους ελεγκτές τις δεξιότητες να παρατηρούν τις κόκκινες σημαίες.
- 2 Αντίδραση για ισχυρισμούς σχετικά με την απάτη.

Ιστορικά, το επάγγελμα βασιζόταν στην αξιολόγηση της επάρκειας και της αποτελεσματικότητας των εσωτερικών ελέγχων για τον εντοπισμό και την αποτροπή της απάτης. Οι ελεγκτές θα αξιολογούσαν πρώτα το σύστημα εσωτερικών ελέγχων. Εάν οι εσωτερικοί έλεγχοι κριθούν επαρκείς, οι ελεγκτές θα ελέγξουν τους εν λόγω ελέγχους για να διασφαλίσουν ότι λειτουργούν όπως προβλέπεται από την Διοίκηση. Η δοκιμή των εσωτερικών ελέγχων βασίστηκε στον δοκιμαστικό έλεγχο τυχαίου, αμερόληπτου δείγματος συναλλαγών στην επιχείρηση. Συμβατικά, τα πρότυπα ελέγχου όριζαν ότι οι ελεγκτές θα πρέπει να επαγρυπνούν για τις κόκκινες σημαίες απάτης κατά τη διεξαγωγή ενός ελέγχου. Η μία μελέτη μετά την άλλη δείχνει ότι η έλλειψη επαγγελματικού σκεπτικισμού είναι μια κύρια αιτία για την αποτυχία του ελέγχου στον εντοπισμό απάτης.

Κατά μία έννοια, η αναζήτηση απάτης φαίνεται να αποτελεί μεγάλη ευθύνη. Ωστόσο, η απάτη στην απλούστερη μορφή της θα πρέπει να είναι εύκολο να βρεθεί. Ο έλεγχος απάτης είναι μια προληπτική προσέγγιση ελέγχου που έχει σχεδιαστεί για

να ανταποκρίνεται στον κίνδυνο απάτης. Ουσιαστικά, η προσέγγιση ελέγχου απάτης απαιτεί από τους ελεγκτές να απαντήσουν σε αυτά τα ερωτήματα:

- Ποιος διαπράττει απάτη και πως;
- Τι είδους απάτη ψάχνουμε;
- Πρέπει η απάτη να θεωρείται εγγενής κίνδυνος;
- Ποια είναι η σχέση μεταξύ εσωτερικών ελέγχων και ευκαιρίας για απάτη;
- Πως αποκρύπτεται η απάτη;
- Πώς μπορούμε να ενσωματώσουμε τη θεωρία της απάτης στην ελεγκτική προσέγγιση;
- Ποιοι είναι οι τρόποι με τους οποίους μπορεί να χρησιμοποιηθεί ο έλεγχος απάτης για τον εντοπισμό απάτης;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΣΤΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΑΠΑΤΗ

Ο έλεγχος είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με την απάτη.

8.1 Ο Ρόλος του Εσωτερικού Ελεγκτή στην Απάτη

Αναγνωρίζοντας τον ρόλο του εσωτερικού ελεγκτή στην επιχείρηση, ό,τι ουσιαστικά μπορεί να επιβεβαιώσει με ασφάλεια εάν οι στόχοι που έχουν οριστεί επιτυγχάνονται σε αποτελεσματικά, συνεχίζει να “αποτελεί πρόκληση για τον εσωτερικό ελεγκτή να δώσει την ίση προσοχή που αξίζει στην απάτη, επιτυγχάνοντας παράλληλα το συνολικό φάσμα των υπηρεσιών εσωτερικού ελέγχου.” (Brink και Witt,1982) Η σημασία του ρόλου και της ευθύνης των εσωτερικών ελεγκτών για την πρόληψη, τον εντοπισμό, τη διερεύνηση και την αναφορά της απάτης, όπως υποδεικνύεται στη Δήλωση για το Πρότυπο Εσωτερικού Ελέγχου (SIAS) Νο. 3 – Αποτροπή, Ανίχνευση και Αναφορά Απάτης, που δημοσιεύτηκε από το Συμβούλιο Προτύπων Εσωτερικού Ελέγχου, το ανώτερο τεχνικό όργανο του Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών (IIA), αποκτά πρόσθετο νόημα με την εισαγωγή τόσο του SAS Νο. 82 όσο και του τμήματος 10Α. (Ratliff et al. 1996).

Το SIAS Νο. 3 δείχνει σαφώς ότι η αποτροπή της απάτης είναι ευθύνη της διοίκησης, αλλά είναι αποδεδειγμένο ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι υπεύθυνοι για τον προσδιορισμό της επάρκειας και της αποτελεσματικότητας των ενεργειών της διοίκησης. Η ευθύνη αυτή είναι θεμελιώδης για την εξέταση και την αξιολόγηση των εσωτερικών ελέγχων μιας οικονομικής οντότητας. Ο σκοπός του εσωτερικού ελέγχου είναι πολύ ευρύτερος από την απλή πρόληψη της απάτης, αλλά αυτός είναι σίγουρα ένας από τους σκοπούς των εσωτερικών ελέγχων (Flesher, 1996).

Όσον αφορά την απάτη, ο εσωτερικός ελεγκτής πρέπει να προβαίνει στις παρακάτω ενέργειες:

- Αξιολόγηση του περιβάλλοντος ελέγχου.
- Εντοπισμός δεικτών ή ενδείξεων απάτης.
- Εντοπισμός αδυναμιών που ενδέχεται να αποτρέψουν απάτη που θα συμβεί.

- Να συνιστά έρευνες κατά περίπτωση.
- Επικοινωνία με τη διοίκηση σχετικά με περιστατικά απάτης.
- Παροχή συνδρομής στη δίωξη των δραστών απάτης (Ratliff et al., 1996).

Αυτές οι διάφορες ευθύνες υπαγορεύουν ότι ο εσωτερικός ελεγκτής αξιολογεί τους υπαλλήλους ενός οργανισμού. Είναι προφανές ότι όλες οι απάτες έχουν τον κοινό παρονομαστή του "δράστη" ή του προσώπου που διαπράττει την απάτη. Όσο περισσότερα μπορούν να μάθουν για τη φύση των δραστών, τόσο καλύτερα ο εσωτερικός ελεγκτής μπορεί να εκπληρώσει το ρόλο του.

Η αυξημένη προσοχή των ελεγκτών στην πρόληψη της απάτης μπορεί να συμβάλει στην αποτροπή ορισμένων υπαλλήλων να εμπλακούν σε δόλιες δραστηριότητες. Οι εσωτερικοί ελεγκτές σε συνεργασία με την διοίκηση θα πρέπει να επικεντρώνονται στο πως να προλάβουν την απάτη και να θεωρούν την διάπραξη απάτης πιθανή και όχι να δρουν αφού συμβεί. Η υιοθέτηση προληπτικής στάσης αυξάνει την αντίληψη των εργαζομένων για πιθανότητα αντίληψης. Εκτός από την επίγνωση των κοινών τύπων και ενδείξεων απάτης, οι εσωτερικοί ελεγκτές μπορούν να λάβουν ορισμένα μέτρα για την καταπολέμηση της απάτης όπως τα παρακάτω:

Αύξηση της χρήσης αναλυτικής ανασκόπησης

Η απάτη μπορεί να επηρεάσει τις τάσεις και τους δείκτες των οικονομικών καταστάσεων. Οι λογαριασμοί που χειραγωγούνται για να αποκρύψουν μια απάτη ενδέχεται να εκδηλώσουν ασυνήθιστες σχέσεις με άλλους λογαριασμούς που δεν έχουν παραποιηθεί. Η οικονομική ανάλυση του εσωτερικού ελεγκτή μπορεί να δείξει σχέσεις που υπάρχουν εκεί που δεν ήταν αναμενόμενες ή σχέσεις που δεν θα έπρεπε. Για να έχει μια πλήρη εικόνα των οικονομικών επιπτώσεων λόγω απάτης, ο εσωτερικός ελεγκτής ίσως χρειαστεί να αναλύσει δεδομένα πολλών ετών και με διαφορετικές τεχνικές. Υπάρχουν διάφορα είδη αναλυτικής ανασκόπησης που μπορεί να χρησιμοποιήσει ο εσωτερικός ελεγκτής όπως η ανάλυση τάσεων, η ανάλυση αναλογιών, η σύγκριση προϋπολογισμών και η ανασκόπηση των εγγραφών του γενικού καθολικού και των ημερολογιακών εγγραφών.

Αναθεώρηση Συμβάσεων

Η εξέταση των επιχειρηματικών συμβάσεων και συμφωνιών μπορεί να αποκαλύψει σημάδια πιθανής απάτης στις συμβάσεις, όπως μίζες, δωροδοκίες ή σύγκρουση συμφερόντων από το προσωπικό της εταιρείας. Η απάτη με σύμβαση μπορεί να συμβεί όταν ένας εμπορικός προμηθευτής εκμεταλλεύεται με δόλο μια σύμβαση για να αποκομίσει παράνομα κέρδη. Η απάτη βάσει σύμβασης μπορεί να περιλαμβάνει συνωμοσία μεταξύ του προσωπικού της οντότητας και ενός εμπορικού προμηθευτή ή συνωμοσία μεταξύ δύο ή περισσότερων προμηθευτών. Αυτός ο τύπος απάτης μπορεί να εντοπιστεί αναλύοντας πόσο συχνά λαμβάνει προσφορές, το ύψος των προσφορών και η συνεχής ανάθεση προσφοράς μόνο σε έναν προμηθευτή.

Διεξαγωγή Ανάλυσης Απειλών

Θα πρέπει να διεξάγεται ανάλυση απειλών που διερευνά την έκθεση της οντότητας σε απάτη. Περιλαμβάνει μια εκτίμηση των περιουσιακών στοιχείων και τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να υπεξαιρευθούν. Η ανάλυση απειλών μπορεί να συμβάλει στην καθοδήγηση ενός σχεδίου εσωτερικού ελέγχου και, ειδικότερα, στην ανάδειξη των πλέον ευάλωτων περιουσιακών στοιχείων. Η ανάλυση θεωρείται ως ένα προληπτικό βήμα για την πρόληψη και τον εντοπισμό της απάτης. Η εξέταση κάθε κατηγορίας περιουσιακών στοιχείων βοηθά τον εσωτερικό ελεγκτή να δει τι βλέπει εκείνος που σκέφτεται να διαπράξει απάτη. Στη συνέχεια, θα πρέπει να ληφθούν μέτρα για την εξάλειψη, την ελαχιστοποίηση ή τουλάχιστον τον έλεγχο των εκθέσεων.

Δημιουργία και διατήρηση πολιτικής απάτης

Το ACFE συνιστά σε κάθε επιχείρηση, να θεσπίσει και να διατηρήσει μια πολιτική απάτης που θα λειτουργεί ως εγχειρίδιο για τους εργαζόμενους (ACFE, 1995). Ένας εταιρικός κώδικας δεοντολογίας ή πολιτική δεοντολογίας που θα πρέπει να είναι ανεξάρτητος και διαφορετικός από μια πολιτική εταιρικής απάτης. Οι εργαζόμενοι θα πρέπει να ενημερώνονται πλήρως για αυτήν την πολιτική απάτης και κάθε εργαζόμενος θα πρέπει να υπογράψει μια γραπτή δήλωση ότι έχει διαβάσει και κατανοήσει την πολιτική.

Δημιουργία ανοιχτής τηλεφωνικής γραμμής απάτης

Η ανοικτή τηλεφωνική γραμμή για την απάτη των εργαζομένων είναι το πιο αποδοτικό από άποψη κόστους μέσο για τον εντοπισμό της επαγγελματικής απάτης και

κατάχρησης (ACFE, 1996). Μια τηλεφωνική γραμμή είναι απλώς ένας ειδικός αριθμός τηλεφώνου που μπορεί να καλέσει ένα άτομο και να δώσει μια ανώνυμη συμβουλή σχετικά με τη διάπραξη απάτης. Οι έντιμοι υπάλληλοι συχνά παρατηρούν την εμφάνιση ή τη διάπραξη απάτης, αλλά δεν έχουν τρόπο να την αναφέρουν ανώνυμα. Η ανοικτή τηλεφωνική γραμμή δεν είναι μόνο ένα αποτελεσματικό εργαλείο ανίχνευσης, αλλά ενισχύει και την αποτροπή. Οι πιθανοί δράστες πιθανότατα θα έχουν δευτερες σκέψεις όταν εξετάζουν τους κινδύνους σύλληψης.

Επιβολή υποχρεωτικών διακοπών και εναλλαγή καθηκόντων

Δύο μέτρα που μπορούν να ληφθούν από τους εσωτερικούς ελεγκτές για την ενίσχυση του εσωτερικού ελέγχου είναι η επιβολή υποχρεωτικών διακοπών και η περιοδική εναλλαγή θέσεων εργασίας. Με την επιβολή διακοπών, οι υπάλληλοι αναγκαστικά απέχουν από τις λειτουργίες της επιχείρησης. Με την εναλλαγή καθηκόντων, οι υπάλληλοι έχουν ελάχιστη ή καθόλου πρόσβαση στα έγγραφα και στα αρχεία δεδομένων τα οποία χρησιμοποιούσαν για να ολοκληρώσουν τα προηγούμενα καθήκοντα. Και οι δύο παραπάνω ενέργειες αποτρέπουν την απάτη και ευνοούν στην αποκάλυψη απάτης.

Αναφορές απασχόλησης εργαζομένων

Ένας εσωτερικός έλεγχος που βοηθά στην πρόληψη της απάτης είναι ο έλεγχος των αναφορών απασχόλησης. Ένα άτομο που έχει διαπράξει είναι πιθανό να αναζητήσει θέση εργασίας σε νέα εταιρία είτε έχει αποκαλυφθεί η απάτη είτε όχι. Είναι απαραίτητος ο έλεγχος του βιογραφικού και η διασταύρωση των αναγραφόμενων, η επικοινωνία με προηγούμενους εργοδότες και η διασταύρωση της επαγγελματικής εμπειρίας.

Προστασία πληροφοριακών συστημάτων

Δεδομένου ότι ένα από τα μεγαλύτερα ανοίγματα που αντιμετωπίζουν οι οργανισμοί είναι η νέα τεχνολογία, οι εσωτερικοί ελεγκτές πρέπει να συμβαδίζουν με τις εξελίξεις του πληροφοριακού συστήματος και να τις κατανοούν. Τα πληροφοριακά συστήματα παρέχουν σημαντικές λειτουργίες και πληροφορίες. Μια σημαντική πρόκληση για τους εσωτερικούς ελεγκτές είναι η εξέταση νέων τεχνολογικών εφαρμογών για θέματα ελέγχου και ασφάλειας. Διάφορες μορφές απάτης μέσω πληροφοριακών συστημάτων

είναι η καταχώρηση παραπλανητικών ή ψεύτικων δεδομένων, η αλλοίωση προγραμμάτων καθώς και η κοπή και κατάχρηση δεδομένων.

Αιφνιδιαστικοί έλεγχοι

Οι αιφνιδιαστικοί έλεγχοι απάτης έχουν τη δυνατότητα να λειτουργήσουν αποτρεπτικά για την απάτη των εργαζομένων. Ιδανικά, αυτοί οι έλεγχοι θα πρέπει να διεξάγονται από έμπειρους εσωτερικούς ελεγκτές καθώς είναι αρκετά απαιτητικοί. Ένας αιφνίδιος έλεγχος δίνει στον δράστη λιγότερο χρόνο για να κρύψουν ή να αλλοιώσουν στοιχεία που τους συνδέουν με την απάτη. Μερικές εταιρίες δεν προχωρούν σε αυτή την πρακτική λόγω δυσaráσκειας ή διαφωνίας των εργαζομένων, είναι όμως επιτακτική η ανάγκη εφαρμογής τέτοιων ελέγχων.

Το περιβάλλον ελέγχου έχει αλλάξει κατά πολύ τα τελευταία χρόνια και οι εσωτερικοί ελεγκτές πρέπει να προσαρμοστούν σε αυτό. Μέσω κατάλληλης εκπαίδευσης, οι εσωτερικοί ελεγκτές μπορούν να αποτρέψουν πολλές από τις απάτες που αντιμετωπίζουν σήμερα οι οργανισμοί.

8.2 Ο Ρόλος του Εξωτερικού Ελεγκτή στην Λογιστική Απάτη

Μέσω των Διεθνών Προτύπων ελέγχου, οι ελεγκτές έχουν την δυνατότητα να εντοπίζουν να αξιολογούν τον κίνδυνο απάτης. Το Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου 240 (ΔΠΕ 240) ασχολείται με τις ευθύνες του ελεγκτή σχετικά με απάτη σε έναν έλεγχο οικονομικών καταστάσεων.

Με βάση το ΔΠΕ 240, Η διοίκηση της εταιρίας ευθύνεται για την πρόληψη και τον εντοπισμό της απάτης ή του σφάλματος. Για την μείωση της πιθανότητας εμφάνισης απάτης ή σφάλματος, απαιτείται να εφαρμόσει συστήματα εσωτερικού ελέγχου, αλλά και κατάλληλα συστήματα λογιστικής παρακολούθησης.

Ακόμη και αν και το πιο πάνω ελεγκτικό πρότυπο ορίζει ρητά ότι ο ελεγκτής (δηλαδή ο εσωτερικός-εξωτερικός) δεν είναι και δεν μπορεί να είναι υπεύθυνος για τη πρόληψη απάτης, παρά ταύτα θεσπίζει αρχές και διατυπώνει εκτιμήσεις για τη θέση του ορκωτού ελεγκτή σε σχέση με την απάτη (Σπάθης Χ. 2002)

Ο ελεγκτής που διενεργεί έλεγχο σύμφωνα με τα ΔΠΕ έχει την ευθύνη απόκτησης εύλογης διασφάλισης ότι οι οικονομικές καταστάσεις λαμβανόμενες ως

σύνολο είναι απαλλαγμένες από ουσιώδες σφάλμα, είτε οφείλεται σε απάτη είτε σε λάθος. Λόγω των ενδογενών περιορισμών ενός ελέγχου, υπάρχει ο αναπόφευκτος κίνδυνος ότι ορισμένα ουσιώδη σφάλματα των οικονομικών καταστάσεων μπορεί να μην εντοπισθούν, παρότι ο έλεγχος είναι σωστά σχεδιασμένος και έχει διενεργηθεί σύμφωνα με τα ΔΠΕ.

Συγκεκριμένα η ευθύνη του ελεγκτή με βάση το Δ.Ε.Π. 240 όσον αφορά την ανίχνευση της απάτης είναι η εξής (Gay et al. 1997):

Κατά το σχεδιασμό του ελέγχου, ο ελεγκτής πρέπει να εκτιμά τον κίνδυνο ότι απάτη και σφάλμα μπορεί να συνεπάγονται ανακρίβειες για τις οικονομικές καταστάσεις και πρέπει να ζητά από τη Διοίκηση να μάθει για τυχόν απάτη ή σημαντικό σφάλμα που αποκαλύφθηκε.

Κατά τη διαδικασία του ελέγχου της οικονομικής μονάδας και του περιβάλλοντός της, να υποβάλει ερωτήματα προς τη διοίκηση σχετικά με την εκτίμησή της για τον κίνδυνο ύπαρξης λαθών στις οικονομικές καταστάσεις, αλλά και ποιες διαδικασίες θα πρέπει να ακολουθηθούν για τον εντοπισμό των κινδύνων αυτών

Να ενημερώνεται από την διοίκηση σχετικά με την αποδοτική λειτουργία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, ώστε να εξακριβώσει εάν έχει γνώση φαινομένων απάτης μέσα στην επιχείρηση.

Να διατηρεί στάση «επαγγελματικού σκεπτικισμού» σε όλη τη διάρκεια του ελέγχου, αναγνωρίζοντας την πιθανότητα ότι θα μπορούσε να υπάρξει ουσιώδες σφάλμα λόγω απάτης, παρά την προηγούμενη εμπειρία του ελεγκτή για την ειλικρίνεια και την ακεραιότητα της διοίκησης της επιχείρησης και εκείνων που είναι επιφορτισμένοι με την διακυβέρνηση. Εάν οι συνθήκες που εντοπίστηκαν κατά τη διάρκεια του ελέγχου κάνουν τον ελεγκτή να πιστεύει ότι ένα έγγραφο μπορεί να μην είναι αυθεντικό, ή ότι οι όροι σε ένα έγγραφο έχουν τροποποιηθεί αλλά δεν έχουν γνωστοποιηθεί στον ελεγκτή, ο ελεγκτής πρέπει να ερευνήσει περαιτέρω το γεγονός αυτό.

Εάν εντοπίσει απάτη που έγινε από τη Διοίκηση αλλά και τους υπαλλήλους της εταιρίας που έχουν σημαντικό ρόλο στον εσωτερικό έλεγχο, να κοινοποιήσει τα στοιχεία των προσώπων που είναι επιφορτισμένα με την εταιρική διακυβέρνηση της οικονομικής μονάδας το συντομότερο δυνατό.

Όταν εντοπίσει μια ανακρίβεια επί των οικονομικών στοιχείων της επιχείρησης να εξετάσει αν αυτή είναι ένδειξη απάτης, καθώς και τις επιπτώσεις της.

Να λάβει έγγραφες διαβεβαιώσεις από τη Διοίκηση, η οποία να αναγνωρίζει την ευθύνη της για εξασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας δικλείδων ασφαλείας του υφιστάμενου συστήματος εσωτερικού ελέγχου που να στοχεύουν στην παρεμπόδιση της εμφάνισης απάτης ή λάθους.

8.3 Παράγοντες Κινδύνου στην Λογιστική Απάτη

Σύμφωνα με το Αμερικανικό Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών (American Institute of Certified Public Accountants – A.I.C.P.A.) και σύμφωνα με το αμερικάνικο ελεγκτικό πρότυπο SAS 82 (Statement on Auditing Standards) (παράγραφοι 16-17), ένας ελεγκτής προκειμένου να εκτελέσει έναν αποτελεσματικό έλεγχο θα πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίζει τους παράγοντες εκείνους που υποκρύπτουν μεγάλο κίνδυνο, αλλά και να εντοπίσει πιθανά προειδοποιητικά σημεία στα οποία και θα πρέπει να δώσει αυξημένη βαρύτητα. (Messier W., Glover S., Prawitt D. 2008):

1. Χαρακτηριστικά της Διοίκησης

Περιέχουν όλες τις διαδικασίες σύνταξης και δημοσιοποίησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, αναφέρονται στην καλή επικοινωνία και συνεργασία ανάμεσα στην διοίκηση της επιχείρησης και στους εκάστοτε εξωτερικούς ελεγκτές, και τέλος περιλαμβάνουν τις πιέσεις, την κουλτούρα, τις διοικητικές ικανότητες και διαθέσεις απέναντι στον εσωτερικό έλεγχο της οικονομικής μονάδας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα κινδύνου στην συγκεκριμένη κατηγορία είναι η πίεση που ασκεί η διοίκηση με σκοπό να παρουσιάσει στους μετόχους της επιχείρησης αυξημένα κέρδη τα οποία όμως συνήθως δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.

2. Συνθήκες Κλάδου

Περιλαμβάνουν το οικονομικό περιβάλλον όπου δραστηριοποιείται η διοίκηση της επιχείρησης, καθώς και νέες θεσμικές απαιτήσεις στη φορολογία ή στους λογιστικούς κανόνες. Παράδειγμα μπορεί να αποτελέσει η πρόσφατη αλλαγή ως προς την τήρηση των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων (Δ.Λ.Π) με αποτέλεσμα την μεταβολή των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

3.Λειτουργικά Χαρακτηριστικά

Περιλαμβάνουν την φύση και την πολυπλοκότητα των συναλλαγών της επιχείρησης με άλλες επιχειρήσεις, την χρηματοοικονομική της κατάσταση και την κερδοφορία της. Παράδειγμα αποτελεί η πίεση που ασκεί η επιχείρηση προκειμένου να αντλήσει περισσότερα κεφάλαια έτσι ώστε να μπορέσει να διατηρήσει την χρηματοοικονομική της θέση.

Ο κίνδυνος που υπάρχει οι ελεγκτές να μην εντοπίσουν παραποιήσεις λογιστικών καταστάσεων, είναι υπαρκτός πάντα κατά τη διάρκεια του ελέγχου. Ο κίνδυνος αυτός γνωστός και ως επιχειρηματικός κίνδυνος μπορεί να αναλυθεί σε τρεις συνιστώσες κινδύνου (Messier et al. 2008)

- Τον εγγενή κίνδυνο (inherent risk). Ο κίνδυνος αυτός είναι η πιθανότητα οι οικονομικές καταστάσεις μιας επιχείρησης να περιέχουν ουσιώδη σφάλματα ή παραλήψεις λόγω της φύσης και του είδους των εργασιών της επιχείρησης, με την προϋπόθεση ότι δεν λειτουργεί κανένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου.
- Τον κίνδυνο εσωτερικού ελέγχου (control risk). Είναι ο κίνδυνος εμφάνισης ενός ουσιαστικού σφάλματος στις οικονομικές καταστάσεις ενός οργανισμού, από την αδυναμία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου να εντοπίσει ή να αποτρέψει το σφάλμα αυτό.
- Τον κίνδυνο εντοπισμού ή κίνδυνο ελεγκτικών τεκμηρίων (detection risk). Είναι ο κίνδυνος οι ουσιαστικές ελεγκτικές διαδικασίες τις οποίες πραγματοποιεί ένας ελεγκτής, να μην μπορέσουν να εντοπίσουν σφάλματα και παραλήψεις στις καταστάσεις της οικονομικής μονάδας. Επομένως, ο κίνδυνος εντοπισμού συνδέεται με την αποτελεσματικότητα της ελεγκτικής μεθοδολογίας που ακολουθεί ένας ελεγκτής κατά τη διάρκεια του ελέγχου.

Οι τρεις παραπάνω συνιστώσες μπορούν να μοντελοποιηθούν σε ένα υπόδειγμα ελέγχου που θα έχουν την εξής μορφή (Κάντζος Κ., Χονδράκη Α. 2006):

$$\text{Ελεγκτικός Κίνδυνος} = \text{Εγγενής Κίνδυνος} * \text{Κίνδυνος Εσωτερικού Ελέγχου} * \text{Κίνδυνος Ελεγκτικών Τεκμηρίων}$$

8.4 Κίνητρα Παραποίησης Οικονομικών Καταστάσεων

ΚΙΝΗΤΡΑ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΓΟΡΑΣ

1. Η ΠΙΕΣΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥΣ ΑΝΑΛΥΤΕΣ

Ένα από τα ισχυρά κίνητρα της διοίκησης για να παραποιήσει τα οικονομικά αποτελέσματα της επιχείρησης, είναι η επιθυμία της να πετύχει ή και να ξεπεράσει τις προβλέψεις των χρηματοοικονομικών αναλυτών και τις προσδοκίες συγκεκριμένων ομάδων αναλυτών. Οι αναλυτές λειτουργούν κυρίως προς όφελος των θεσμικών επενδυτών (π.χ. τράπεζες, εταιρείες αμοιβαίων κεφαλαίων), και βασίζονται περισσότερο στην πληροφόρηση που έχουν αυτοί για την εξεταζόμενη κάθε φορά επιχείρηση και στα μοντέλα που δημιουργούν και λιγότερο στις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις. Με τον τρόπο αυτό πιέζουν τις διοικήσεις των επιχειρήσεων ώστε οι οικονομικές τους καταστάσεις να προσεγγίζουν τις εκτιμήσεις των αναλυτών, ώστε να είναι προς το συμφέρον και των δύο και να μην υπάρχουν ιδιαίτερες αποκλίσεις. Ως εκ τούτου η διοίκηση μιας επιχείρησης έχει κίνητρο να παραποιήσει τις οικονομικές της καταστάσεις έτσι ώστε να φαίνεται ότι επιτυγχάνει τα προβλεπόμενα από τους αναλυτές αποτελέσματα, αφού σε αντίθετη περίπτωση η αντίδραση της αγοράς θα είναι αρνητική.

2. Η ΑΝΤΛΗΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ ΑΞΙΩΝ

Μια επιχείρηση θα πρέπει να παρουσιάζει διαχρονικά τάση κερδοφορίας αλλά ταυτόχρονα και βελτιωμένη εικόνα των βασικών οικονομικών της μεγεθών (κύκλος εργασιών, ρευστότητα κ.α.), εφόσον επιθυμεί να αντλήσει κεφάλαια από το Χρηματιστήριο με ευνοϊκούς όρους. Έτσι, όταν πρόκειται να εκδοθούν μετοχές για να διατεθούν στο κοινό, δημιουργείται κίνητρο στη επιχείρηση να παραποιήσει τα οικονομικά της αποτελέσματα ώστε να βελτιώσει τους όρους με τους οποίους θα διατεθούν οι μετοχές της, αποκομίζοντας σημαντικά οφέλη τόσο για τη διοίκηση όσο και για την ίδια την επιχείρηση. Θεωρείται μάλιστα η καλύτερη στιγμή ώστε να αλλοιώσει τα αποτελέσματά της η επιχείρηση, καθώς της δίνεται η ευκαιρία να διαθέσει τις μετοχές της σε υψηλό τίμημα.

3. Ο ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

Πολλές επιχειρήσεις προκειμένου να ισχυροποιήσουν την οικονομική τους θέση στον κλάδο ή να εμποδίσουν ανταγωνιστές να εισέλθουν σε μια αγορά στην οποία δραστηριοποιούνται, καταφεύγουν σε παραποίηση των οικονομικών τους καταστάσεων. Άλλοτε επομένως ωραιοποιούν τα κέρδη τους ώστε να δείχνουν ότι είναι οι ισχυρότερες επιχειρήσεις στον κλάδο που δραστηριοποιούνται, ενώ άλλοτε υποβαθμίζουν τα αποτελέσματά τους προκειμένου να αποθαρρύνουν νέους ανταγωνιστές να εισέλθουν σε μια αγορά, δημιουργώντας την πεποίθηση ότι δεν θα τους προσφέρει έσοδα ή κερδοφορία.

4. Ο ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ ΑΠΟ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΩΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ

Οι επιχειρήσεις στην αναζήτησή τους για ξένα κεφάλαια και δανειοδότηση, πρέπει να έχουν ικανοποιητικά οικονομικά μεγέθη που να βελτιώνουν την πιστοληπτική τους ικανότητα. Επομένως, επιχειρήσεις με αρνητικά αποτελέσματα έχουν κίνητρο να παραποιήσουν τα οικονομικά τους αποτελέσματα προκειμένου να παραπλανήσουν τους πιστωτές, παρουσιάζοντας θετικά οικονομικά στοιχεία και ενισχύοντας με αυτόν τον τρόπο την δανειοληπτική τους ικανότητα.

5. ΟΙ ΣΥΓΧΩΝΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΞΑΓΟΡΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Στις περιπτώσεις των συγχωνεύσεων ή και των εξαγορών διαφόρων επιχειρήσεων, η εφαρμογή πρακτικών παραποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων αποβλέπει κυρίως την αύξηση των αποτελεσμάτων των εμπλεκόμενων οικονομικών μονάδων με σκοπό την απόκτηση περισσότερων μετοχών από την συγχώνευση ή την εξαγορά αντίστοιχα.

6. ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΟΜΑΛΗΣ ΤΑΣΗΣ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Οι επιχειρήσεις κατά κοινή πρακτική προσπαθούν να μειώσουν την αστάθεια των αποτελεσμάτων τους με στόχο να αυξήσουν την τιμή των μετοχών τους. Επειδή τα ιδιαίτερα ασταθή και ευμετάβλητα αποτελέσματα φανερώνουν την ύπαρξη κινδύνου, η τιμή των μετοχών της επιχείρησης ενδέχεται να μειωθεί σε σύγκριση με την τιμή μετοχών άλλων επιχειρήσεων που παρουσιάζουν μεγαλύτερη σταθερότητα στη διαχρονική πορεία των αποτελεσμάτων τους. Συνεπώς, μια επιχείρηση έχει κίνητρο να εφαρμόσει πρακτικές επηρεασμού των οικονομικών αποτελεσμάτων έτσι ώστε να πετύχει μια ομαλοποιημένη εικόνα των αποτελεσμάτων αυτών.

7. Η ΜΕΡΙΣΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

Βασική επιδίωξη της επιχείρησης είναι η ομαλοποίηση των αποτελεσμάτων της, που για την επίτευξή τους απαιτείται είτε η υποβάθμιση είτε ο υπερτονισμός τους ανάλογα

με τις συνθήκες που επικρατούν σε κάθε χρήση έτσι ώστε να διατηρηθεί σταθερό το ποσοστό των κερδών που διατίθεται ως μέρισμα στους μετόχους.

ΚΙΝΗΤΡΑ ΠΟΥ ΠΡΟΕΡΧΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΜΒΑΤΙΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

1. ΔΑΝΕΙΑΚΕΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ

Συνήθως οι δανειακές συμβάσεις περιέχουν όρους οι οποίοι πρέπει να πληρούνται κατά τη διάρκεια αποπληρωμής του δανείου. Σε διαφορετική περίπτωση, η μη επίτευξή τους μπορεί να έχει ως συνέπεια την αύξηση του επιτοκίου δανεισμού ή μπορεί να μειωθεί το διάστημα αποπληρωμής. Με άλλα λόγια δημιουργείται κίνητρο στις επιχειρήσεις των δανειοδοτημένων επιχειρήσεων να παραποιούν τις καταστάσεις τους, ώστε αφενός να εμφανίζουν οικονομικούς δείκτες και αποτελέσματα που ικανοποιούν τους όρους των συμβάσεων και αφετέρου, να θεωρείται ότι η επιχείρηση λειτουργεί εναρμονισμένα με τη συμφωνία που έχει υπογραφεί.

2. ΑΜΟΙΒΕΣ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Οι αμοιβές της διοίκησης συχνά συνδέονται με τις οικονομικές επιδόσεις της επιχείρησης, με σκοπό να ταυτίζονται και να είναι αλληλένδετοι οι στόχοι της διοίκησης με αυτούς των μετόχων. Αποτέλεσμα αυτού του γεγονότος, είναι να δημιουργείται το κίνητρο στη διοίκηση να παραποιεί τις οικονομικές καταστάσεις ώστε να μεγιστοποιεί τις αμοιβές της.

ΚΙΝΗΤΡΑ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

1. Η ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΘΕΣΗΣ ΕΝΟΣ ΜΑΝΑΤΖΕΡ

Κάθε μέλος της ανώτατης διοίκησης μιας επιχείρησης (όπως για παράδειγμα ο μάνατζερ ή ο προϊστάμενος ενός τμήματος), να ενεργεί με τέτοιο τρόπο ώστε να διασφαλίσει τη διατήρηση της θέσης του στην ανώτατη διοίκηση της επιχείρησης. Επομένως, για να πετύχει τον σκοπό αυτό αλλά και για να διατηρήσει την υψηλόβαθμη θέση του, αποτελεί σημαντικό κίνητρο για αυτόν να παραποιήσει τα οικονομικά αποτελέσματα της επιχείρησης προς το καλύτερο, καθώς μια μείωση ή αποτυχία βελτίωσης των οικονομικών μεγεθών μπορεί να οδηγήσει στην αντικατάστασή του.

2. ΠΡΟΑΓΩΓΕΣ ΣΤΗΝ ΙΕΡΑΡΧΙΚΗ ΠΥΡΑΜΙΔΑ

Τα μέλη της ανώτατης διοίκησης καταφεύγουν σε πρακτικές επηρεασμού των αποτελεσμάτων της επιχείρησης, όχι για να διατηρήσουν την θέση την οποία ήδη έχουν, αλλά για να προαχθούν σε κάποια υψηλότερη θέση στην διοικητική ιεραρχία.

ΚΙΝΗΤΡΑ ΠΟΥ ΑΠΟΡΡΕΟΥΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟ

1. ΒΡΑΧΥΠΡΟΘΕΣΜΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ

Ορισμένες επιχειρήσεις αδιαφορούν να προβλέψουν το απώτερο μέλλον τους και εστιάζουν την προσοχή τους κυρίως στο να επιτύχουν τους βραχυπρόθεσμους στόχους τους. Η προσπάθεια αυτή να επιτύχουν τους βραχυπρόθεσμους στόχους κερδοφορίας, τους οδηγεί να υιοθετήσουν πολιτικές που μπορεί να διακινδυνεύσουν τη μακροχρόνια πορεία της οικονομικής μονάδας. Συχνά, για παράδειγμα επιχειρήσεις που προσπαθούν να παρουσιάσουν αυξημένα κέρδη κατά τη διάρκεια της λογιστικής χρήσης κεφαλαιοποιούν τα έξοδά τους (δηλαδή τα παρουσιάζουν στον Ισολογισμό τους σαν έσοδα ενώ στην πραγματικότητα είναι δαπάνες), τα οποία θα έπρεπε να εμφανιστούν στα αποτελέσματα χρήσης.

2. ΜΗ ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΟΙ ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑ ΔΡΑΣΗΣ

Ορισμένες φορές οι επιχειρήσεις θέτουν ανέφικτα σχέδια δράσης και καταρτίζουν μη ρεαλιστικούς προϋπολογισμούς. Αυτό συμβαίνει γιατί προσπαθούν να δώσουν κίνητρο στους διοικούντες να επιτύχουν ακόμη ψηλότερους και φιλόδοξους στόχους. Όταν όμως αυτό δεν είναι εφικτό, διότι λόγω διάφορων συνθηκών (π.χ. οι οικονομικές συνθήκες δεν είναι κατάλληλες για επενδύσεις), υπάρχει ο κίνδυνος τα στελέχη της επιχείρησης να προσπαθήσουν να επηρεάσουν τα οικονομικά αποτελέσματα ώστε να πετύχουν έστω μη ρεαλιστικούς στόχους αποφεύγοντας με αυτόν τον τρόπο πιθανές κυρώσεις.

8.5 Στρατηγικές Πρόληψης και Εντοπισμού της Απάτης

Οι στρατηγικές πρόληψης και εντοπισμού-ανίχνευσης της λογιστικής απάτης, για να είναι αποτελεσματικές πρέπει να περιλαμβάνουν τα εξής (Rezaee Z. 2005):

- Εκτίμηση της ευπάθειας της επιχείρησης απέναντι σε απάτες (fraud vulnerability): η εκτίμηση της ευπάθειας της επιχείρησης απέναντι σε λογιστικές απάτες πρέπει να γίνεται ανά τακτά χρονικά διαστήματα και σε συνεχή βάση. Οι επιχειρήσεις πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις εκτιμήσεις αυτές, καθώς και άλλους τρόπους άμεσης επικοινωνίας που μπορεί να χρησιμοποιηθούν κατά κύριο λόγο από εσωτερικούς (π.χ. εσωτερικοί ελεγκτές) και εξωτερικούς (π.χ. πελάτες, προμηθευτές) χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων για να καταγγείλουν δόλιες ενέργειες. Απαιτείται ακόμη, η σύσταση ενός γραφείου στο οποίο θα υποβάλλονται οι εκθέσεις παραπόνων των εργαζομένων σχετικά με τις υποθέσεις της επιχείρησης, συμπεριλαμβανομένων και των ισχυρισμών για την διενέργεια απάτης.
- Εξέταση (ύποπτης) ικανότητας επικράτησης σε συνθήκες έντονου ανταγωνισμού (Gamesmanship): η στρατηγική αυτή αφορά την εξέταση της ικανότητας επικράτησης της εταιρείας έναντι του ανταγωνισμού (δηλαδή gamesmanship που είναι η χρήση μεθόδων που είναι αμφίβολη, φαινομενικά ανάρμοστη, αλλά δεν είναι απολύτως παράνομη), με την βοήθεια των πεποιθήσεων, των αρχών και των τρόπων δράσης της, αλλά και των ηθικών αξιών των ανώτατων στελεχών σχετικά με τη διαδικασία σύνταξης των οικονομικών καταστάσεων. Η συνεχής επανεξέταση όλων των ανωτέρω μπορεί να βελτιώσει την ποιότητα, τη διαφάνεια και την αξιοπιστία των οικονομικών στοιχείων μειώνοντας την πιθανότητα συνεργασίας μεταξύ των «δραστών» της λογιστικής απάτης.
- Εταιρική διακυβέρνηση: η εταιρική διακυβέρνηση αποτελεί ένα πλέγμα κανόνων με τους οποίους μια εταιρεία ελέγχεται και διοικείται. Οι συμμετέχοντες της εταιρικής διακυβέρνησης είναι το διοικητικό συμβούλιο, τα ανώτατα στελέχη της διοίκησης, οι εσωτερικοί-εξωτερικοί ελεγκτές, καθώς και

οι κυβερνητικοί φορείς. Επίσης, ο ρόλος των εξωτερικών ελεγκτών είναι σημαντικός για την αποτροπή της λογιστικής απάτης. Η προσοχή όμως τον τελευταίο καιρό στρέφεται σε ολόκληρο το σύστημα εταιρικής διακυβέρνησης, ώστε να διασφαλιστεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο η ποιότητα και αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων. Σε γενικές γραμμές η εταιρική διακυβέρνηση προστατεύει τα συμφέροντα των επενδυτών, διασφαλίζει την ακεραιότητα και αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων, αλλά και ελέγχει την επάρκεια του εσωτερικού-εξωτερικού ελέγχου.

- Προγράμματα πρόληψης της απάτης: οι επιχειρήσεις πρέπει να καθιερώνουν αλλά και να αναπτύσσουν προγράμματα πρόληψης της λογιστικής απάτης, να δημιουργήσουν τις κατάλληλες πολιτικές και διαδικασίες και παράλληλα να τις διαβιβάσουν σε όλα τα άτομα που ανήκουν σε αυτές. Να επιβάλλουν επίσης, την συμμόρφωση αυτών των ατόμων και να ελέγχουν σε περιοδική βάση την αποτελεσματικότητά τους σχετικά με την πρόληψη και τον εντοπισμό της διάπραξης λογιστικής απάτης. Τα προγράμματα πρόληψης της λογιστικής απάτης πρέπει να εφαρμόζονται και να επιβάλλονται από εσωτερικούς ελεγκτές, ερευνητές, δικηγόρους και υπαλλήλους της διοίκησης ανθρώπινου δυναμικού.
- Αποτελεσματικότητα Εσωτερικού Ελέγχου: ο εσωτερικός έλεγχος οφείλει να ακολουθεί πιστά το έργο του χωρίς να επηρεάζεται από τυχόν προσωπικές γνωριμίες με ανώτατα στελέχη της διοίκησης. Οφείλει να μπορεί να εντοπίζει οτιδήποτε θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο την επιχείρηση, να δίνει πλήρη και έγκαιρη αναφορά στη διοίκηση, καθώς και να προσπαθεί να ελαχιστοποιήσει τις πιθανότητες εμφάνισης ή επανεμφάνισής του.
- Οι εξωτερικοί ελεγκτές θα πρέπει να προβαίνουν στον έλεγχο με επαγγελματικό σκεπτικισμό καθ' όλη τη διάρκεια διενέργειας του ελέγχου και να δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στις ενδείξεις λογιστικής απάτης. Ο επαγγελματικός σκεπτικισμός είναι μια στάση που συνεπάγεται κριτική σκέψη και αξιολόγηση των στοιχείων του λογιστικού ελέγχου. Οι ελεγκτές δηλαδή, πρέπει να προβαίνουν στις κατάλληλες διαδικασίες ελέγχου με σκοπό την έγκαιρη διαπίστωση πρόληψης και εντοπισμού της λογιστικής απάτης.

8.6 Ενδείξεις Παραποίησης - Red flags (Κόκκινες σημαίες)

Η απάτη παραμένει ένα από τα πιο προβληματικά και διαδεδομένα ζητήματα για τις επιχειρήσεις παγκοσμίως. Μια έρευνα για το παγκόσμιο οικονομικό έγκλημα από την PwC (2009 α,β) ανέφερε ότι σχεδόν το ένα τρίτο (30%) όλων των επιχειρήσεων είχαν αντιμετωπίσει οικονομικό έγκλημα τους τελευταίους δώδεκα μήνες και αυτά τα εγκλήματα προκαλούν τεράστιες απώλειες για τις επιχειρήσεις και την κοινωνία. Ως ένα από τα βήματα για την καταπολέμηση της απάτης, οι ρυθμιστικές αρχές ορίζουν τη χρήση δεικτών κινδύνου απάτης, που συνήθως ονομάζονται κόκκινες σημαίες.

Ως κόκκινη σημαία ορίζεται ένα σύνολο περιστάσεων που είναι ασυνήθιστης φύσης ή διαφέρουν από την κανονική δραστηριότητα. Είναι ένα μήνυμα ότι κάτι είναι ασυνήθιστο και μπορεί να χρήζει περαιτέρω διερεύνησης. Οι κόκκινες σημαίες δεν υποδηλώνουν ενοχή ή αθωότητα. Απλώς παρέχουν πιθανά προειδοποιητικά σημάδια απάτης⁵³.

Το Αμερικανικό Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών εξέδωσε δήλωση σχετικά με τα ελεγκτικά πρότυπα (SAS) No. 99 - Εξέταση της απάτης σε έλεγχο οικονομικών καταστάσεων - που τονίζει τη σημασία του εντοπισμού απάτης. Η δήλωση αυτή απαιτεί από τον ελεγκτή να αξιολογεί συγκεκριμένα τον κίνδυνο ουσιώδους ανακρίβειας λόγω απάτης και παρέχει στους ελεγκτές επιχειρησιακή καθοδήγηση σχετικά με την εξέταση της απάτης κατά τη διενέργεια ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων. Η προσέγγιση του προτύπου (SAS) No. 99 είναι επίσης πολύτιμη για άλλους τύπους ελέγχων

Μια κόκκινη σημαία προκαλεί αυξημένη ευαισθησία στην τάση απάτης. Ωστόσο, δεν έχουν όλες οι κόκκινες σημαίες το ίδιο βάρος. Το βάρος του κόκκινου συσχετίζεται με την προβλεψιμότητα του περιστατικού απάτης. Η κόκκινη σημαία συσχετίζεται με τη στρατηγική απόκρυψης του δράστη και την πολυπλοκότητα της απόκρυψης.

Οι κόκκινες σημαίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν στη φάση σχεδιασμού για τον καθορισμό της προβλεψιμότητας της απάτης ή στη φάση των δοκιμών ελέγχου για τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων ελέγχου σχετικά με την εμφάνιση της δήλωσης κινδύνου απάτης.

⁵³ Red Flags for Fraud issued by State of New York Office of the State Comptroller

Επομένως, είναι σημαντικό:

Να μην αγνοούνται οι κόκκινες σημαίες

Μελέτες περιπτώσεων απάτης δείχνουν σταθερά ότι υπήρχαν κόκκινες σημαίες, αλλά είτε δεν αναγνωρίστηκαν είτε αναγνωρίστηκαν αλλά δεν έγιναν πράξεις από κανέναν. Μόλις σημειωθεί μια κόκκινη σημαία, κάποιος πρέπει να αναλάβει δράση για να διερευνήσει την κατάσταση και να διαπιστώσει εάν έχει διαπραχθεί απάτη.

Να αναγνωρίζεται το γεγονός ότι κάποιες φορές το λάθος είναι απλά ένα λάθος

Οι κόκκινες σημαίες θα πρέπει να οδηγούν σε κάποιο είδος κατάλληλης δράσης, ωστόσο, μερικές φορές ένα σφάλμα είναι απλώς ένα σφάλμα και δεν έχει συμβεί απάτη. Η ευθύνη για την επακόλουθη έρευνα μιας κόκκινης σημαίας πρέπει να τεθεί στα χέρια ενός μετρημένου και υπεύθυνου ατόμου.

Οι κόκκινες σημαίες που είναι κοινές στους περισσότερους τύπους δόλιας δραστηριότητας μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως κόκκινες σημαίες υπαλλήλων και διοίκησης.

Κόκκινες σημαίες υπαλλήλων

- Αλλαγές στον τρόπο ζωής των εργαζομένων: ακριβά αυτοκίνητα, κοσμήματα, σπίτια, ρούχα
- Σημαντικά προσωπικά χρέη και πιστωτικά προβλήματα
- Αλλαγές συμπεριφοράς: αυτές μπορεί να αποτελούν ένδειξη ναρκωτικών, αλκοόλ, τζόγου ή απλώς φόβου απώλειας της δουλειάς
- Υψηλός κύκλος εργασιών των εργαζομένων, ιδίως στους τομείς που είναι πιο ευάλωτοι στην απάτη
- Άρνηση λήψης διακοπών ή αναρρωτικής άδειας
- Έλλειψη διαχωρισμού των καθηκόντων στην ευάλωτη περιοχή

Κόκκινες σημαίες της Διοίκησης

- Απροθυμία παροχής πληροφοριών στους ελεγκτές
- Οι αποφάσεις της διοίκησης κυριαρχούνται από ένα άτομο ή μια μικρή ομάδα
- Υπάρχει ένα αδύναμο περιβάλλον εσωτερικού ελέγχου
- Υπερβολικός αριθμός λογαριασμών όψεως

- Υπερβολικός αριθμός συναλλαγών στο τέλος του έτους
- Τα συμβόλαια υπηρεσιών δεν έχουν ως αποτέλεσμα κανένα προϊόν
- Φωτοτυπημένα ή ελλείποντα έγγραφα

Κόκκινες σημαίες σχετικές με την αλλαγή συμπεριφοράς

Οι ακόλουθες αλλαγές συμπεριφοράς μπορεί να είναι "Κόκκινες σημαίες" για υπεξαίρεση:

- Δανεισμός χρημάτων από συναδέλφους
- Τυχερά παιχνίδια πέρα από την ικανότητα να αντέξουν την απώλεια
- Υπερβολική κατανάλωση αλκοόλ ή άλλες προσωπικές συνήθειες
- Μεταφορά ασυνήθιστα μεγάλων χρηματικών ποσών

Κόκκινες σημαίες σε μετρητά/εισπρακτέους λογαριασμούς

Δεδομένου ότι τα μετρητά είναι το περιουσιακό στοιχείο που υπεξαيرέθηκε συχνότερα, οι αξιωματούχοι της τοπικής αυτοδιοίκησης και οι ελεγκτές θα πρέπει να πληρώσουν.

Ιδιαίτερη προσοχή σε οποιοδήποτε από αυτά τα προειδοποιητικά σημάδια

- Μη εξουσιοδοτημένοι τραπεζικοί λογαριασμοί
- Ξαφνική δραστηριότητα σε αδρανείς τραπεζικούς λογαριασμούς
- Καταγγελίες φορολογουμένων ότι λαμβάνουν ειδοποιήσεις μη πληρωμής
- Αποκλίσεις μεταξύ τραπεζικών καταθέσεων και απόσπασης
- Μη φυσιολογικός αριθμός στοιχείων εξόδων, προμηθειών ή επιστροφής χρημάτων στον υπάλληλο
- Παρουσία επιταγών εργαζομένων στα μικρά μετρητά για τον υπάλληλο που είναι υπεύθυνος για τα μικρά μετρητά
- Υπερβολικές ή αδικαιολόγητες συναλλαγές σε μετρητά
- Μεγάλος αριθμός διαγραφών λογαριασμών
- Τραπεζικοί λογαριασμοί που δεν συμφωνούνται εγκαίρως

Κόκκινες σημαίες στη μισθοδοσία

Οι κόκκινες σημαίες που εμφανίζονται στη μισθοδοσία είναι γενικά άξιες εξέτασης. Αν και η μισθοδοσία είναι συνήθως αυτοματοποιημένη λειτουργία, είναι μια ευάλωτη περιοχή, ειδικά εάν πρόκειται για συμπαιγνία.

- Ασυνεπείς υπερωρίες για ένα κέντρο κόστους

- Υπερωρίες που χρεώνονται κατά τη διάρκεια μιας περιόδου αδράνειας
- Εργαζόμενοι με ελάχιστες ή καθόλου μειώσεις μισθοδοσίας
- Διακυμάνσεις προϋπολογισμού για μισθοδοσία ανά κέντρο κόστους
- Υπάλληλοι με διπλότυπους αριθμούς κοινωνικής ασφάλισης, ονόματα και διευθύνσεις

Κόκκινες σημαίες στην αγορά / απόθεμα

- Αυξανόμενος αριθμός καταγγελιών σχετικά με προϊόντα ή υπηρεσίες
- Αύξηση του αποθέματος αγορών αλλά όχι αύξηση των πωλήσεων
- Μη φυσιολογική συρρίκνωση αποθέματος
- Έλλειψη φυσικής ασφάλειας επί των περιουσιακών στοιχείων/αποθεμάτων
- Προμηθευτές χωρίς φυσικές διευθύνσεις
- Πληρωμές σε προμηθευτές που δεν περιλαμβάνονται σε εγκεκριμένη λίστα προμηθευτών
- Μεγάλος όγκος αγορών από νέους προμηθευτές
- Αγορές που παρακάμπτουν τις συνήθεις διαδικασίες
- Χρεώσεις χωρίς έγγραφα αποστολής
- Διευθύνσεις προμηθευτών που αντιστοιχούν σε διευθύνσεις υπαλλήλων
- Πλεονάζον απόθεμα και απόθεμα που καθυστερεί τον κύκλο εργασιών
- Πράκτορες αγορών που εισπράττουν πληρωμές προμηθευτών αντί να τις ταχυδρομούν

8.7 Τεχνικές Ανίχνευσης της Απάτης

Η λογιστική απάτη δεν έχει σταματήσει, ανεξάρτητα από την εφαρμογή των νέων κανονισμών μετά τα πρόσφατα σκάνδαλα σε αμερικανικές εταιρείες. Η χρήση διαφόρων τεχνικών⁵⁴ για τον εντοπισμό της λογιστικής απάτης είναι μια πολύ σημαντική διαδικασία για την αποφυγή έγκαιρων παρατυπιών στις οικονομικές καταστάσεις και για να σταματήσουν πιθανά σκάνδαλα από διάφορους χειριστές που

⁵⁴ European Journal of Economics and Business Studies - Detection Techniques of Fraud in Accounting - May-August 2015 Vol.2, Nr. 1

εμπλέκονται σε αυτή τη διαδικασία. Σύμφωνα με τους Zhao και Karoor (2011), μέχρι σήμερα εκτιμάται ότι στις περισσότερες περιπτώσεις οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται συχνότερα είναι: παλινδρόμηση, δέντρο αποφάσεων, νευρωνικά δίκτυα, τα δίκτυα ‘Bayesian’ και υποστηριζόμενες διανυσματικές μηχανές.

ΠΑΛΙΝΔΡΟΜΗΣΗ

Η μέθοδος παλινδρόμησης για τον εντοπισμό της απάτης εκτιμάται ότι είναι η πιο χρησιμοποιούμενη μέθοδος μέχρι στιγμής. Οι μετασχηματισμοί μεταβλητών σε μοντέλα παλινδρόμησης μελετήθηκαν επίσης στο πλαίσιο της ανίχνευσης απάτης. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι εταιρείες με υψηλά αποθέματα σε σχέση με τις πωλήσεις, υψηλό χρέος προς το σύνολο του ενεργητικού, χαμηλότερο καθαρό κέρδος στο σύνολο του ενεργητικού, χαμηλότερο κεφάλαιο κίνησης στο σύνολο του ενεργητικού και υψηλή χρηματοοικονομική πίεση είναι πιο πιθανό να παραποιήσουν τις οικονομικές καταστάσεις.

ΔΕΝΤΡΑ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

Αποτελούν εργαλεία υποστήριξης λήψης αποφάσεων με μορφή γραφήματος ή διάγραμμα δέντρου. Αυτή η μέθοδος χρησιμοποιείται για την πρόβλεψη των κρυφών προβλημάτων στις οικονομικές καταστάσεις.

ΝΕΥΡΩΝΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ

Ο όρος Τεχνικά Νευρωνικά Δίκτυα αποτελείται από τεχνητούς νευρώνες (κόμβους) και αναφέρεται στην προσπάθεια να γίνει μια προσέγγιση της λειτουργίας του ανθρώπινου εγκεφάλου και πιο συγκεκριμένα των νευρώνων του ανθρώπινου εγκεφάλου που ευθύνονται για το πως ενεργεί το ανθρώπινο είδος. Αποτελούν επίσης μια τεχνική που χρησιμοποιείται με επιτυχία για τον εντοπισμό οικονομικής απάτης. Έχουν την δυνατότητα να συλλάβουν συγκεκριμένα μοτίβα και τάσεις που παρατηρούνται στην περίπτωση που εξετάζουμε, τα οποία θα ήταν τρομερά δύσκολο να ανιχνευθούν από ανθρώπους ή έστω απλές τεχνικές που βασίζονται στην χρήση υπολογιστή.

ΔΙΚΤΥΑ ‘BAYESIAN’

Η μέθοδος δικτύων ‘Bayesian’ χρησιμοποιείται συνήθως για την περιγραφή των στατιστικών στοιχείων ενός συγκεκριμένου χρήστη και των στατιστικών στοιχείων διαφορετικών σεναρίων της απάτης. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να αποδείξουν την πιθανότητα απάτης λαμβάνοντας υπόψη τη συμπεριφορά των χρηστών των οικονομικών καταστάσεων.

ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΝΥΣΜΑΤΙΚΕΣ ΜΗΧΑΝΕΣ

Οι υποστηριζόμενες διανυσματικές μηχανές δημιουργούν ένα γραμμικό μοντέλο για την αξιολόγηση μιας συνάρτησης απόφασης χρησιμοποιώντας μη γραμμικό διάνυσμα υποστήριξης που βασίζεται σε όρια κλάσης. Επίσης, βασίζονται στη δομική αρχή της ελαχιστοποίησης του κινδύνου. Η χρήση αυτής της τεχνικής μπορεί να βοηθήσει τους εσωτερικούς και τους εξωτερικούς ελεγκτές οι οποίοι διαθέτουν περιορισμένους πόρους ελέγχου για να λάβουν τις κατάλληλες αποφάσεις κατά τη διάρκεια των προειδοποιήσεων για απάτη. (Pai et al., 2011)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: ΕΤΑΙΡΙΚΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ

9.1 Enron Corporation και Arthur Andersen⁵⁵

Τον Ιούλιο του 1985 ιδρύεται η εταιρεία Enron, με έδρα το Houston, στο Τέξας. Η εταιρεία σχηματίστηκε από τη συγχώνευση των εταιρειών Houston Natural Gas και InterNorth of Omaha. Ξεκίνησε δραστηριότητα ως εταιρεία φυσικού αερίου, ενώ το 1994 ξεκίνησε την εμπορία ηλεκτρικής ενέργειας στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Αργότερα το 1995 εισήχθη στην ευρωπαϊκή αγορά ενέργειας. Το 1999, στην άνθηση του Internet, η Enron προήγαγε το μετασχηματισμό της σε μια εταιρία «νέας οικονομίας» προωθώντας την EnronOnline. Πρόκειται για έναν ιστότοπο μέσω του οποίου μπορούσε κανείς να προβεί στη διενέργεια εμπορικών συναλλαγών, να συλλέξει δεδομένα για τις τιμές και οποιεσδήποτε άλλες πληροφορίες σχετικά με τη βιομηχανία φυσικού αερίου και ενέργειας. Οι πληροφορίες παρέχονταν ανεξάρτητα με το εάν πραγματοποιούνταν συναλλαγές μέσω της συγκεκριμένης ιστοσελίδας. Το 2000, η εταιρεία ανέφερε μικτά κέρδη 101 δισεκατομμυρίων δολαρίων.

Η επέκταση της εταιρείας συνεχίστηκε με υπερβολικά περίπλοκα ventures προσφέροντας μια ευρεία ποικιλία χρηματοοικονομικών hedges και συμβόλαια με πελάτες. Αυτά τα χρηματοοικονομικά εργαλεία σχεδιάστηκαν για να προστατεύουν τους πελάτες από ένα εύρος κινδύνων, όπως για παράδειγμα τις συναλλαγές στα επιτόκια. Ο όγκος αυτών των συναλλαγών ξεπέρασε σε μεγάλο βαθμό αυτόν των συμβολαίων φυσικού αερίου. Γι αυτήν την επιχειρηματική της επέκταση προσέλαβε σημαντικό αριθμό υπαλλήλων που ήταν εξειδικευμένοι στα μαθηματικά τη φυσική και τα οικονομικά⁵⁶.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1990, η Enron πραγματοποίησε συναλλαγές με «εταιρείες ειδικού σκοπού» (Special Purpose Entities – SPE's) των οποίων τα λογιστικά αποτελέσματα ήταν αμφίβολα. Χρησιμοποίησε ένα περίπλοκο δίκτυο εταιρειών ειδικού σκοπού και hedges, λαμβάνοντας υπόψη τα ισχύοντα πρότυπα για τη λογιστική αντιμετώπισή τους (π.χ. το FAS 140). Ειδικότερα, η εταιρεία δανειζόταν κεφάλαια που φάνινονταν ως εισοδήματα, χωρίς ωστόσο να αποτυπώνονται οι

⁵⁵ Beasley M., Frank A. Buckless, Steven M. Glover and Douglas F. Prawitt (2010) pp 67-83

⁵⁶ “Understanding Enron: Rising Power” The Washington Post, May 11, 2002.

υποχρεώσεις στον ισολογισμό της εταιρείας. Τα «δάνεια» ήταν εγγυημένα με ανταλλάξιμες μετοχές της Enron, με τιμή μεγαλύτερη των 100 δολαρίων ανά μετοχή.

Η εταιρεία ήρθε σε πραγματικά δυσχερή θέση όταν αυτές οι συμφωνίες συναλλαγών είχαν αρνητική έκβαση και ταυτόχρονα οι τιμές των μετοχών της μειώθηκαν κατακόρυφα. Οι κάτοχοι του χρέους άρχισαν να ανακαλούν τα δάνεια λόγω της μείωσης της τιμής των μετοχών και η εταιρεία ήταν πραγματικά δύσκολο να διατηρήσει τις λογιστικές της θέσεις, καθώς η κατάσταση γινόταν ολοένα και πιο δυσχερής.

Η εταιρεία, εκτός από τις εταιρείες ειδικού σκοπού, δημιούργησε ορισμένα χρηματοοικονομικά εργαλεία τα λεγόμενα “Raptors”, που σχεδιάστηκαν για να μειώσουν τους κινδύνους που σχετίζονταν με το επενδυτικό της χαρτοφυλάκιο. Ουσιαστικά, κάλυπταν δυνητικές ζημιές των επενδύσεων της εταιρείας, όσο η τιμή της μετοχής της ήταν ακόμα σε ικανοποιητικό επίπεδο. Επίσης, κάλυπτε το χρέος της, χρησιμοποιώντας σύνθετα χρηματοοικονομικά παράγωγα. Εκμεταλλευόμενη το πλεονέκτημα των λογιστικών κανόνων για λογαριασμούς με μεγάλα δάνεια από εταιρείες της Wall Street σαν “financial hedges”, η εταιρεία απέκρυψε χρέη 3,9 δισεκατομμυρίων δολαρίων στο χρονικό διάστημα από το 1992 έως το 2001. Τα δάνεια αυτά λογίζονταν σαν δραστηριότητα hedge, προκειμένου να μην προκαλέσει η Enron ανησυχία στους πιστωτές ότι πρόκειται για ένα νέο χρηματοδοτούμενο χρέος.⁵⁷

Από το 1986, ο CEO και πρόεδρος της Enron ήταν ο K.L. Το 1990 εισήλθε στο δυναμικό της Enron ο J.S., ο οποίος αν και στις αρχές του 2001 ορίστηκε διευθύνων σύμβουλος, λίγους μήνες αργότερα παραιτήθηκε. Το γεγονός αυτό ενίσχυσε το σκεπτικισμό του χρηματιστηρίου και οδήγησε σε διερεύνηση του τρόπου λειτουργίας της εταιρείας. Η δημοσιοποίηση της είδησης για μείωση της ρευστότητας και οι αμφίβολες πρακτικές και αποφάσεις της διοίκησης κλόνισαν την εμπιστοσύνη του επιχειρηματικού κόσμου με αποτέλεσμα εκατοντάδες συναλλασσόμενοι, πελάτες και προμηθευτές να παύσουν τις συναλλαγές τους με την εταιρεία.

Δύο μήνες αργότερα, η Enron για το τρίτο τετράμηνο του 2001 κατέγραψε ζημιές ύψους 618 εκατομμυρίων δολαρίων και μείωση 1,2 δισεκατομμυρίων δολαρίων στα ίδια κεφάλαια. Τα νέα για τα αποτελέσματα της Enron οδήγησαν σε ραγδαία μείωση της τιμής της μετοχής της. Τον Νοέμβριο του ίδιου έτους ακολούθησε μια

⁵⁷ Alman Daniel (2002) The New York Times

ανακοίνωση της εταιρείας σχετικά με την χρηματοοικονομική της θέση, που οδήγησε σε ακόμα μεγαλύτερη μείωση της τιμής της μετοχής. Η Enron δήλωσε υπερβολικά κέρδη τα προηγούμενα 4 έτη, της τάξεως των 586 εκατομμυρίων δολαρίων και όφειλε μέχρι και 3 δισεκατομμύρια δολάρια που δεν είχε καταγράψει.

Ωστόσο, ο K.L., που ανήλθε στη θέση του διευθύνοντα συμβούλου, έπειτα από την παραίτηση του J.S., συνέχισε να αναφέρει στους υπαλλήλους πως η τιμή της μετοχής ήταν απλά υποτιμημένη. Ειρωνεία αποτελεί το γεγονός πως ισχυριζόταν πως πουλούσε ποσοστά του μεριδίου του για εκατομμύρια δολάρια. Ο K.L. ήταν ένας από τους λίγους υπαλλήλους της Enron που κατάφερε να πουλήσει σημαντικό ποσοστό μετοχών του πριν η τιμή της μετοχής μειωθεί κατακόρυφα. Τον Αύγουστο του 2001, πούλησε 93.000 μετοχές και αποκόμισε κέρδη της τάξεως των 2 εκατομμυρίων δολαρίων. Δυστυχώς οι περισσότεροι υπάλληλοι της εταιρείας που είχαν επενδύσει σημαντικά κεφάλαια, δεν είχαν την ευκαιρία να ρευστοποιήσουν τις δικές τους μετοχές.

Όταν άλλαξε η διοίκηση της Enron, στο τέλος του Οκτωβρίου του 2001, τα σχέδια των υπαλλήλων για ρευστοποίηση των μετοχών τους αναβλήθηκαν. Δυστυχώς, λίγες μέρες μετά, η ανακοίνωση για την προηγούμενη περίοδο των ανακριβών χρηματοοικονομικών καταστάσεων έφερε σε δυσχερή θέση το υπαλληλικό προσωπικό, το οποίο όταν μπόρεσε πάλι να ρευστοποιήσει τις μετοχές του, η τιμή της μετοχής είχε μειωθεί κάτω από 10 δολάρια, συγκριτικά με παλαιότερες εποχές που υπερέβαινε τα 100 δολάρια ανά μετοχή.

Λίγο αργότερα, εμφανίστηκαν στην εταιρεία ορισμένοι «σωτήρες» για να σπείρουν ελπίδες διάσωσης της κατάστασης. Οι εταιρείες Dynegy και Chevron Texaco σχεδόν έσωσαν την εταιρεία που τη χρεοκοπία, όταν ανακοίνωσαν μια συμφωνία αγοράς της εταιρείας αντί 8 δισεκατομμυρίων δολαρίων σε μετρητά και σε μετοχές. Δυστυχώς όμως αργότερα έπειτα από αξιολόγηση της φερεγγυότητας της εταιρείας και την υποβάθμισή της σε κατηγορία «junk» απέσυραν την πρότασή τους. Η Enron προσπάθησε ανεπιτυχώς να εμποδίσει την υποβίβαση αυτή και σύμφωνα με ισχυρισμούς ζήτησε ακόμη και τη βοήθεια του Λευκού Οίκου.

Μετά την τυπική ακύρωση της προσφοράς που είχε παρουσιαστεί, η Enron εντάχθηκε στο Κεφάλαιο 11 για χρεοκοπία με ημερομηνία 2 Δεκεμβρίου 2001. Αυτή η ανακοίνωση τελικά οδήγησε την τιμή της μετοχής να πέσει στα 0,40 δολάρια. Λίγο

αργότερα, ο δείκτης NYSE ανέστειλε τις συναλλαγές για τις μετοχές της Enron και ξεκίνησε διαδικασία για τυπικό τους αποκλεισμό⁵⁸.

9.2 Ο Ρόλος της Ελεγκτικής Εταιρείας στην Υπόθεση Enron

Η Andersen ιδρύθηκε αρχικά με την επωνυμία Andersen, Delaney & Co. το 1913 από τον Arthur Andersen, από έναν καθηγητή λογιστικής στο πανεπιστήμιο Northwestern του Σικάγο. Η εταιρεία, αν και από την αρχή απέκτησε καλή φήμη, γρήγορα απέκτησε και φήμη για τη σκληρή στάση της απέναντι στους πελάτες της κατά τον έλεγχο των χρηματοοικονομικών τους καταστάσεων, απαιτώντας διαφάνεια, γεγονός που αποτέλεσε το κλειδί για την τόσο γρήγορη επιτυχία της εταιρείας και την αξιοπιστία της απέναντι στο επενδυτικό κοινό⁵⁹.

Η ελεγκτική εταιρεία της Enron, η Arthur Andersen, που έλεγχε και υπέγραφε για την ορθότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων της εταιρείας από το 1997 έως το 2002 είχε σημαντικό μερίδιο ευθύνης για την κατάληξη της εταιρείας, γεγονός το οποίο συνέβαλε και στην δική της κατάρρευση. το 2001, η Enron ήταν ένας από τους μεγαλύτερους πελάτες της ελεγκτικής εταιρείας. αν και ήταν γνωστό πως η Enron ήταν ένας υψηλού κινδύνου πελάτης και ενώ η ελεγκτική εταιρεία είχε ήδη εντοπίσει στα βιβλία της εταιρείας προβλήματα της τάξης των 51 εκατομμυρίων δολαρίων, τελικά αποφάσισε να τα παραβλέψει χωρίς να τα διορθώσει. Επίσης, πρότεινε στην ελεγχόμενη εταιρεία να προβεί σε ρυθμίσεις που θα μείωναν το ετήσιο εισόδημα κατά 50% περίπου και συγκεκριμένα από 105 σε 54 εκατομμύρια δολάρια. παρά το ότι, η Enron δεν προχώρησε σε υλοποίηση αυτών των προτάσεων, η ελεγκτική υπέγραψε για την ορθότητα και αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων της εταιρείας.⁶⁰

Ο επιχειρηματικός κόσμος υποστήριζε πως η ελεγκτική εταιρεία δεν ήταν σε θέση να αντισταθεί στην Enron λόγω των υψηλών αποδοχών που λάμβανε από αυτή για τις ελεγκτικές και διοικητικές υπηρεσίες που της παρείχε. Συγκεκριμένα, το 2000, η Enron ανέφερε πως πλήρωσε συνολικά στην ελεγκτική εταιρεία 52 εκατομμύρια δολάρια και συγκεκριμένα 25 εκατομμύρια δολάρια για τον έλεγχο των χρηματοοικονομικών της καταστάσεων και 27 εκατομμύρια δολάρια για παροχή

⁵⁸ Χρήστος Ι. Νεγκάκης – Παναγιώτης Δ. Ταχυνάκης - «Ελεγκτική Εσωτερικός Έλεγχος – Θεωρία και Εφαρμογές» (2017), σελ.661

⁵⁹ Brown, K., et al., (2000), The Wall Street Journal, March 15.

⁶⁰ Hilzenrath, David S., (2001), The Washington Post, December 30.

συμβουλευτικών υπηρεσιών. η ελεγκτική εταιρεία παρείχε και υπηρεσίες εσωτερικού ελέγχου, κάτι που αποτελούσε κοινή πρακτική για το ελεγκτικό επάγγελμα, πριν από τη θέσπιση των κανόνων του Sarbanes – Oxley Act.

Επίσης, σύμφωνα με ισχυρισμούς, η ελεγκτική κατέστρεφε ολοσχερώς ενοχοποιητικά έγγραφα και φύλλα εργασίας ελέγχου σχετικά με την Enron. Ωστόσο, η ελεγκτική αρνήθηκε τις κατηγορίες. Τις ενέργειες καταστροφής των εγγράφων τις καταλόγισε σε μια ομάδα υπαλλήλων που έψαχναν τρόπους να μη σπλωθεί το όνομά τους.

Η αποτυχία της ελεγκτικής εταιρείας επέφερε απώλειες της φήμης της έπειτα από τα παραπάνω γεγονότα αλλά και κατηγοριών για παρεμπόδιση του έργου της δικαιοσύνης, σε μια αγορά όπου η ακεραιότητα, η ανεξαρτησία και η φήμη είναι στοιχεία που επηρεάζουν έντονα τη ζήτηση για την παροχή ελεγκτικών υπηρεσιών.

Τους πρώτους μήνες του 2002, υπήρχε πιθανότητα η ελεγκτική να αποκτηθεί από μια από τις άλλες τέσσερις μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες, ωστόσο ο φόβος ότι η αποκτούσα εταιρεία θα αναλάμβανε όλες τις υποχρεώσεις και εκκρεμότητες της ελεγκτικής εταιρείας που απέρρεαν από τις δίκες της υπόθεσης της Enron οδήγησε σε αποτυχία οποιαδήποτε τέτοια σκέψη.

Η ελεγκτική εταιρεία ανεξάρτητα από την τελική αθωωτική απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου δεν διασώθηκε και δεν κατάφερε να συνεχίσει την πορεία της.

9.3 Ο Νόμος Sarbanes - Oxley

Μέσα σε αυτό το οικονομικό περιβάλλον της αναξιοπιστίας των επενδυτών απέναντι στις αγορές και με τα πολλά και σημαντικά σκάνδαλα που σημειώθηκαν, ο νόμος των Sarbanes -Oxley, φάνηκε να επιδιώκει την εξυγίανση επιχειρήσεων.

Ο Νόμος «Sarbanes-Oxley» (Sarbanes-Oxley Act), ψηφίστηκε τον Ιούλιο του 2002 από το Κογκρέσο των Η.Π.Α. με στόχο την πρόληψη και μείωση της λογιστικής απάτης. Ονομάστηκε έτσι από τους εισηγητές, τον γερουσιαστή Paul Sarbanes και τον αντιπρόσωπο Michael Oxley. Ο νόμος αυτός δίνει ιδιαίτερη σημασία στο πληροφοριακό περιεχόμενο των δημοσιευόμενων λογιστικών καταστάσεων και της χρηματοοικονομικής ενημέρωσης των επενδυτών σχετικά με την αποδοτικότητα των επιχειρήσεων και τις προοπτικές τους. Η ύπαρξη ποιότητας και αξιοπιστίας στην χρηματοοικονομική πληροφόρηση είναι απαραίτητη για την ενίσχυση της

αποτελεσματικότητας της κεφαλαιαγοράς και την προσέλκυση ξένων επενδυτών και κεφαλαίων. Η κύρια επιδίωξη του νόμου Sarbanes - Oxley είναι να καταπολεμηθούν το πρόβλημα και οι κίνδυνοι της ελλιπούς χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και της χειραγώγησης των επενδυτών.

Ο νόμος Sarbanes - Oxley στοχεύει στην εξουδετέρωση των παραγόντων που οδηγούν σε φαινόμενα εξαπάτησης του επενδυτικού κοινού με τον έλεγχο των επιτροπών λογιστικού ελέγχου, την ανεξαρτησία των ελεγκτών λογιστών, την ενίσχυση των εσωτερικών ελέγχων και της διαχείρισης των κινδύνων, και την επιβολή ποινών που θα αποτρέπουν αξιόποινες και καιροσκοπικές συμπεριφορές. Τα σκάνδαλα λογιστικής εξαπάτησης, αν δεν ανακαλυφθούν εγκαίρως, μπορούν να προκαλέσουν ανεπανόρθωτες ζημιές ακόμη και για ολόκληρο το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Πρωταρχικά, ο νόμος Sarbanes - Oxley αναγνωρίζει τον ρόλο και τις ανάγκες των μετόχων, αλλά και την αξία του κεφαλαίου της επιχείρησης. Χωρίς την εμπιστοσύνη των επενδυτών στην λειτουργία της κεφαλαιαγοράς, η οικονομική ανάπτυξη θα επιβραδυνθεί. Ο νόμος Sarbanes - Oxley τονίζει το ρόλο της διοίκησης ως αντιπροσώπου των μετόχων και διαχειριστή των συμφερόντων αυτών. Με τον νόμο Sarbanes - Oxley επαναχαρακτηρίζονται οι σχετικές διατάξεις με τον διορισμό των ελεγκτών λογιστών και τις απολαβές τους. Οι γενικοί και οικονομικοί διευθυντές των εταιρειών οφείλουν να βεβαιώνουν την ορθότητα και την ακρίβεια των δημοσιευόμενων λογιστικών πληροφοριών καθώς και την αποτελεσματικότητα των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου. Επίσης, με τον νόμο Sarbanes - Oxley ελέγχονται η χορήγηση δανειακών κεφαλαίων προς τα στελέχη και το διοικητικό συμβούλιο των εισηγμένων εταιρειών, όπως και οι κινήσεις του χαρτοφυλακίου των στελεχών που διαθέτουν εσωτερική πληροφόρηση. Η παροχή πληροφοριών σχετικά με τα χρηματοοικονομικά αποτελέσματα, την αποδοτικότητα, την κεφαλαιακή διάρθρωση, τις προοπτικές των εταιρειών, όπως και σχετικά με τις εκθέσεις και τα σχόλια των ορκωτών ελεγκτών λογιστών, κρίνεται πλέον αναγκαία εφόσον επηρεάζουν τις αποφάσεις των επενδυτών. Τέλος, με τον νόμο Sarbanes - Oxley πολλές πράξεις χαρακτηρίζονται πλέον ως κακουργήματα. Κυρίαρχο όφελος είναι ότι αναβαθμίζεται πλέον η εμπιστοσύνη των επενδυτών προς τις δραστηριότητες των επιχειρήσεων, με αποτέλεσμα να ενισχύεται έτσι και η δυναμικότητα της κεφαλαιαγοράς. (Ιατρίδης Γ. 2008).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ, ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Μέσω της διασαφήνισης του όρου του ελέγχου γίνεται αντιληπτό ότι οι ελεγκτές στηρίζουν όλο και περισσότερο την ελεγκτική τους μεθοδολογία στη συστηματική ανάλυση και αξιολόγηση των κινδύνων για ουσιαστικά σφάλματα στους λογαριασμούς των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Η ανασκόπηση της ιστορικής εξέλιξης της Ελεγκτικής δείχνει πως ο κύριος στόχος του ελέγχου και ο ρόλος των ελεγκτών αλλάζει διαρκώς, καθώς επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από σημαντικά ιστορικά γεγονότα και μεγάλες κρίσεις. Στη σημερινή εποχή, κυρίαρχος σκοπός της είναι η αντιμετώπιση των κινδύνων που απειλούν την επιχείρηση και που επηρεάζουν ή θα επηρεάσουν, τα λογιστικά μεγέθη των επιχειρήσεων, καθώς και η ζήτηση πληροφοριών προσανατολισμένων προς το μέλλον.

Από τις σημαντικότερες διακρίσεις του ελέγχου είναι ο Εσωτερικός και ο Εξωτερικός έλεγχος. Αν και οι διαφορές των δύο αυτών ειδών ελέγχου είναι πολύ περισσότερες από τις ομοιότητες, γίνεται αντιληπτό ότι ο έλεγχος της οικονομικής μονάδας καθίσταται αποτελεσματικός μόνο με τη συνύπαρξη και των δύο ειδών ελέγχου, και μόνο όταν αυτά τα δύο είδη λειτουργούν συμπληρωματικά το ένα με το άλλο.

Το έργο της ελεγκτικής διαδικασίας αναλαμβάνει ο ελεγκτής, είτε είναι φυσικό ή νομικό πρόσωπο. Οι εσωτερικοί και οι εξωτερικοί ελεγκτές ενδιαφέρονται άμεσα για το σύστημα εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης, το οποίο προσφέρει εύλογη διασφάλιση αναφορικά με την επίτευξη των σκοπών που σχετίζονται με τις επιχειρησιακές λειτουργίες, τις αναφορές χρηματοοικονομικών και μη πληροφοριών και τη συμμόρφωση με τις κείμενες διατάξεις. Οι ελεγκτές είναι υποχρεωμένοι να υπακούν σε συγκεκριμένους κώδικες συμπεριφοράς και ηθικής όπως η αντικειμενικότητα, η ακεραιότητα, η εμπιστευτικότητα και η επάρκεια. Εκτός από τη διαφορά ότι ο εξωτερικός ελεγκτής είναι εντελώς ανεξάρτητος από την οικονομική οντότητα, τόσο ο εσωτερικός αλλά κυρίως, ο εξωτερικός ελεγκτής, πρέπει να διακρίνεται από τα χαρακτηριστικά της ανεξαρτησίας, της ελευθερίας της έκφρασης, της αμεροληψίας και του σκεπτικισμού. Επιπλέον, ο ελεγκτής που διενεργεί έλεγχο (σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου) έχει την ευθύνη απόκτησης εύλογης

διασφάλισης ότι οι οικονομικές καταστάσεις λαμβανόμενες ως σύνολο είναι απαλλαγμένες από ουσιώδες σφάλμα, είτε οφείλεται σε απάτη είτε σε λάθος.

Η βασικότερη λειτουργία του ελέγχου είναι ο προσδιορισμός της αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων και όταν αυτές παραποιούνται εμποδίζεται η σωστή πληροφόρηση των χρηστών τους, με αποτέλεσμα τη λήψη λανθασμένων αποφάσεων. Οι επιπτώσεις αυτών των λανθασμένων αποφάσεων δεν επηρεάζουν μόνο το επενδυτικό κοινό αλλά και τις ίδιες τις εταιρίες και τους θεσμούς της. Επίσης επηρεάζει αρνητικά το λογιστικό και ελεγκτικό επάγγελμα.

Η εσκεμμένη παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων αποτελεί την πιο σοβαρή μορφή λογιστικής απάτης. Για αυτό και ο σκοπός του ελέγχου είναι να αυξηθεί ο βαθμός εμπιστοσύνης του χρήστη για τις οικονομικές καταστάσεις.

Όμως, παρά τα άλματα ανάπτυξης που έχει κάνει η Ελεγκτική Επιστήμη και παρά τις συνεχείς μεταρρυθμίσεις στους κανονισμούς, είναι αδύνατο να αποτρέψει ολοκληρωτικά την εμφάνιση της. Γεννούνται επομένως πολλά ερωτήματα για το αν τελικά ο έλεγχος μπορεί να εκπληρώσει το σκοπό του ή όχι.

Παρά τις έντονες προσπάθειες για την εξάλειψη της διαφθοράς και τη παραποίηση της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, φαίνεται ότι η απάτη και ο δόλος είναι εγγενείς στην ανθρώπινη φύση και δεν είναι πολλοί αυτοί που μπορούν να ξεφύγουν από τον πειρασμό. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις όπου τα άτομα που διαπράττουν απάτη δεν είναι άλλα, παρά τα μέλη της ίδιας της επιχείρησης και τα κίνητρα που τους ωθούν είναι κυρίως οικονομικά αλλά και προσωπικά.

Σύμφωνα με το Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου 240 γίνεται γνωστό ότι η Διοίκηση και οι υπεύθυνοι του οργανισμού είναι εκείνοι που είναι υπεύθυνοι για την πρόληψη και τον εντοπισμό της απάτης.

Επομένως, προκύπτει πως η ανακάλυψη απάτης δεν είναι ο κύριος στόχος της ελεγκτικής εργασίας και των ελεγκτών, παρόλο που προκύπτει κατά τη διενέργεια αυτής. Οι ελεγκτές από την πλευρά τους βρίσκονται σε ένα σταυροδρόμι σχετικά με τον τρόπο ενσωμάτωσης του εντοπισμού της απάτης στα σχέδια ελέγχου τους και αναρωτιούνται πως γίνεται να εντοπιστεί η απάτη όταν δεν υπάρχει καμία προϋπόθεση ή ισχυρισμός για αυτή.

Μέσω της παρούσας διπλωματικής εργασίας καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως δεν είναι ρεαλιστικό να φανταστούμε έναν κόσμο χωρίς απάτη και για το αν υπάρχει ή μπορεί να υπάρξει λύση σε αυτό το πρόβλημα. Παρόλο που οι ελεγκτές πραγματοποιούν την διαδικασία του ελέγχου με βάση τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου

γίνεται αντιληπτό ότι τα πρότυπα ελέγχου καθώς και τα λογιστικά πρότυπα δεν αποτελούν πανάκεια για τα λογιστικά εγκλήματα.

Η επιστήμη της Ελεγκτικής έχει ανάγκη την συνεργασία με τις λογιστικές, νομικές και επιχειρησιακής έρευνας επιστήμες έτσι ώστε, να μπορέσει να εισάγει επιπλέον μεθοδολογικά εργαλεία που θα την βοηθήσουν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας να εξασφαλίσει το μέγιστο δυνατό αποτέλεσμα.

Ο ρόλος των ελεγκτών αποκτά ιδιαίτερα μεγάλη σημασία στην προσπάθεια των επιχειρήσεων και γενικά του παγκόσμιου χρηματοοικονομικού κλάδου να ανακαλύψει τα φαινόμενα λογιστικής απάτης που συμβαίνουν κατά καιρούς. Ένας καλός τρόπος για την ελαχιστοποίηση των κινδύνων χειραγώγησης των οικονομικών καταστάσεων, είναι η ανάλυση των λογαριασμών με έναν υπαινιγμό για ύπαρξη απάτης, έτσι ώστε να μην περνούν απαρατήρητα τα προειδοποιητικά σημάδια. Τα σημάδια αυτά γνωστά και ως κόκκινες σημαίες (red flags) δεν υπονοούν απαραίτητα ότι υπάρχει απάτη, καθώς κάποιες φορές το λάθος είναι απλά ένα λάθος.

Πιθανώς μία λύση στο πρόβλημα της λογιστικής απάτης είναι η υιοθέτηση κουλτούρας και φιλοσοφίας από την πλευρά των επιχειρήσεων που θα επικεντρώνεται στις ηθικές αξίες και θα καλλιεργεί ένα περιβάλλον υψηλής υπευθυνότητας για τους εργαζομένους της. Οι αξίες είναι αυτές που καθοδηγούν τη συμπεριφορά των ανθρώπων. Όσο οι αξίες των ανθρώπων βελτιώνονται, οι απάτες θα μειώνονται.

Τις ίδιες αξίες και πεποιθήσεις πρέπει να υιοθετήσει και το ίδιο το προσωπικό της επιχείρησης, από τον πιο απλό εργαζόμενο μέχρι το ανώτατο διοικητικό στέλεχος. Η απάτη συνιστά ένα «έγκλημα» που έχει τεράστιες οικονομικές, πολιτικές, νομικές, και ηθικές διαστάσεις και θα πρέπει να εφαρμοστούν αυστηροί έλεγχοι στις επιχειρήσεις για την πάταξη του φαινομένου. Οι επιχειρήσεις θα πρέπει να παρέχουν στους επενδυτές και στους πιστωτές έγκυρες και έγκαιρες πληροφορίες ώστε να εξασφαλιστεί η εύρυθμη λειτουργία των κεφαλαιαγορών. Απαιτείται ένας αυστηρός κώδικας ηθικών αξιών, μεταξύ εργαζομένων και ανώτατων στελεχών της διοίκησης που θα λειτουργεί ως εσωτερικός φραγμός και θα δρα αποτρεπτικά στο να μη διαπραχθούν φαινόμενα λογιστικής απάτης στην δομή της επιχείρησης.

Ο περιορισμός που χαρακτηρίζει την παρούσα εργασία έγκειται στο γεγονός της έλλειψης πρωτογενούς έρευνας για την επιβεβαίωση των θεωρητικών συμπερασμάτων μέσα από τις απόψεις των επαγγελματιών που εργάζονται στον κλάδο του ελέγχου καθώς και των επιχειρήσεων που αναπτύσσουν διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου και ελέγχονται από εξωτερικούς ελεγκτές.

Τέλος, μέσω της παρούσας διπλωματικής εργασίας προβάλλεται η αναγκαιότητα για την διεξαγωγή γενικευμένων ερευνών που ίσως δώσουν απαντήσεις σε μια σειρά ερωτημάτων όπως για το εάν μπορεί η οικονομική μονάδα να βελτιώσει την αποδοτικότητα του εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου και σε τι βαθμό, καθώς και για το πόσο πιστά εφαρμόζεται ο κώδικας δεοντολογίας και τα ελεγκτικά πρότυπα σε αυτή.

Ένα αντικείμενο μελλοντικών ερευνών θα μπορούσε να αποτελέσει το θέμα της αλλοίωσης των οικονομικών καταστάσεων καθώς και της καθιέρωσης ενός αξιόπιστου συστήματος χρηματοοικονομικής πληροφόρησης που θα έχει ως στόχο τη μεγαλύτερη διαφάνεια και ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Αντικείμενο περισσότερων ερευνών θα πρέπει επίσης να αποτελέσουν τα κίνητρα που ωθούν τα διοικητικά στελέχη των επιχειρήσεων στην παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων με σκοπό να γίνει μια προσπάθεια κατανόησης του μηχανισμού του συστήματος της λογιστικής απάτης και να εφαρμόσουν απαραίτητες αλλαγές και βελτιώσεις για την πάταξη του φαινομένου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Γρηγοράκος Θ. (1989), Γενικές Αρχές Ελεγκτικής, έκδοση Σώματος Ορκωτών Λογιστών, Αθήνα
- Δήμου Ν.(2000), Ελεγκτική – Βασικές Αρχές Γενικής και Τραπεζικής Ελεγκτικής, εκδόσεις Έλλην
- Ζαφειράκου Η. και Ταχυνάκης Π. (2007), «Ο Εσωτερικός Έλεγχος των Ελληνικών Επιχειρήσεων: Εμπειρική Προσέγγιση», ΣΠΟΥΔΑΙ, τεύχος 57, Νο. 1, σελ. 658 – 679.
- Θεοχάρης Σιώτης και Άγγελος Ζωϊτσάς (2009), Σύγχρονη Ελεγκτική, Σοφία Α.Ε, Θεσσαλονίκη
- Ιατρίδης Γ., (2008), Ο Νόμος Sarbanes-Oxley: Οφέλη και Επιπτώσεις.
- Κάντζος Κ. και Χονδράκη Α. (2006), Ελεγκτική Θεωρία και Πράξη, 2^η έκδοση, εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε
- Καζαντζής Χ. (2006), «Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος-Μια Συστηματική Προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων», Εκδόσεις Business Plus Α.Ε, Αθήνα
- Κασιμάτη, Ρ., Γεωργούλας, Σ., Παπαϊωάννου, Μ. & Πράνταλος, Ι. (2013),
- Κοινωνιολογία Γ' Γενικού Λυκείου, 4ος Τόμος, Αθήνα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών, εκδόσεις «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»
- Λουμιώτης, Β. και Τζίφας, Β.(2012), Βασικές Οδηγίες Εφαρμογής Διεθνών Προτύπων Ελέγχου, Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε., Αθήνα.
- Νεγκάκης Χ. (2015), Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς IFRS, εκδόσεις Αειφόρος Λογιστική.
- Νεγκάκης Χ. και Ταχυνάκης Π. (2017), Ελεγκτική Εσωτερικός Έλεγχος – Θεωρία και Εφαρμογές, εκδόσεις Αειφόρος Λογιστική, Θεσσαλονίκη

- Παππάς Α. (1999), Εισαγωγή στην Ελεγκτική, Αθήνα: Το οικονομικό
- Παπαστάθης Π. (2003), Ο Σύγχρονος Εσωτερικός Έλεγχος (Internal Audit) στις Επιχειρήσεις-Οργανισμούς και η Πρακτική Εφαρμογή του, α' τόμος, Χορηγός ΟΠΑΠ, Αθήνα
- Παπαστάθης, Π. (2014), Ο Σύγχρονος Εσωτερικός Έλεγχος και η Πρακτική Εφαρμογή του, Αθήνα
- Πιτσαρής Β. (1997), Διοικητική Ελεγκτική, Αθήνα
- Σπάθης Χ. (2002), Εμπειρική Διερεύνηση της Παραποίησης Οικονομικών Καταστάσεων, Λογιστής τεύχος 570, Σεπτέμβριος, Αθήνα.
- Τσακλάγκανος Α. (2001), Ελεγκτική, εκδόσεις Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη
- Τσακλάγκανος Α. και Σπαθής Θ. (2005), Ελεγκτική, εκδόσεις Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη
- Τσιμάρας Μ. (1964), «Αρχές Γενικής Λογιστικής», εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Φίλιος, Β. (2003), Δημιουργική Λογιστική, Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα.
- Harrison W., Horngren Ch. & Thomas C. (2015), Χρηματοοικονομική Λογιστική, μετάφραση Λειβαδίτης, Ι. Πασχαλίδης

- Abdullahi, R. and Mansor, N. (2015), 'Fraud Triangle Theory and Fraud Diamond Theory. Understanding the Convergent and Divergent for Future Research. International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences.'
- Alleyne, P. and Howard, M. (2005) 'An exploratory study of auditors' responsibility for fraud detection in Barbados', *Managerial Auditing Journal*, Edited by G. Vinten, 20(3), pp. 284– 303.
- Amat O., Gowthroe C., (2005), 'Creative Accounting: Nature, Incidence and Ethical Issues, *Journal of Economic*'
- American Accounting Association (1973), 'A Statement of Basic Auditing Concepts', Vol. 39, p.26, Sarasota, Florida.
- Bostick L. N., Luehlfig M. S., (2007), 'Auditors' Responsibilities Formalized Under SAS 109 Understanding Risks Associated with the Legal and Regulatory Environment', *The CPA Journal*
- Brink, V.Z., Witt, H., (1982), 'Internal Auditing', John Wiley & Sons.
- Carey, P., Subramaniam, N., & Ching, K.C.W. (2006). 'Internal audit outsourcing in Australia. *Accounting and Finance*', 46, 11-30.
- Cendrowski H, Martin J., and Petro L. (2015), 'The Handbook of Fraud Deterrence', John Wiley & Sons, Inc
- Charalambos T. Spathis, (2002), 'Detecting False Financial Statement Using Published Data: Some Evidence from Greece', *Managerial Auditing Journal*.
- Cressey, D. (1980), 'Encyclopedia of Criminological Theory', SAGE Publications Inc.
- David O'Regan, (2004), 'Auditor's Dictionary-Terms, Concepts, Processes, and Regulations.'
- David T. Wolfe, Dana R. Hermanson, (2004), 'The Fraud Diamond-Considering the Four Elements of Fraud.'
- Deegan C. and Unerman Jeffrey (2011), 'Financial Accounting Theory', Second European Edition

- Dhanesh Kumar Khatri, (2015), 'Creative Accounting Leading to Financial Scams-Evidence from India and USA, Journal of Accounting', Business & Management vol. 22 no. 2 (2015) 1-10.
- Dittenhofer M., (2001), 'Internal Auditing Effectiveness: An Expansion of Present Methods', Managerial Auditing Journal, Vol.16, No 8, pp. 443-450.
- Drogalas, G., Pazarskis, M., Anagnostopoulou, E. and Papachristou, A. (2017), 'The effect of internal audit effectiveness, auditor responsibility and training in fraud detection', Accounting and Management Information Systems, Vol. 16, No. 4, pp. 434- 454.
- Dumitru, M. I. (2016), Principles and rules of conduct in the internal audit activity', Acta Universitatis Danubius Juridica, Vol 12, no 1, 2016.
- Duska R., (2005), 'The Good Auditor – Skeptic or Wealth Accumulator? Ethical Lessons Learned from the Arthur Andersen Debacle', Journal of Business Ethics, pp. 17-29
- Dr. Jagdish Pathak and Mary R. Lind 'Audit Risk, Complex Technology, and Auditing Processes'
- Edwin H. Sutherland, (1940), 'White-Collar Criminality, American Sociological Review', Vol. 5, No. 1 (Feb. 1940), pp. 1-12
- European Journal of Economics and Business Studies - Detection Techniques of Fraud in Accounting, May-August 2015 Vol.2, Nr. 1.
- Evans S., (2011), 'Vultures and voyeurs', Accounting, Auditing & Accountability Journal, Vol. 24
- Fiechter, P., Meyer, C., (2008), 'Big Bath Accounting using Fair Value Measurement Discretion during the Financial Crisis', Vol. 157, (3), pp.1-27.
- Fountain, Lynn, (2016), 'Leading the Internal Audit Function', Auerbach Publications CRC Press
- Frank Rudewicz (2011), The Fraud Diamond: Use of Investigative Due Diligence to Identify the "Capability Element of Fraud", pp. 2
- Gay G. and Schelluch,] P., Reid, I., (1997), 'User's perceptions of auditing responsibilities for the prevention, detection and reporting of fraud, other illegal acts and error', Australian Accounting Review, Vol. 7, (1), pp. 51-63.

- Gerald Cliff, Christian Desilets, (2014), 'White Collar Crime: What It Is and Where it's Going', Volume 28 Issue 2 Symposium: White Collar Crime: The Moral, Ethical, & Legal Implications of White-Collar Crime in the 21st Century
- Gopal V. Krishnan and Gnanakumar Visvanathan (2005), 'Reporting Internal Control Deficiencies in the Post Sarbanes-Oxley Era: The Role of Auditors And Corporate Governance', October 2005
- Halbouni, S. S. (2015) 'The Role of Auditors in Preventing, Detecting, and Reporting Fraud: The Case of the United Arab Emirates (UAE)', International Journal of Auditing, 19(2), pp. 117–130.
- Hegarty, J., Gielen, F., Barros, H., (2004), 'Implementation of International Accounting and Auditing Standards, Lessons Learned from the World Bank's Accounting and Auditing Program.'
- Herbert Edelhertz (1970), 'The Nature, Impact and Prosecution of White-Collar Crime 3.'
- Janice Goldstraw-White (2012) - White-Collar Crime_ Accounts of Offending Behaviour.
- Jones Michael (2012), 'Creative Accounting, Fraud and International Accounting Scandals', John Wiley and Sons, Ltd.
- K H Spencer Pickett, (2004), 'The Internal Auditor at Work - A Practical Guide to Everyday Challenges.'
- Lo, K. (2008), 'Earnings management and earnings quality', Journal of Accounting and Economics, Vol.45, pp. 350-357.
- Luminita Ionescu, (2018), 'Errors and Fraud in Accounting: The Role of External Audit in Fighting Corruption.'
- Lynn Fountain, (2016), 'Ethics and the Internal Auditor's Political Dilemma-Tools and Techniques to Evaluate a Company's Ethical Culture', Auerbach Publications.
- Marianne, O., (2009), 'The Role of External Auditors in Corporate Governance: Agency Problems and the Management of Risk, American Accounting Association.'
- Messier, W., Glover, S., Prawitt, D., (2008), 'Auditing and Assurance Services, A Systematic Approach', 6th Edition, McGraw-Hill International Edition.

- Michael Power, (2003), 'Evaluating the Audit Explosion.'
- Muhammad Akram Khan, (2019), 'Role of Audit in Fighting Corruption.'
- Mark F. Zimbelman, (2000), 'Empirical Research on External Auditors' Detection of Financial Statement Fraud', *Journal of Accounting Literature*
- Manel Hadriche Sahnoun, Mohamed Ali Zarai, (2009), 'Auditor-Auditee Negotiation Outcome: Effects of Auditee Business Risk, Audit Risk, and Auditor Business Risk in Tunisian Context', *Corporate Governance: An International Review*, 2009, 17(5): 559–572.
- Mattingly L., (1964), 'Formation and Development of the Institute of Certified Public Accountants in Greece', *The Accounting Review*, Vol.39, No.4, pp. 996-1003
- Michael Ramos (2003), 'Auditors' Responsibility for Fraud Detection, *Journal of Accountancy*.'
- Nestor, S. (2004), 'The impact of changing corporate governance norms on economic crime', *Journal of Financial Crime*, 11 (4), 347-352.
- Oriol Amat, (2019), 'Detecting Accounting Fraud Before It's Too Late', Wiley.
- Özkul, F. U. and Pamukçu, A. (2012) 'Fraud Detection and Forensic Accounting', in Çaliyurt, K. and Idowu, S. O. (eds) *Emerging Fraud*. Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg, pp. 19–41.
- Pai, P.F. and Hsu, M.F. and Wang, M.C. (2011). 'A support vector machine-based model for detecting top management fraud.' *Knowledge based systems Journal* Vol. 24, pp. 314–321.
- Petrașcua D. & Tîeanub A. (2014), 'The Role of Internal Audit in Fraud Prevention and Detection.' *Procedia Economics and Finance*, 16, 489 – 497.
- Patrick Onwura Nzechukwu, (2016), 'Internal Audit Practice from A to Z.'
- Prof.Asoc.Dr. Mejdî Bektashi, MSc, PhD Cand. Arben Sahiti (2015), 'Detection Techniques of Fraud in Accounting', *European Journal of Economics and Business Studies*, Vol.2, Nr. 1
- Pulliam S., Solomon D., (2002), 'Uncooking the Books—How Three Unlikely Sleuths Discovered Fraud at WorldCom', *Wall Street Journal*

- Professor PhD Atanasiu Pop, PhD Student Cristina Boța-Avram, PhD Student Florin Boța-Avram, 'The Relationship Between Internal and External Audit.'
- Rasha Kassem, W. Higson (2016), 'External Auditors and Corporate Corruption: Implications for External Audit Regulators', American Accounting Association Vol. 10, No. 1.
- Rezaee Z., (2002), 'Financial Statement Fraud Prevention and Detection'
- Rezaee, Z., (2004), 'Restoring public trust in the accounting profession by developing anti-fraud education, programs and auditing', Managerial Auditing Journal, Vol. 19, (1), pp..134-148
- Rezaee, Z., (2005), 'Causes, consequences, and deterrence of financial statement fraud', Critical Perspectives on Accounting, Vol. 16 (3), pp.277-298.
- Rick Hayes, Roger Dassen, Arnold Schilder, Philip Wallage, (2004), 'Principles of Auditing - An Introduction to International Standards on Auditing' (2nd Edition).
- Rick S. Hayes, Arnold Schilder and Roger Dassen και Philip Wallage (2000), 'Principles of Auditing, an International Perspective.'
- Robert R Moeller, Victor Zinn Brink (2009), 'Brink's Modern Internal Auditing-A Common Body of Knowledge.'
- R. J. Anderson, (1978) 'The External Audit', Volume II, Organization and Procedures Review, Charles W. Schandl the Accounting Review, Vol. 53, No. 3, pp. 793-795.
- Sridhar Ramamoorti, 'Internal Auditing: History, Evolution, and Prospects.'
- Thomas C. W., (2002), 'The Rise and Fall of Enron', Journal of Accountancy
- Thomas P. DiNapoli, 'Red Flags for Fraud' Steven J. Hancox Deputy Comptroller Division of Local Government and School Accountability.
- United Nations, (2005), 'Economic and Financial Crimes: Challenges to sustainable development', The Eleventh United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice, 18-25 April, Bangkok, Thailand.
- Vanasco, Rocco R. (1998), ' Fraud auditing', Managerial Auditing Journal 1998-feb vol. 13 iss. 1.

- Vona, Leonard W., (2012), Fraud Risk Assessment (Building a Fraud Audit Program), John Wiley & Sons, Inc.
- Wells Joseph (2017), ‘Corporate Fraud Handbook, Prevention and Detection’, Fifth edition, John Willey and Sons, Inc
- William Hillison, Carl Pacini, David, (1999), ‘The Internal Auditor as Fraud-Buster.’
- Wolf, T., Hermanson, R., (2004), ‘The fraud diamond: Considering the four elements of fraud’, The CPA Journal, Vol. 74 (12), pp.38-42
- Zabihollah Rezaee, Richard Riley, (2009), ‘Financial Statement Fraud Prevention and Detection.’
- Zabihollah Rezaee, (2002), ‘Financial Statement Fraud Prevention and Detection.’

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- <https://www.e-nomothesia.gr/>
- <https://www.taxheaven.gr/>
- <https://www.pkf.gr/>
- <https://www.pwc.com/gr/en.html>
- <https://www.oikonomologos.gr/>
- <http://taxmind.gr/logistik-es-arxes/>
- <https://taxexpert-koukoumpas.gr/>
- <https://elte.org.gr/international-standards/>
- <https://www.pwc.com/gr/en/services/audit-services/ifrs-services.html>
- <https://oikonomologos.gr/lessons/elegktiki/>
- Αρχική - ΣΩΜΑ ΟΡΚΩΤΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΩΝ (soel.gr)